

**DIAGNOZA
PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH
NA TERENIE
MIASTA I GMINY
PUŁTUSK**

**RAPORT Z BADAŃ
ZREALIZOWANYCH
W 2020 ROKU**

OFICyna PROFILAKTYCZNA

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH.....	7
CELE I OGÓLNE ZAŁOŻENIA BADANIA	7
PROBLEMATYKA BADANIA.....	8
WYBÓR METOD I TECHNIK BADAWCZYCH	10
DOBÓR PRÓBY	13
NARZĘDZIA BADAWCZE	13
ETYKA PROWADZONYCH BADAŃ	14
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW	16
STRUKTURA BADANEJ PRÓBY	16
PROBLEM ALKOHOLOWY	19
PROBLEM NIKOTYNOWY	25
PROBLEM NARKOTYKOWY	27
PROBLEM PRZEMOCY	32
DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE.....	39
KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH	43
HAZARD	46
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD UCZNIÓW	49
STRUKTURA BADANEJ PRÓBY	49
PROBLEM ALKOHOLOWY	51
PROBLEM NIKOTYNOWY	55
PROBLEM NARKOTYKOWY	59
PROBLEM PRZEMOCY	68
DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE.....	77
KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH	80
UCZESTNICTWO W GRACH HAZARDOWYCH	85
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH.....	88
STRUKTURA BADANEJ PRÓBY	88
PROBLEM UZALEŻNIEŃ Z PERSPEKTYWY SPRZEDAWCÓW	90
WNIOSKI I REKOMENDACJE PROFILAKTYCZNE	100
DOROŚLI MIESZKAŃCY	102
UCZNIOWIE	127
SPRZEDAWCY NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH	159

BIBLIOGRAFIA.....	164
SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	166
SPIS TABEL	166
SPIS WYKRESÓW	168
SPIS RYSUNKÓW	171
ZAŁĄCZNIKI.....	172
ZAŁĄCZNIK NR 1.....	172
ZAŁĄCZNIK NR 2.....	174
ZAŁĄCZNIK NR 3.....	175

W P R O W A D Z E N I E

Żyjemy w erze globalizacji. Ma ona dla nas pozytywne jak i negatywne skutki. Według Doroty Czajkowskiej - Majewskiej globalizacja jest „*wehikulem postępu, poprawy warunków życia i zdrowia ludzkości*”¹. Panujące przekonanie, o tym, że dzięki globalizacji nastąpiła poprawa warunków życiowych wielu społeczeństw jest pozytywnym faktem, aczkolwiek trzeba mieć na uwadze to, że istnieją też negatywne konsekwencje globalizacyjne takie jak: zwiększenie ubóstwa, nasilanie się bezrobocia, bezdomności oraz wszelkie różnice między narodami bogatymi i biednymi. W rezultacie w społeczeństwie polskim powyższe problemy społeczne są coraz bardziej widoczne.

Jerzy Kwaśniewski przez problem społeczny rozumie takie zachowania ludzkie i zjawiska społeczne, które ze względu na swój charakter, skutki czy intensywność występowania postrzegane są i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym, domagające się rozwiązania. O problemie społecznym mówimy wówczas, gdy dane zjawisko spełnia kilka kryteriów:

- dotyczy wielu osób w społeczności,
- ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy,
- jest postrzegane i odczuwane przez członków danej społeczności jako istotne dolegliwości w życiu zbiorowym,
- domaga się rozwiązania,
- można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie ².

Jacek Wódz zauważa, że należy odróżnić problemy społeczne od patologii społecznej. Patologia wiąże się z widocznym łamaniem ładu społecznego, a także często jest zawiniona przez osoby nią objęte, natomiast problem społeczny jest zjawiskiem, które nie jest bezpośrednio zawinione przez osoby nim dotknięte. Problemy społeczne „(...) *następują często na skutek samego funkcjonowania systemu społecznego, albo pewnych społecznych zjawisk zewnętrznych i nie są celowym łamaniem ładu społecznego*”³.

Do problemów społecznych, które w ostatnich dekadach dają najwyraźniej znać o sobie w polskiej rzeczywistości należy zaliczyć: alkoholizm, narkomanię, nikotynizm, ubóstwo, bezrobocie, przemoc, hazard, bezradność opiekuńczo-wychowawczą oraz

¹ Czajkowska- Majewska D., *Człowiek globalny*, s. 99.

² Kwaśniewski J., *Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych*, s. 7.

³ Wódz J., *Socjologia dla prawników i politologów*, s. 172.

wykluczenie społeczne. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów.

Punktem wyjścia wszelkiej interwencji socjalnej jest diagnoza, będąca niezbędnym elementem poprawnie zaplanowanego procesu zmian. Pomaga ona zidentyfikować negatywne, nieakceptowane zjawiska, a także niezaspokojone potrzeby i oczekiwania mieszkańców.

Termin „diagnoza społeczna” używany jest w szerokim i węższym znaczeniu. W szerokim znaczeniu diagnozą społeczną są społeczne badania, w których zbiera się dane szczegółowe, porządkuje je i interpretuje w celu udzielenia odpowiedzi na pytania: „*Jak jest? Co to jest? Dlaczego tak jest?*”. Celem takiej diagnozy jest poznanie problemów, a przedmiotem są różne zjawiska społeczne. O diagnozie społecznej w węższym znaczeniu mówimy, gdy badania dotyczą rozpoznawania zdarzeń i sytuacji społecznych ze względu na ich dotkliwość i potrzebę zmian. Zgodnie z tą definicją, przedmiotem badania są zdarzenia i sytuacje społecznie dotkliwe, celem – zmiana społeczna, efektem zaś – przede wszystkim wnioski i zalecenia dla praktyki ⁴. Diagnozę społeczną przeprowadza się w celu:

- identyfikacji przyczyn wywołujących sytuacje problemowe,
- identyfikacji wzajemnych związków pomiędzy problemami i kwestiami społecznymi,
- identyfikacji skali problemów społecznych w danym układzie administracyjnym,
- identyfikacji regionalnych, lokalnych uwarunkowań problemów społecznych,
- analizy podejmowanych działań zmierzających do rozwiązania sytuacji problemowej lub jej złagodzenia,
- analizy proponowanych rozwiązań przez politykę społeczną regionu.

Rzetelnie przeprowadzona diagnoza jest fundamentem do planowania różnych programów rozwiązywania problemów społecznych. Wiedza, którą dostarcza nam diagnoza pozwala na odpowiednią alokację zasobów w polecane programy. Dlatego jakość wykonanej diagnozy jest znacząca dla tworzenia właściwych i adekwatnych działań w społeczeństwie.

⁴ Szatur – Jaworska B., *Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej*, s. 109.

Można wyróżnić kilka typów diagnozy społecznej, które zostały przedstawione poniżej:

Rysunek 1. Typy diagnozy społecznej

DIAGNOZA KLASYFIKACYJNA

- Przyporządkowuje obserwowane zjawiska i cechy szerszym klasom społecznym, odpowiada na pytanie: z jakiego typu problemem mamy do czynienia.

DIAGNOZA GENETYCZNA

- Poszukuje przyczyn danego stanu rzeczy.

DIAGNOZA ZNACZENIA

- Określa wpływ badanych zjawisk na funkcjonowanie całego systemu.

DIAGNOZA FAZY

- Służy ustaleniu etapu badanego procesu oraz określeniu jego dynamiki.

DIAGNOZA PROGNOSTYCZNA

- Służy przewidywaniu dalszych zmian badanego stanu rzeczy.

Źródło: Szatur – Jaworska B., Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej

METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

CELE I OGÓLNE ZAŁOŻENIA BADANIA

Niniejsza diagnoza realizowana na zlecenie Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pułtusku ma na celu ukazanie skali różnych problemów społecznych występujących wśród mieszkańców gminy Pułtusk. Zakres działań badawczych odnosił się do zidentyfikowania następujących kwestii:

- zidentyfikowania problemów społecznych występujących wśród dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców Gminy,
- zidentyfikowania przyczyn lub czynników wywołujących sytuacje problemowe,
- określenia skali oraz zakresu występujących problemów społecznych,
- pokazania rozwiązań mających na celu wyjaśnienie sytuacji problemowej lub złagodzenie jej skutków.

Przeprowadzone badanie diagnozujące problemy społeczne składało się z kilku etapów, które zostały przedstawione poniżej.

PROBLEMATYKA BADANIA

Poniżej zaprezentowane zostały problemy społeczne, do których odnosił się zakres prac badawczych.

PROBLEM ALKOHOLOWY (ALKOHOLIZM) – według WHO to „wszelki sposób picia, który wykracza poza miarę tradycyjnego i zwyczajowego spożycia albo poza ramy obyczajowego, przyjętego w całej społeczności, picia towarzyskiego bez względu na czynniki, które do tego prowadzą”⁵. Alkoholizm ściśle wiąże się z negatywnymi zjawiskami społecznymi takimi jak: bezrobocie, przemoc, ubóstwo, czy zachowania kryminalne. Problem alkoholowy wśród współczesnych społeczeństw jest problemem o bardzo szerokim zasięgu, w związku z tym tej kwestii poświęcono najwięcej miejsca w poniższej diagnozie.

PROBLEM NARKOTYKOWY (NARKOMANIA) – według ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, narkomania to: „stałe lub okresowe używanie w celach niemedycznych środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich”⁶. W niniejszym raporcie zwrócono uwagę przede wszystkim na następujące kwestie związane z owym zjawiskiem: rozpowszechnienie i dostępność narkotyków oraz dopalaczy, a także skala zjawiska wśród dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży szkolnej na terenie Gminy.

PROBLEM NIKOTYNOWY (NIKOTYNIZM) – jest zjawiskiem, które polega na regularnym zażywaniu tytoniu, w skład którego wchodzi nikotyna – silna trucizna oraz szereg innych substancji, które wykazują negatywny wpływ na nasz organizm. Nikotynizm jest uzależnieniem fizycznym i psychicznym. Został szczegółowo opisany w Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD 10. Niniejsza diagnoza ma na celu ukazanie skali uzależnienia, dostępności papierosów dla uczniów na terenie Gminy, a także skali problemu wśród dorosłych mieszkańców oraz dzieci i młodzieży.

⁵ Pilch T., *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, str. 92.

⁶ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 852).

UZALEŻNIENIA BEHAVIORALNE – Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne formalnie potwierdziło istnienie uzależnień/nałogów behawioralnych w maju 2013 poprzez opublikowanie piątej rewizji klasyfikacji DSM i włączenie zaburzenia uprawiania hazardu do kategorii zaburzeń i nałogów.

PROBLEM PRZEMOCY W RODZINIE – przemoc jest intencjonalnymi i zamierzonym działaniem człowieka, które ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary. Definicja przemocy w rodzinie wg ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie mówi, że: „Przemoc w rodzinie należy rozumieć jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa albo dobra osobiste osób najbliższych lub innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, narażające szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”.

PROBLEM PRZEMOCY RÓWIEŚNICZEJ – WHO określa przemoc jako „użycie z rozmysłem siły lub groźenie nią, przeciw sobie, innej osobie, grupie lub społeczności, co prowadzi do zranienia, śmierci, lub szkody psychicznej, a także do zaburzeń rozwojowych i upośledzenia społecznego”⁷. Nowym problemem, który pojawia się coraz częściej wśród polskich uczniów to zjawisko cyberbullyingu lub inaczej mówiąc cyberprzemocy. Poniższa tabela przedstawia różne sposoby rozumienia cech charakterystycznych dla systematycznej przemocy rówieśniczej w szkole i jej cyfrowego odpowiednika.

Tabela 1. Dręczenie szkolne i cyberbullying - różne rozumienie właściwości dręczenia w tradycyjnym dręczeniu i cyberbullyingu

Kryterium wyróżniające	Tradycyjny bullying	Cyberbullying
Powtarzalność	Wynika z wielokrotnego działania sprawców.	Może wynikać z cech samego materiału zamieszczonego w Internecie, który jest albo wielokrotnie kopiowany, albo długotrwale obecny; w obu tych przypadkach ofiara doświadcza powtarzalnej wiktymizacji.
Nierównowaga sił	Wynika z przewagi ilościowej, fizycznej lub psychologicznej sprawcy	Może wynikać z większych kompetencji sprawców w zakresie obsługi nowych technologii komunikacyjnych.

⁷ Przemoc i agresja w szkołach w Europie – sposoby przeciwdziałania, Polskie Biuro Eurydice, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2007.

	bądź sprawców.	
Intencjonalność	Jest operacjonalizowana najczęściej jako świadoma chęć skrzywdzenia ofiary.	Część badań wskazuje, że ze względu na cechy komunikacji zapośredniczonej (m.in. redukcja sygnałów niewerbalnych) niektórzy sprawcy nieświadomie krzywdzą ofiary.

Źródło: J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*

Warto poznać przykłady agresji elektronicznej, z którą borykają się uczniowie szkół. Obejmuje ona następujące formy:

- flaming – agresywna wymiana zdań, np. na czacie lub w ramach grupy dyskusyjnej,
- prześladowanie (ang. *harassment*) – regularne przysyłanie nieprzyjemnych wiadomości do ofiary za pomocą elektronicznych kanałów komunikacji,
- kradzież tożsamości (ang. *impersonation*) – podszywanie się pod ofiarę,
- upublicznianie tajemnic (ang. *outing*) – udostępnianie prywatnych materiałów ofiary (np. zdjęcia),
- śledzenie (ang. *cyberstalking*) – inwigilacja ofiary i nękanie jej niechcianymi komunikatami,
- Happy Slapping – prowokowanie lub atakowanie innej osoby i dokumentowanie wydarzenia w postaci zdjęć lub filmu oraz upublicznienie nagrań lub zdjęć w Internecie,
- poniżenie (ang. *denigration*) – upublicznienie poniżających, nieprawdziwych informacji lub materiałów na temat ofiary,
- wykluczenie (ang. *exclusion*) – celowe usunięcie z listy kontaktów internetowych lub niedopuszczenie do niej ofiary,
- agresja techniczna – działania przeciwko sprzętowi komputerowemu ofiary bardziej niż przeciwko samej ofierze⁸.

WYBÓR METOD I TECHNIK BADAWCZYCH

Istotą badania było poznanie opinii oraz postaw mieszkańców gminy Pułtusk na temat problemu alkoholowego, nikotynowego, narkotykowego, przemocy domowej, rówieśniczej, cyberprzemocy, uzależnień behawioralnych oraz profilaktyki. W tym celu zdecydowano się

⁸ Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, s. 126-128.

na przeprowadzenie komplementarnych badań, zrealizowanych wśród trzech grup społecznych: dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk, uczniów oraz sprzedawców napojów alkoholowych. Każda grupa respondentów wniosła coś nowego względem badanych zagadnień i pozwoliła na ich lepszą diagnozę oraz głębsze zrozumienie.

Przez metodę badawczą rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego się świadomie zmierza⁹. Wyróżnia się metody ilościowe i jakościowe. Zarówno jedno, jak i drugie są użyteczne w prowadzeniu badań socjologicznych. Wszystko zależy od tego jakich danych potrzebujemy. Badacze jakościowi szukają odpowiedzi na pytania „jak?”, „dlaczego?”, skupiając się na pojedynczych jednostkach lub małych grupach. Badania te mają na celu zrozumienie głębszych przyczyn zachowań ludzi. Z racji tego, że obejmują niewielką liczbę badanych, wyników nie można uogólniać do całej populacji. Metody badań ilościowych posługują się głównie liczbami i odpowiadają na pytania „ile?” i „jak często?”. Ten typ badań przeprowadzany jest na większą skalę, niż w metodach jakościowych, a jego wyniki można przekładać na populację¹⁰.

Badania wśród wszystkich grup zostały wykonane zgodnie z metodologią ilościową. W przypadku uczniów oraz mieszkańców zastosowano badanie ankietowe za pomocą techniki CAWI (*Computer Assisted Web Interviews*). Technika ta polega na przeprowadzeniu ankiety, która jest dostępna online. Pozwala ona na anonimowość, dzięki czemu osoby biorące udział w badaniu czują się swobodnie. Przed przystąpieniem do ankietowania uczniów, za każdym razem uzyskiwano zgodę dyrekcji placówki szkolnej na przeprowadzenie badania, udzielano informację o całkowitej anonimowości oraz o zasadach wypełniania kwestionariuszy, by zminimalizować ryzyko występowania braków danych.

Badania wśród sprzedawców napojów alkoholowych zostały wykonane za pomocą techniki CATI (*Computer-Assisted Telephone Interviewing*), która jest bardzo często wykorzystywana w badaniach rynkowych ze względu na krótki czas zbierania danych. Polega na przeprowadzeniu ankiety poprzez rozmowę telefoniczną z respondentem.

⁹ Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, s. 60.

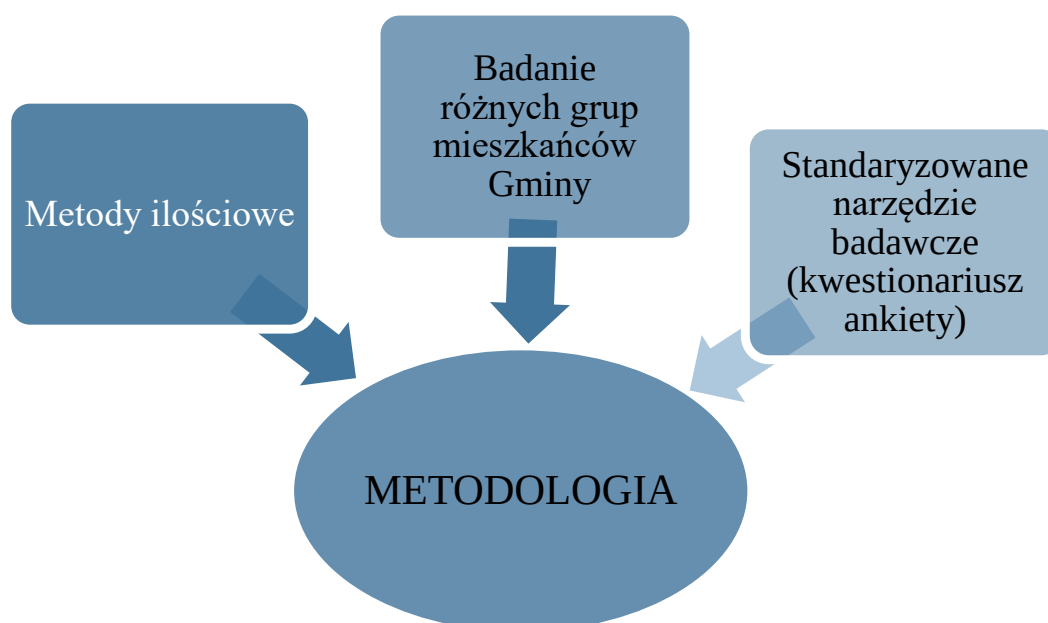
¹⁰ Przewłocka J., *CAWI- specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju*, s. 97.

W badaniach zastosowano triangulację technik badawczych. Triangulacja pozwala na uzyskanie bardziej wiarygodnych i pogłębionych wniosków. Pojęcie to zostało po raz pierwszy zdefiniowane przez Normana Denzina. Definiuje ją jako połączenie metodologii w badaniu jakiegoś zjawiska. Wyróżnia dwa rodzaje triangulacji metod badawczych: triangulację wewnątrzmetodyczną oraz triangulację międzymetodyczną. Triangulacja wewnątrzmetodyczna polega na korzystaniu z wielu technik w ramach jednej metody, a międzymetodyczna korzysta z wielu technik różnych metod badawczych¹¹.

Koncepcja badania uwzględniła zapewnienie trafności i rzetelności planowanych działań. Wiązała się z tym przede wszystkim triangulacja źródeł danych, polegająca na pozyskaniu informacji z różnych środowisk.

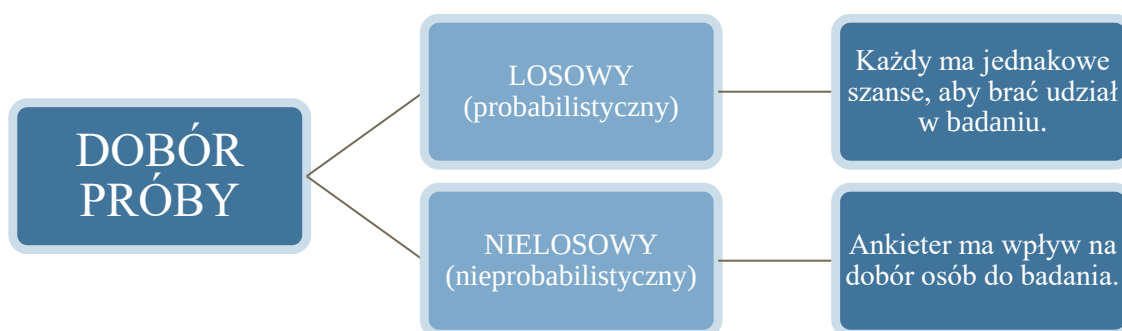

¹¹ Denzin N., *Wprowadzenia. Dziedzina i praktyka badań jakościowych*, s. 291-301.

DOBÓR PRÓBY

Najczęściej badana przez nas zbiorowość jest zbyt liczna, aby zbadać jej wszystkich członków, dlatego wybiera się jej reprezentację. Występują dwa typy doboru próby: losowy i nielosowy. Podejmując decyzję o wyborze doboru próby, powinniśmy kierować się tym, jaki jest cel naszych badań. Wykorzystany w diagnozie losowy dobór próby umożliwił pogłębienie badanych zjawisk związanych bezpośrednio z zagrożeniami społecznymi na terenie Gminy oraz uzyskanie informacji i opinii z różnych środowisk.

Badania zostały przeprowadzane od września do października 2020 roku i wzięło w nich udział łącznie 581 osób. Poniższa tabela przedstawia szczegółową strukturę próby badawczej.

PRÓBA BADAWCZA		
Dorośli mieszkańcy	Uczniowie	Sprzedawcy napojów alkoholowych
152 osoby	414 osób	15 osób

NARZĘDZIA BADAWCZE

Badacze, którzy zajmują się tworzeniem narzędzi badawczych rozróżniają dwa typy kwestionariusza:

- kwestionariusz ankiety, czyli gotowy formularz z pytaniami skierowanymi do respondentów; to właśnie ten typ kwestionariusza wykorzystywany jest przez naszą firmę w prowadzonych badaniach,

- kwestionariusz wywiadu składa się ze schematu pytań zadawanych przez ankietera, który wcześniej ma zaplanowaną ich formę i kolejność.

Kwestionariusz ankiety można podzielić na 3 części:

1. część adresowo-tytułowa - umieszcza się ją na pierwszej stronie naszej ankiety, gdzie wyszczególnione są takie kwestie jak: nazwa ośrodka badawczego, tytuł kwestionariusza oraz szczegółowe instrukcje dla naszego respondenta,
2. część merytoryczna - zawarte są w niej nasze pytania dotyczące zagadnienia, które badamy,
3. część metryczkowa - zawarte są w niej dane dotyczące respondenta, są to np. płeć, wykształcenie, stan cywilny, przedział wiekowy lub miejsce zamieszkania; informacje te pozwalają na korelacje z innymi pytaniami zawartymi w ankiecie.

Kwestionariusz ankiety użyty do zebrania danych miał podobną konstrukcję niezależnie od badanej grupy. Składał się z pytań zamkniętych jednego lub wielokrotnego wyboru. Ze względu na specyfikę poszczególnych grup dokonano spersonalizowania pytań, dostosowując ich charakter do profilu respondenta.

**Wyniki przedstawione w raporcie mają charakter procentowy.
Ewentualne dysproporcje związane są z zaokrągleniem do liczb całkowitych
(maksymalnie +/- 3%).**

E T Y K A P R O W A D Z O N Y C H B A D A Ń

Podczas prowadzenia badań społecznych wyróżnia się kilka podstawowych reguł, jakimi powinien kierować się badacz, aby nasze badania były prowadzone w sposób etyczny. Wśród nich wymienia się między innymi:

- świadomą zgodę respondenta, który ma pełną wiedzę, co do charakteru swojego uczestnictwa w badaniu,
- unikanie wprowadzania w błąd respondentów,
- zagwarantowanie badanym poufności oraz uszanowania ich prywatności,
- niedopuszczenie do sytuacji celowych pominięć i manipulacji w trakcie zbierania i analizy danych,
- podmiotowe traktowanie badanych osób,
- nieszkodzenie w żaden sposób badanym,

- jasne i precyzyjne informowanie badanych o korzyściach i obciążeniach¹².

Badane przez nas osoby wypełniały ankietę samodzielnie, co ma niebagatelną rolę w badaniu postaw i opinii względem delikatnych kwestii. Za każdym razem przed przystąpieniem do badania, uczestnicy zostawali informowani o pełnej anonimowości badania, został wyjaśniony cel oraz instrukcja wypełniania arkusza ankiety, co sprawia, że nasz badania prowadzone są w sposób etyczny.

¹² Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, s. 515-519.

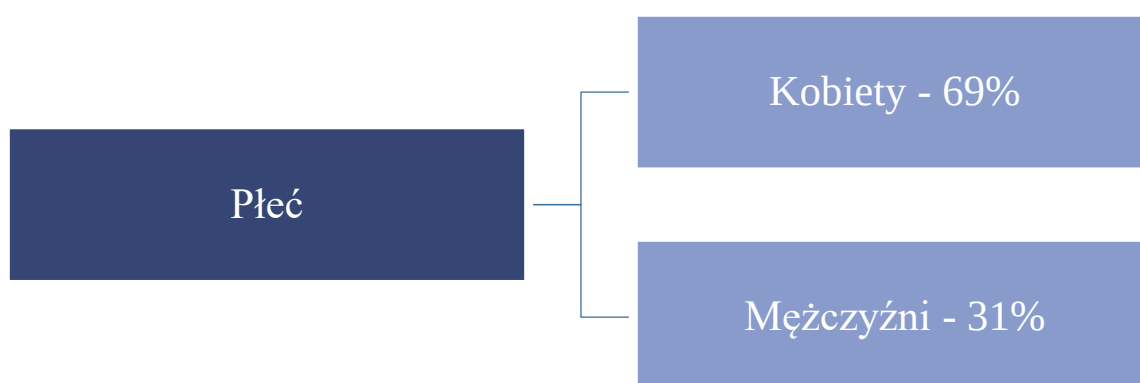
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD DOROSŁYCH MIESZKAŃCÓW

W niniejszym rozdziale przedstawiony został problem uzależnień od alkoholu, papierosów, e-papierosów i narkotyków wśród dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk, a także skala zjawiska przemocy, korzystania z urządzeń elektronicznych oraz grania w gry na pieniądze. Zbadaniu poddana została ponadto opinia respondentów na temat działań profilaktycznych podejmowanych w Gminie.

STRUKTURA BADANEJ PRÓBY

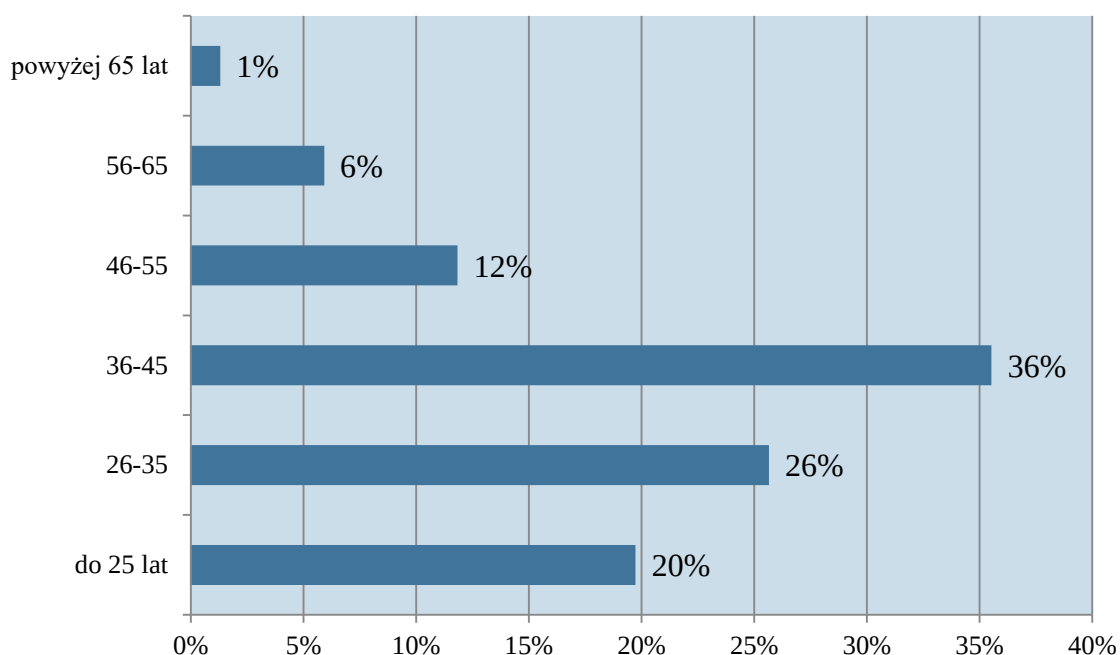
W badaniu diagnozującym problemy społeczne na terenie gminy Pułtusk wzięło udział 152 mieszkańców mających powyżej 18 lat. Poniżej przedstawiona została struktura badanej próby ze względu na płeć. Możemy zauważyć, że pod względem liczby wypełnionych ankiet, w badaniu przewagę miały kobiety – stanowiły one 69% ogółu.

Rysunek 2. Płeć:

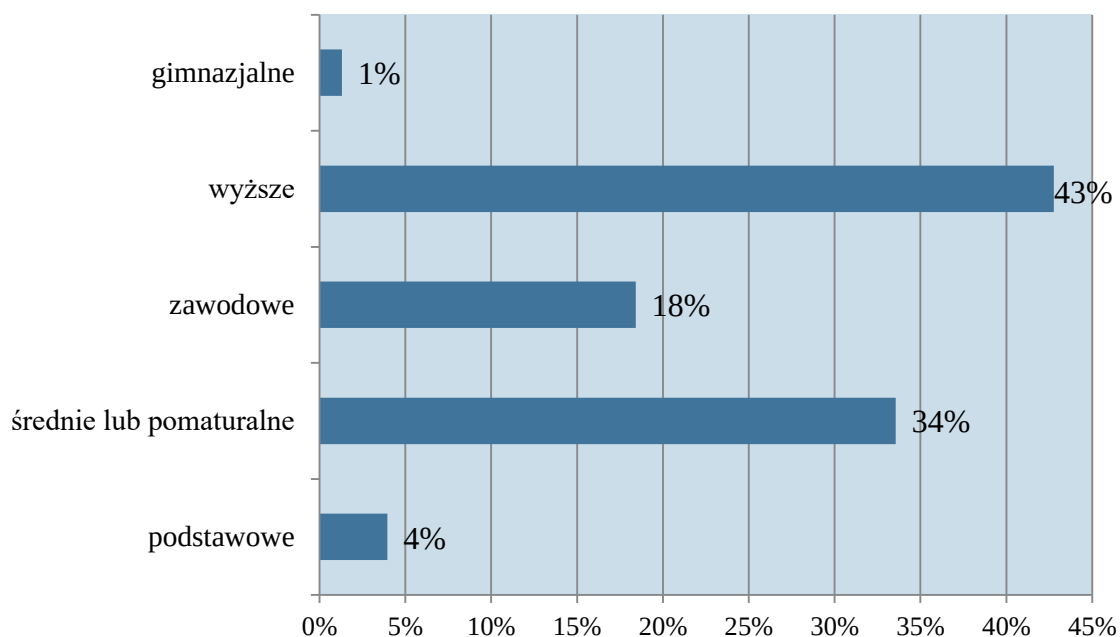

Analiza struktury badanej grupy pokazuje, iż respondenci są mocno zróżnicowani pod względem wieku. Najliczniejszą grupę stanowią ankietowani mający 36-45 lat (36%), 26-35 lat (26%) oraz do 25 lat (20%). Wśród osób biorących udział w badaniu byli również mieszkańcy mający 46-55 lat (12%), 56-65 lat (6%) oraz powyżej 65 lat (1%).

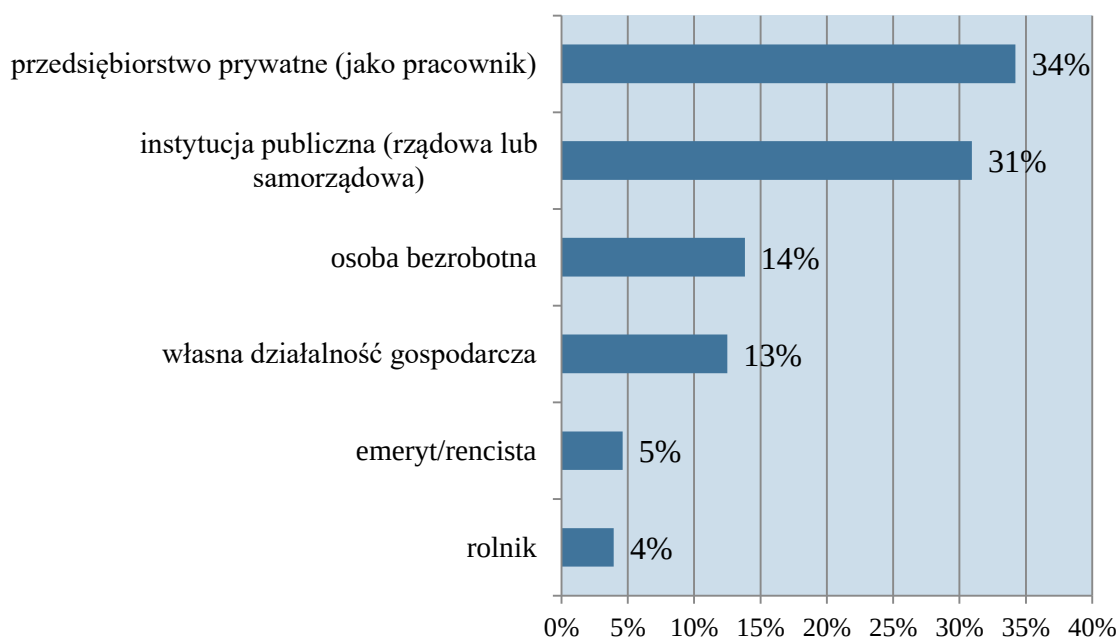
Wykres 1. Wiek

Na poniższym wykresie zaprezentowane zostało wykształcenie respondentów. Największy udział w badaniu mieli dorośli mieszkańcy legitymujący się wykształceniem wyższym (43%), 34% kwestionariuszy ankiet wypełnili respondenci z wykształceniem średnim lub pomaturalnym, 18% z wykształceniem zawodowym, 4% z podstawowym, natomiast 1% ankietowanych zakończyło swoją edukację na poziomie gimnazjum.

Wykres 2. Wykształcenie

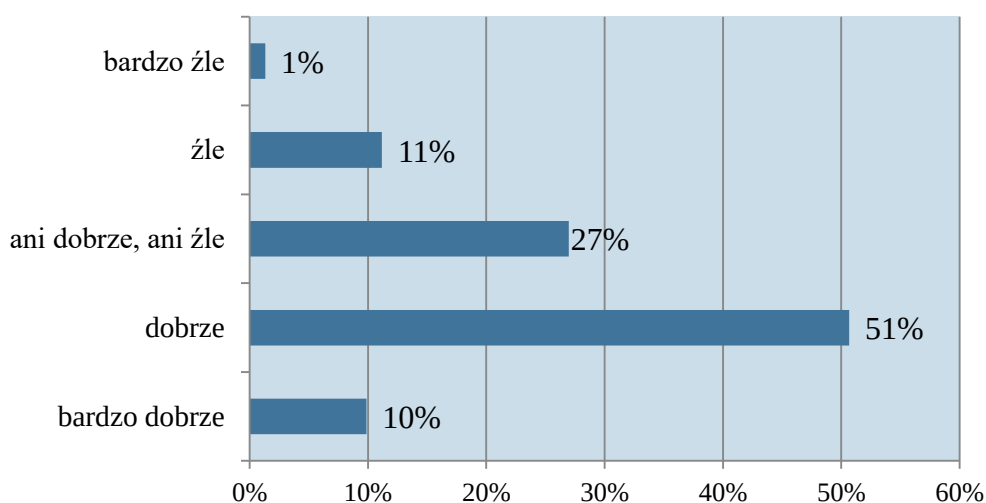
W badaniu diagnozującym problemy społeczne występujące na terenie gminy Pułtusk, wzięły udział zarówno osoby zatrudnione w przedsiębiorstwie prywatnym (34%), instytucji publicznej - rządowej lub samorządowej (31%), osoby bezrobotne (14%), prowadzące własną działalność gospodarczą (13%), będące na emeryturze/rencie (5%) oraz zatrudnione w rolnictwie (4%).

Wykres 3. Miejsce zatrudnienia:

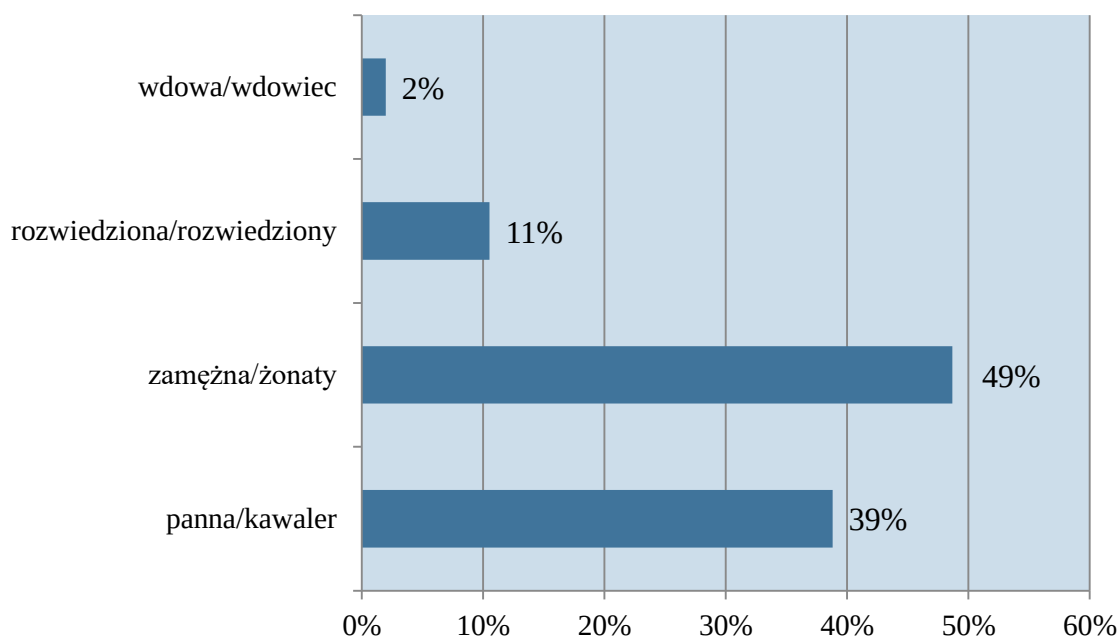
Analiza sytuacji materialnej badanej grupy pokazuje, że nieco ponad połowa dorosłych mieszkańców Gminy jest z niej zadowolona - 51% ocenia ją dobrze, a 10% bardzo dobrze. 27% określiło swoją sytuację materialną jako ani dobrą, ani złą, natomiast posiadanie złej i bardzo złej sytuacji materialnej dotyczy 12% respondentów.

Wykres 4. Jak ocenia Pan/i swoją sytuację materialną?

Stan cywilny osób biorących udział w badaniu przedstawia się następująco: większość respondentów jest zamężnych/żonatych (49%), 39% badanych to panny/kawalerowie, 11% stanowią osoby rozwiedzione, natomiast 2% - wdowy/wdowcy.

Wykres 5. Stan cywilny:

PROBLEM ALKOHOLOWY

Uzależnienie od alkoholu wciąż stanowi w Polsce poważny problem. Według *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych*, w naszym kraju żyje około 800 tysięcy osób uzależnionych od alkoholu, co stanowi około 2% całej populacji. Do osób pijących szkodliwie zaliczyć można natomiast 2-2,5 miliona osób, tj. 5-7% populacji¹³. Co niepokojące, na przestrzeni ostatnich lat obserwowany jest wzrost średniego spożycia alkoholu przeliczanego w litrach na jednego mieszkańca. Osoby nadużywające alkoholu oprócz tego, że sami narażeni są na różnego rodzaju problemy, stwarzają zagrożenie dla innych osób. Ze względu na skalę, jak i obserwowane negatywne konsekwencje, alkoholizm uznaje się w Polsce za problem społeczny. Oprócz skutków związanych ze sferą zdrowia fizycznego i psychicznego, nadużywanie i uzależnienie od alkoholu niesie za sobą również inne konsekwencje, które ponoszą nie tylko same osoby pijące, ale także osoby w ich otoczeniu. Wśród negatywnych następstw spożywania alkoholu, jego nadużywania i uzależnienia w sferze społecznej wymienić można: cierpienie rodzin, wykluczenie

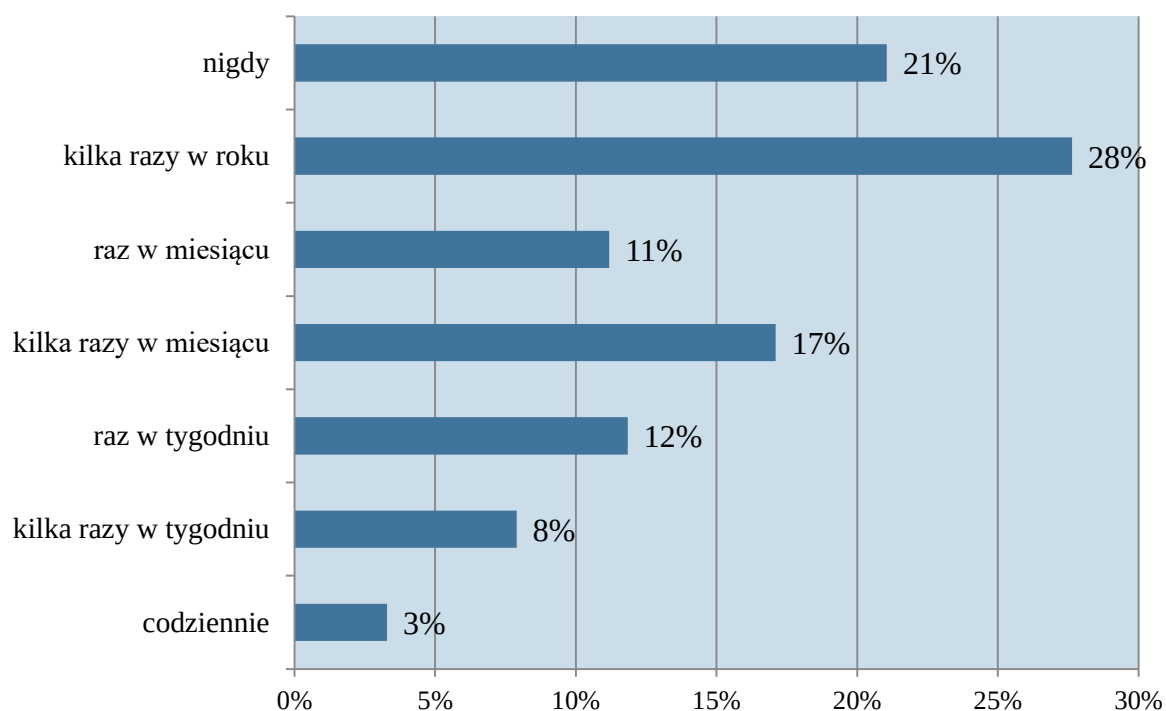
¹³ <http://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty/132-statystyki>

społeczne, negatywny wpływ na wychowanie dzieci, problemy osób dorastających w rodzinach alkoholowych, cierpienie ofiar wypadków drogowych i przestępstw, zaburzone relacje społeczne, obniżenie jakości i wydajności pracy, czy też destrukcyjny wpływ alkoholu na rozwój dziecka w okresie prenatalnym. Konsekwencje problemu alkoholowego są wieloaspektowe, mają szeroki zasięg i wymagają podejmowania systemowych, interdyscyplinarnych działań zaradczych, skierowanych na czynniki ryzyka tkwiące zarówno w samej jednostce, jak i w jej otoczeniu społecznym¹⁴.

Pierwsze pytanie dotyczące uzależnienia do alkoholu odnosiło się do częstotliwości jego spożywania. Możemy zauważyć, iż do codziennego picia przyznało się 3% mieszkańców. 8% sięga po alkohol kilka razy w tygodniu, 12% respondentów – raz w tygodniu, 17% - kilka razy w miesiącu, 11% - raz w miesiącu, natomiast 28% - kilka razy w roku. Abstynencję zadeklarowało zaledwie 21% mieszkańców.

Wykres 6. Jak często spożywa Pan/i alkohol?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy spożywają alkohol.

120 osób

¹⁴ Włodarczyk E., *Społeczne konsekwencje problemu alkoholowego w Polsce*, Pedagogika Społeczna 2018, Nr 2 (68), str. 241-251.

Następne pytanie zadane respondentom dotyczyło rodzajów napojów alkoholowych, które dorośli mieszkańcy piją najczęściej. Możemy zauważyć dosyć zróżnicowany rozkład odpowiedzi. Najwięcej ankietowanych sięga po piwo (65 osób, tj. 54%), wino (47 osób, tj. 39%) oraz wódkę (32 osoby, tj. 27%). Nieco mniej popularne w wyborze dorosłych mieszkańców są: whisky (14 osób, tj. 12%), nalewki (12 osób, tj. 10%), likiery (11 osób, tj. 9%), alkohol własnej roboty (7 osób, tj. 6%) oraz alkohol spoza legalnego źródła (1 osoba, tj. 1%). 2 osoby, czyli 2% ankietowanych wskazało na inne rodzaje napojów alkoholowych, wśród których wymieniono szampana i piwo smakowe.

Tabela 2. Jaki rodzaj alkoholu pije Pan/i najczęściej?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
piwo	54%	65
wino	39%	47
wódka	27%	32
whisky	12%	14
nalewki	10%	12
likiery	9%	11
alkohol własnej roboty	6%	7
inne	2%	2
alkohol spoza legalnego źródła	1%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Poniższa tabela przedstawia ilość porcji alkoholu wypijanych przez ankietowanych w ciągu całego dnia, w którym go spożywają. Ponad połowa respondentów deklaruje, że w dniu, w którym spożywa alkohol wypija 1-2 porcji tego napoju (64 osoby, tj. 54%). Co czwarty mieszkaniec wskazał na 3-4 porcji (29 osób, tj. 25%), 5-7 porcji (11 osób, tj. 9%) oraz 8-10 porcji (9 osób, tj. 8%). 5 mieszkańców, czyli 4% badanych przyznało się do spożywania dużych ilości alkoholu, tj. 11-13 porcji i więcej.

Tabela 3. Ile porcji alkoholu wypija Pan/i w ciągu całego dnia, w którym Pan/i pije?

Porcja to szklanka piwa (250ml), lampka wina (100 ml), kieliszek wódki (30 ml).

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
1-2	54%	64
3-4	25%	29
5-7	9%	11
8-10	8%	9
11-13 i więcej	4%	5

W dalszej kolejności respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zdarzyło im się wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu. Na podstawie deklaracji badanych możemy stwierdzić, że większość mieszkańców nigdy nie pracowało w stanie nietrzeźwości (84 osoby, tj. 71%). Do takiego zachowania przyznało się 34 badanych (29%), wśród których 27 ankietowanych (23%) stwierdziło, że miało to miejsce raz, w przypadku 4 osób (3%) zdarzało się sporadycznie, a 3 osobom przytrafia się często (3%).

Tabela 4. Czy zdarzyło się Panu/i wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nigdy mi się to nie zdarzyło	71%	84
raz mi się to zdarzyło	23%	27
zdarza mi się to sporadycznie	3%	4
zdarza mi się to często	3%	3

Kolejną analizowaną w Diagnozie kwestią było prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu. Większość respondentów zadeklarowało, że nigdy nie kierowało pojazdem w stanie nietrzeźwości (95 osób, tj. 79%), na uwagę zasługuje jednak fakt, że 19 osobom (16%) zdarzyło się to raz, 4 badanym (3%) zdarza się to sporadycznie i 2 osobom (2%) – zdarza się to często.

Tabela 5. Czy zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem pod wpływem alkoholu?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nigdy mi się to nie zdarzyło	79%	95
raz mi się to zdarzyło	16%	19
zdarza mi się to sporadycznie	3%	4
zdarza mi się to często	2%	2

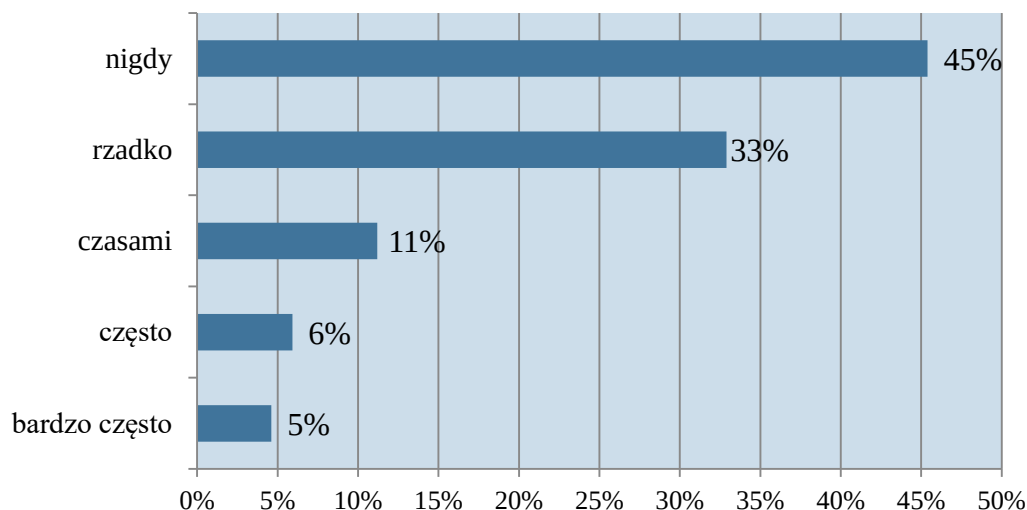
Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

152 osoby

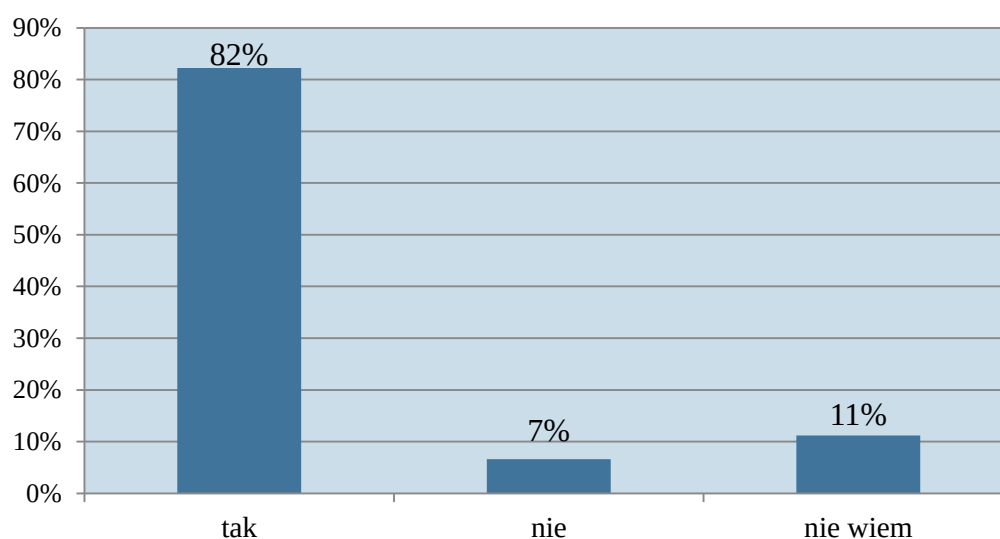
Następnym etapem badania było sprawdzenie skali problemu prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu w gminie Pułtusk. Jak wynika z zebranych danych, 55% respondentów było świadkiem prowadzenia pojazdu przez osoby nietrzeźwe. 33% badanych wskazało na odpowiedź „rzadko”, 11% stwierdziło, że było tego świadkiem czasami, 6% - często, a 5% - bardzo często.

Wykres 7. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w swojej miejscowości, kiedy ktoś prowadził pojazd pod wpływem alkoholu?

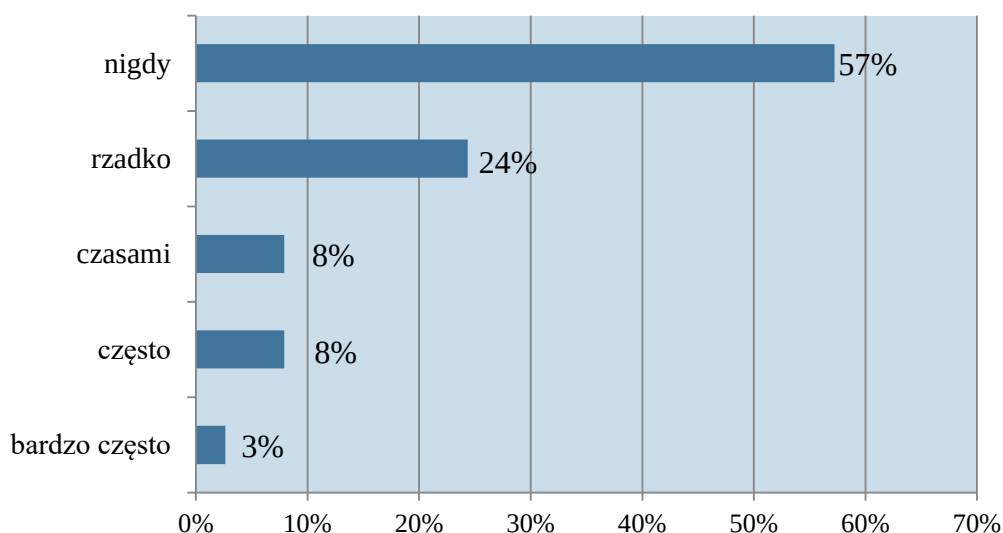
W jednym z pytań poprosiliśmy ankietowanych o wyrażenie swojej opinii na temat wpływu spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na rozwój dziecka. Zebrany materiał badawczy wykazał, że wśród niektórych mieszkańców Gminy, występuje brak świadomości w tym zakresie. Odpowiedź „nie wiem” zaznaczyło aż 11% badanych, natomiast 7% jednoznacznie stwierdziło, że picie alkoholu w ciąży nie ma wpływu na rozwój dziecka.

Wykres 8. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma wpływ na rozwój dziecka?

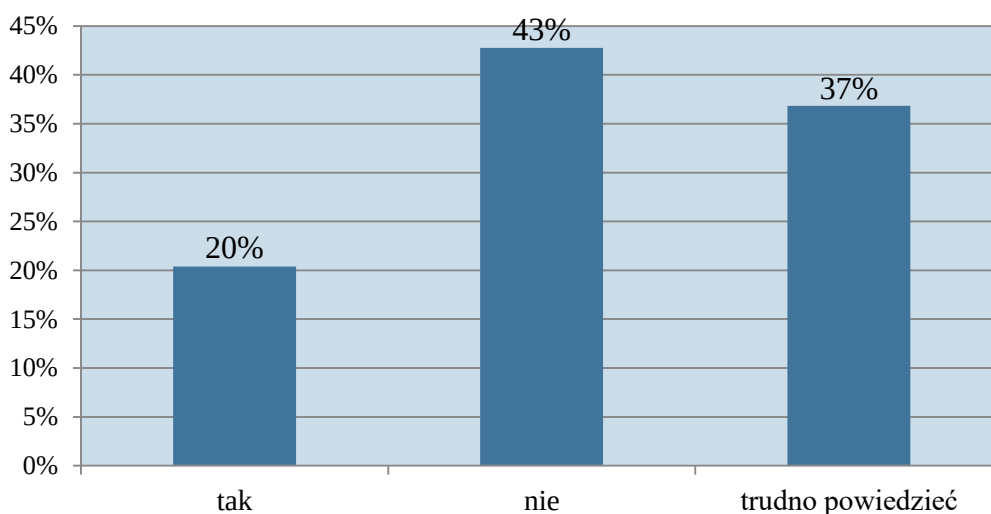
Respondenci zostali również poproszeni o określenie, czy zauważyli w ciągu ostatnich 12 miesięcy na terenie swojej miejscowości, kobiety w ciąży spożywające alkohol. Do bycia tego świadkiem przyznało się 43% respondentów, w tym 24% było obserwatorem takiej sytuacji rzadko, 8% - czasami i często, natomiast 3% bardzo często.

Wykres 9. Jak często w ostatnich 12 miesiącach widział/a Pan/i na terenie gminy kobiety w ciąży spożywające alkohol?

W jednym z pytań poprosiliśmy respondentów o przekazanie opinii dotyczącej ewentualnego ograniczenia liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych znajdujących się na terenie Gminy. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że za ograniczeniem ilości punktów jest 20% badanych, 43% jest przeciwnego zdania, natomiast 37% zaznaczyło odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Wykres 10. Czy według Pana/i na terenie gminy należy ograniczyć ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych?

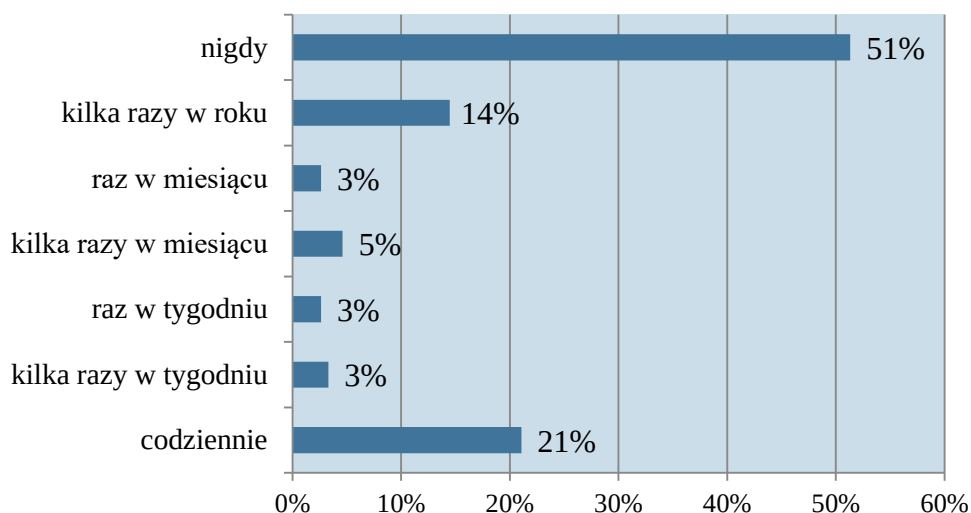

PROBLEM NIKOTYNOWY

Palenie papierosów jest aktualnie jednym z najpoważniejszych przyczyn problemów zdrowotnych współczesnego świata. Do negatywnych konsekwencji tego zaliczyć można choroby układu sercowo-naczyniowego, oddechowego oraz zwiększone ryzyko wystąpienia nowotworów. Według szacunków Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) w konsekwencji palenia papierosów co roku umiera ponad 7 milionów ludzi na całym świecie¹⁵. W Polsce w 2016 roku z tego powodu zmarło aż 66 tys. osób, co stanowiło 17% wszystkich zgonów¹⁶. Wyniki badań dotyczące aktualnej sytuacji w zakresie palenia tytoniu w Polsce, przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej w 2019 roku pokazują, iż po papierosy regularnie sięga co piąty Polak¹⁷. Pomimo stopniowo zmniejszającej się w ostatnich latach liczby palaczy papierosów, problem ten nadal stanowi powszechne i wymagające podejmowania działań zapobiegawczych zjawisko. Konieczna jest zatem realizacja systematycznych zadań w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia ograniczających popularność palenia tytoniu.

Drugi z analizowanych w Diagnozie obszarów, miał na celu zweryfikowanie skali palenia papierosów przez dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk. Spośród wszystkich badanych osób, papierosy pali 49%, przy czym 14% sięga po nie kilka razy w roku, 5% kilka razy w miesiącu, kolejne 3% - raz w tygodniu i kilka razy w tygodniu, natomiast 21% - codziennie.

Wykres 11. Jak często pali Pan/i papierosy?

¹⁵ WHO report on the global tobacco epidemic: monitoring tobacco use and prevention policies, World Health Organization, Geneva 2017.

¹⁶ Zgliczyński, W. S., *Palenie tytoniu w Polsce*, Biuro Analiz Sejmowych 2017, nr 14(237).

¹⁷ CBOS, *Palenie papierosów*, Komunikat z badań 2019, Nr 104/2019.

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy palą papierosy.

74 osoby

W tabeli poniżej przedstawiona została ilość dziennie wypalanych przez dorosłych mieszkańców sztuk papierosów. Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że 7 osób (9%) nie wie ile dziennie papierosów wypala, ponieważ nie liczy ich ilości, 26 osób (35%) nie wie, ponieważ nie pali codziennie, 11 respondentów (15%) deklaruje, iż sięga po papierosa mniej niż 5 razy w ciągu dnia, natomiast po 15 osób (20%) między 6 a 15 i 16-25 razy.

Tabela 6. Ile sztuk papierosów dziennie Pan/i wypala?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
trudno powiedzieć, nie palę codziennie	35%	26
poniżej 5 sztuk	15%	11
6-15 sztuk	20%	15
16-25 sztuk	20%	15
nie wiem, nie liczę	9%	7

Poniższa tabela prezentuje rozkład odpowiedzi mieszkańców na pytanie o próby rzucenia przez nich palenia. Z zebranych danych wynika, że zerwać z nałogiem próbowało 26 osób (36%), w tym 16 respondentów raz (22%), natomiast 10 osób wiele razy (14%).

Tabela 7. Czy próbował/a Pan/i kiedykolwiek rzucić palenie?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nigdy nie próbowałem/am	37%	27
nie, ale zamierzam spróbować	27%	20
tak, raz, ale nie udało mi się	22%	16
tak, wiele razy, ale nie udało mi się	14%	10

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

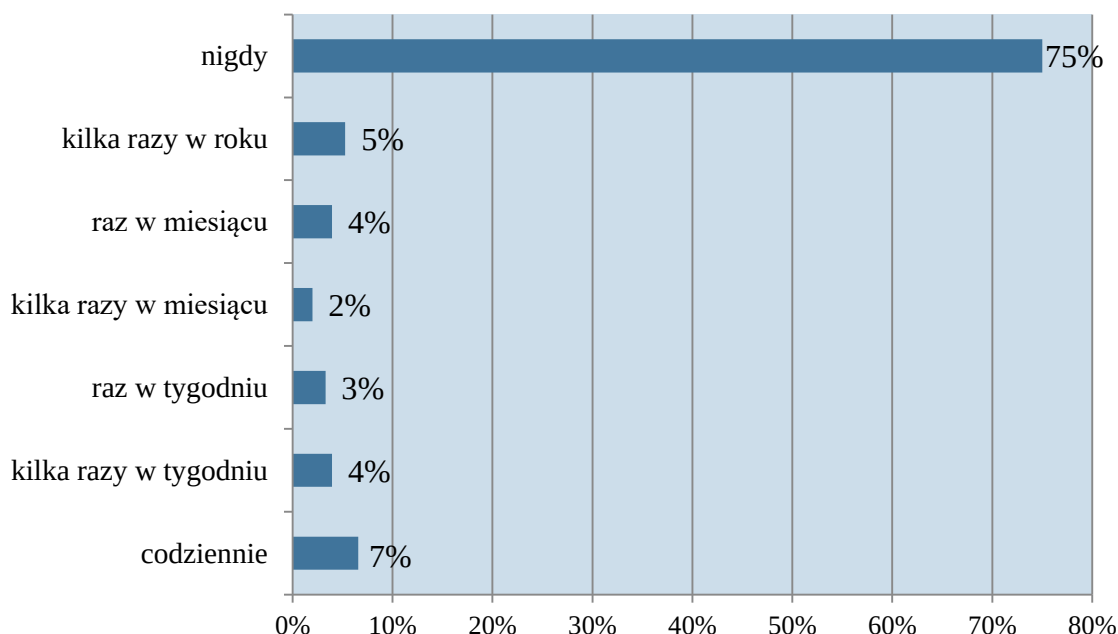
Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

152 osoby

Kolejne pytanie zadane respondentom dotyczyło palenia elektronicznych papierosów. Zebrany materiał badawczy wykazał, że e-papierosy pali 25% dorosłych mieszkańców, w tym 5% - kilka razy w roku, 4% - raz w miesiącu, również 2% - kilka razy w miesiącu, 4% - kilka razy w tygodniu i kolejne 7% - codziennie.

Wykres 12. Jak często pali Pan/i e-papierosy?

PROBLEM NARKOTYKOWY

Problem narkomanii stanowi duże zagrożenie, degradująco wpływa zarówno na zdrowie fizyczne, psychiczne, jak i relacje społeczne. Wiąże się z wysokimi kosztami poniesionymi nie tylko przez samą jednostkę uzależnioną, ale także całe społeczeństwo. Pomimo tego, że zażywanie narkotyków i dopalaczy jest w Polsce o wiele mniej rozpowszechnione niż picie napojów alkoholowych, zjawisko to wciąż stanowi poważny problem. Według badań przeprowadzonych w 2018 roku odsetek osób w wieku 15-34 lata używających narkotyków w ciągu ostatniego roku wyniósł 10,4%, przy czym najczęściej stosowaną nielegalną substancją psychoaktywną okazała się marihuana¹⁸. Wśród negatywnych skutków wywołanych narkomanią wymienia się zarówno szkody zdrowotne, jak i społeczne, między innymi osłabienie i rozpad więzi rodzinnych, wykluczenie społeczne, utrata zdolności do samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania, czy też konflikty z prawem. Zagrożeniem są również nowe substancje psychoaktywne, tzw. *dopalacze*. Ze względu na wysoką toksyczność oraz zmieniający się, nieznany skład, ich jednokrotne

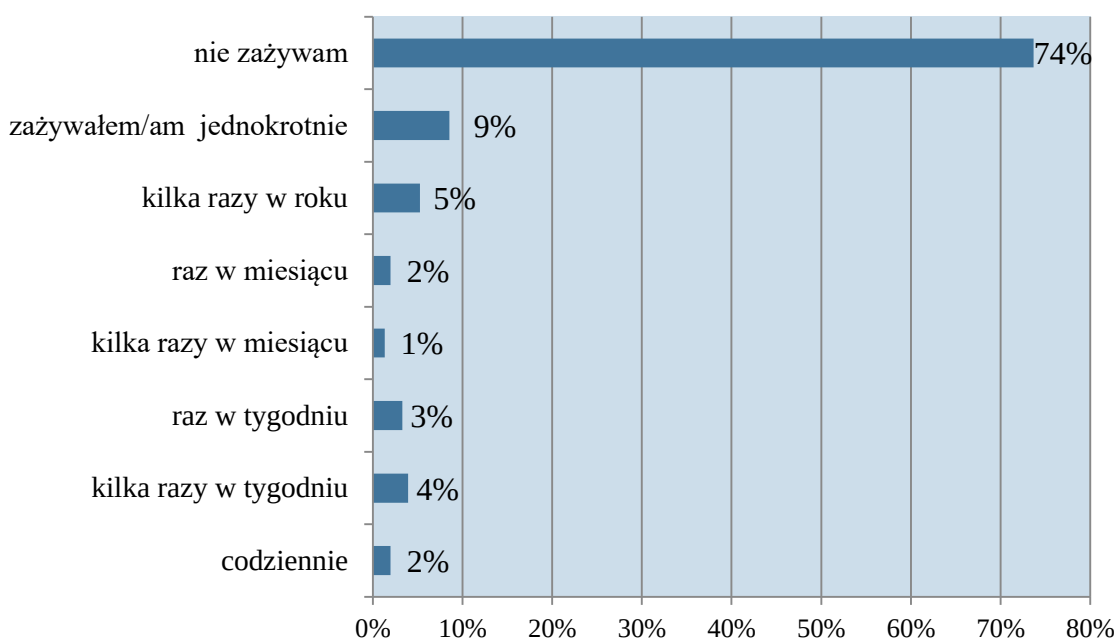
¹⁸ Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.

zażycie może doprowadzić do nieodwracalnych skutków zdrowotnych, a nawet śmierci. Jak wynika z raportu *Głównego Inspektora Sanitarnego*, w 2018 roku zarejestrowanych zostało 4 260 przypadków interwencji medycznych związanych z zatruciem/podejrzeniem zatrucia nowymi substancjami psychoaktywnymi¹⁹. Biorąc pod uwagę ryzyko szkód, konsekwencji prawnych, zdrowotnych oraz społecznych związanych z używaniem narkotyków i dopalaczy, konieczne jest realizowanie działań w obszarze profilaktyki, leczenia, rehabilitacji, ograniczania szkód zdrowotnych i reintegracji społecznej osób uzależnionych, a także systematyczne prowadzenie badań i monitoringu używania substancji psychoaktywnych.

Następnym etapem badania było zidentyfikowanie skali spożywania narkotyków, dopalaczy lub innych środków psychoaktywnych przez dorosłych mieszkańców Gminy. Sięgnięcie po tego typu substancje zadeklarowało 26% badanych, w tym 9% zażywało je jednokrotnie, 5% kilka razy w roku, 2% raz w miesiącu i 4% - kilka razy w tygodniu. 2% badanych zadeklarowało codzienne zażywanie substancji psychoaktywnych.

Wykres 13. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania)?

¹⁹ *Raport Głównego Inspektora Sanitarnego: Nowe narkotyki w Polsce 2017-2018*, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa.

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy zażywali narkotyki, dopalacze lub inne substancje psychoaktywne.

40 osób

W celu pogłębionej analizy określono, które substancje psychoaktywne zażywali dorośli mieszkańcy gminy Pułtusk. Wyniki badania ankietowego pokazały, iż najpopularniejszą wśród respondentów substancją jest marihuana – sięgnęło po nią 15 osób (38%). 9 badanych (23%) wskazało na mefedron, natomiast 8 respondentów (20%) na kokainę. Żaden z badanych nie zażywał sterydów anabolicznych.

Tabela 8. Proszę zaznaczyć na poniższej liście, które substancje psychoaktywne stosował/a Pan/i?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
marihuana	38%	15
mefedron	23%	9
kokaina	20%	8
LSD	15%	6
środki nasenne	15%	6
dopalacze	15%	6
amfetamina	13%	5
ekstazy	13%	5
grzyby halucynogenne	8%	3
leki w celu odurzenia się	8%	3
inne	5%	2
sterydy anaboliczne	0%	0

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Dorośli mieszkańcy gminy Pułtusk, którzy wcześniej zadeklarowali spożywanie narkotyków, dopalaczy lub innych substancji psychoaktywnych zostali poproszeni również o określenie, czy doznali w związku z tym jakiś przykrych konsekwencji. Doświadczenia tego typu ma za sobą 31 osób (79%), w tym 15 respondentów (38%) miało problemy ze zdrowiem, 7 osób (18%) problemy finansowe, 6 osób (15%) doznało wypadku lub uszkodzenia ciała i 2 osoby (5%) miały problemy w pracy.

Tabela 9. Czy doznał/a Pan/i przykrych konsekwencji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych?

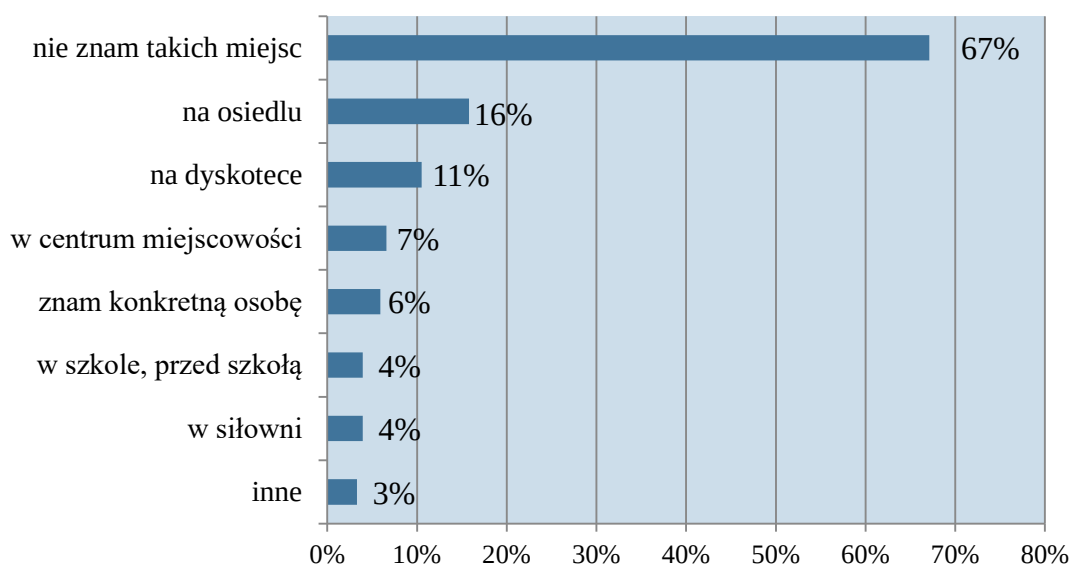
<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie doznałem/am żadnych konsekwencji	40%	16
problemy ze zdrowiem	38%	15
problemy finansowe	18%	7
wypadek lub uszkodzenie ciała	15%	6
problemy w pracy	5%	2
inne	3%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

152 osoby

Respondentom zostało zadane pytanie również o znajomość konkretnych miejsc na terenie swojej miejscowości, gdzie można pozyskać narkotyki lub dopalacze. Badania wykazały stosunkowo wysoki odsetek ankietowanych deklarujących znajomość takich miejsc, (33%), przy czym przeważająca część spośród tych osób wskazała na osiedle (16%). Zdecydowanie rzadziej deklarowane były dyskoteka (11%), centrum miejscowości (7%), czy znajomość konkretnej osoby (6%).

Wykres 14. Czy zna Pan/i miejsca w swojej miejscowości gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?

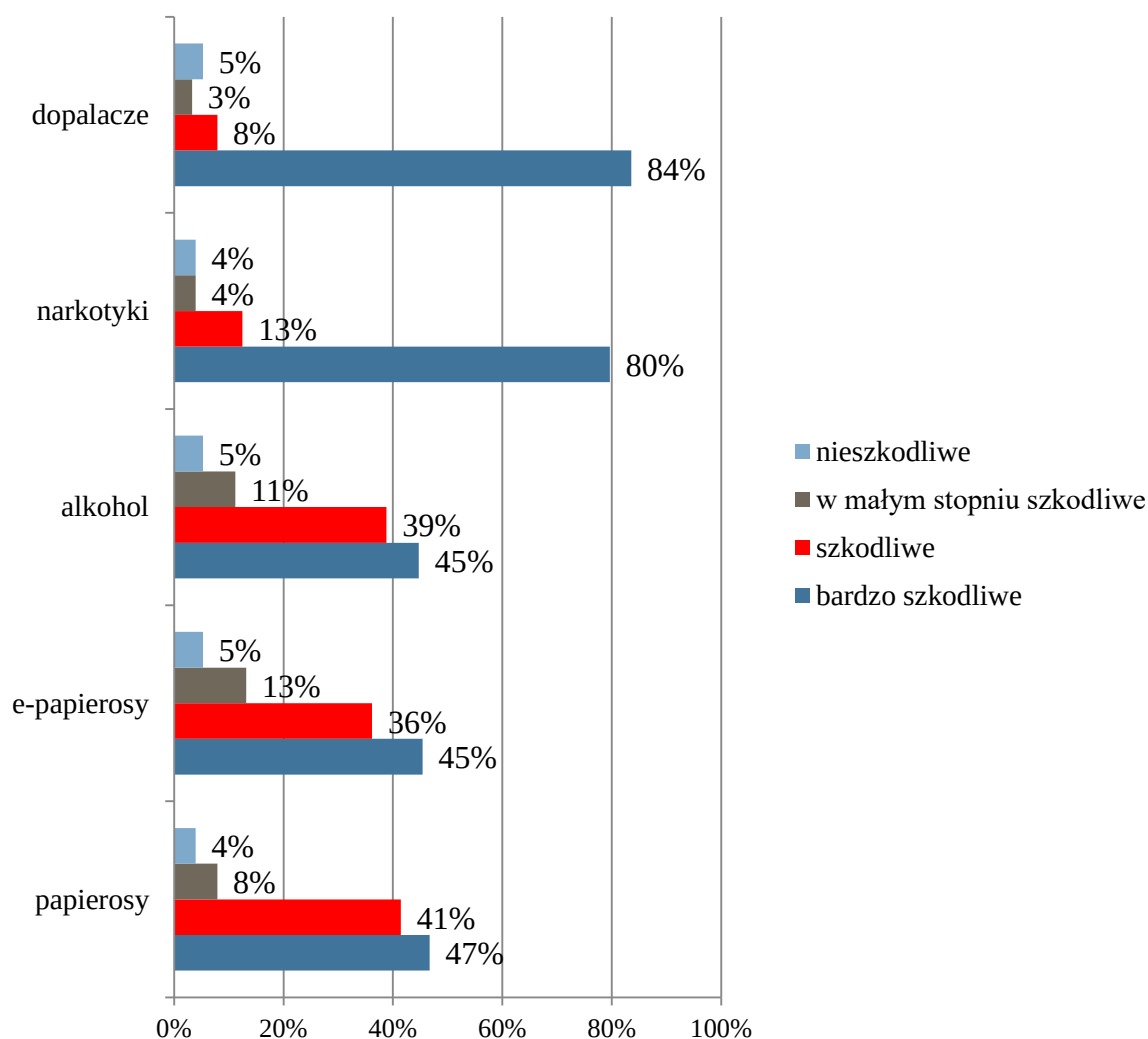
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Opinia respondentów dotycząca szkodliwości dla zdrowia dopalaczy, narkotyków, alkoholu, e-papierosów i papierosów przedstawia się następująco:

- szkodliwość dopalaczy dostrzega 92% respondentów, natomiast nie zdaje sobie sprawy z ich szkodliwości – 8%;
- o szkodliwości narkotyków przekonanie ma 93%, natomiast przeciwnego zdania jest 8%;
- ze szkodliwości alkoholu zdaje sobie sprawę 84%, z kolei brak świadomości na temat negatywnych konsekwencji zdrowotnych spożywania alkoholu ma 16%;
- e-papierosy są szkodliwe dla 81% badanych mieszkańców, o ich niskiej szkodliwości przekonanie ma 13%, a o nieszkodliwości – 5%;
- szkodliwość papierosów dostrzega 88% respondentów, natomiast nie zdaje sobie sprawy z ich szkodliwości – 12%.

Wykres 15. Jak ocenia Pan/i szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?

PROBLEM PRZEMOCY

Przemoc jest to intencjonalne działanie lub zaniechanie działania jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody. Może przybierać różne formy. Wyróżnia się przemoc fizyczną, psychiczną, ekonomiczną, seksualną i zaniedbanie. Skutki przemocy są dla osób jej doznających długotrwałe i istotnie wpływają na ich codzienne funkcjonowanie. Realizowane na przestrzeni lat badania i prowadzone statystyki pokazują, że problem ten dotyka rocznie dziesiątki tysięcy osób. Warto przy tym pamiętać, że jest to bardzo wrażliwy temat i ludzie nierzadko boją się lub wstydzą przyznać, że dotyczy ich bezpośrednio. Jak wynika z danych statystycznych odnoszących się do przemocy w rodzinie gromadzonych przez policję, w 2019 roku ogólna liczba osób doznających przemocy kształtowała się na poziomie 88 032²⁰. O skali problemu przemocy świadczą również badania przeprowadzone w 2014 roku na zlecenie *Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej* w ramach projektu „Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”. Wynika z nich, że co trzeci respondent zna osobiście w swoim otoczeniu/sąsiedztwie takie rodziny, o których słyszał lub wie, że dochodzi w nich do różnych form przemocy wobec kobiet. Przypadki przemocy wobec mężczyzn zna natomiast co piąty ankietowany. Z deklaracji osób biorących udział w badaniu wynika, że odsetek osób doświadczających przemocy w ciągu całego swojego życia kształtował się na poziomie 24,7%²¹. Przemoc w rodzinie stanowi jeden z poważniejszych problemów współczesnych państw na całym świecie. Przeciwdziałanie temu zjawisku powinno zajmować więc priorytetowe miejsce wśród zadań realizowanych zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

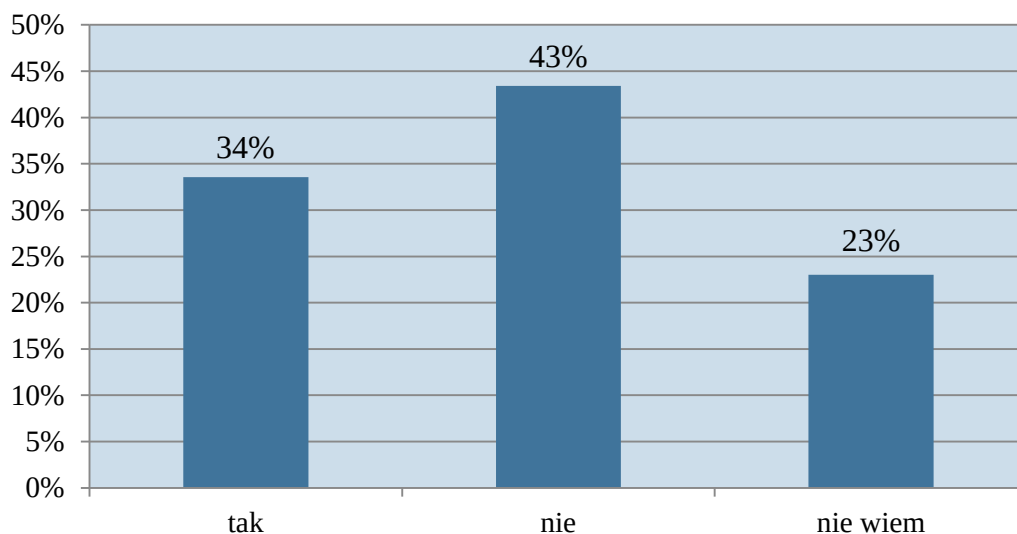
Dalsza część raportu stanowi próbę oszacowania skali problemu przemocy wśród dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk. Poniższy wykres przedstawia odpowiedzi ankietowanych na pytanie o znajomość kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy w swoim domu. Twierdzącej odpowiedzi udzieliło 34% badanych.

²⁰ <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>

²¹ Miedzik M., Godlewska-Szurkowska J., *Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport cząstkowy, wyniki badań PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014.

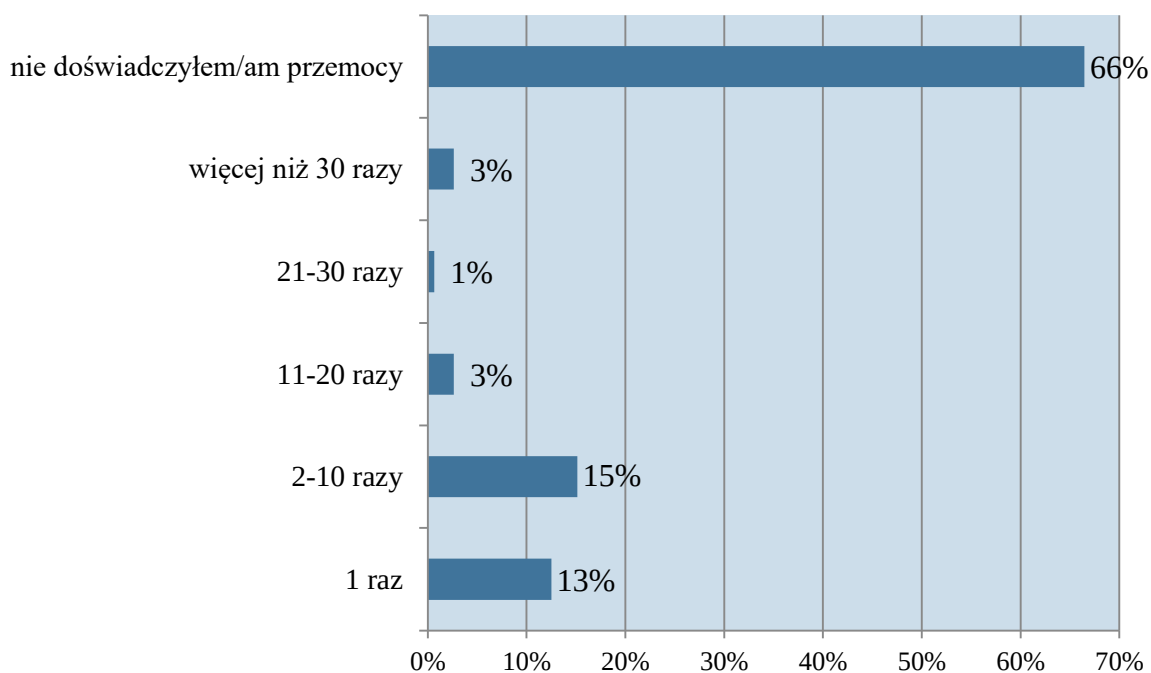

Wykres 16. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy w swoim domu?

Skala problemu przemocy w gminie Pułtusk została zweryfikowana również dzięki odpowiedziom respondentów na pytanie o to, jak często w okresie 12 miesięcy zdarzyło się im doświadczyć przemocy. Z zebranych danych wynika, że doznało jej 44% mieszkańców, wśród których 13% stanowią badani, którym sytuacja taka zdarzyła się raz, 15% – 2-10 razy, 3% – 11-20 razy i 3% – 21-30 razy. Do doświadczenia przemocy więcej niż 30 razy w ciągu 12 miesięcy przyznało się 3% ankietowanych.

Wykres 17. Jak często, w okresie 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy doświadczyli przemocy.

51 osób

Mieszkańcy, którzy przyznali, że doznali przemocy, zostali następnie poproszeni o określenie jej rodzaju. Z deklaracji ankietowanych wynika, że najczęściej doznawanym rodzajem przemocy była przemoc psychiczna – wskazało na nią 24 badanych tj. 47%. Przemocy fizycznej doświadczyło 20 osób, tj. 39%, przemocy ekonomicznej 11 osób, tj. 22%, zaniedbania oraz mobbingu 7 osób (14%), natomiast przemocy seksualnej 5 osób (10%). 4 osoby (8%) nie były w stanie określić jakiego rodzaju przemocy doświadczają.

Tabela 10. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
przemoc psychiczna	47%	24
przemoc fizyczna	39%	20
przemoc ekonomiczna	22%	11
zaniedbanie	14%	7
mobbing	14%	7
przemoc seksualna	10%	5
nie wiem	8%	4

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Spytaliśmy respondentów również o to, kto stosował wobec nich przemoc. Analiza materiału badawczego wykazała, że najwięcej osób doznało przemocy ze strony pracodawcy (14 osób, tj. 28%). W dalszej kolejności badani wskazali na partnera/partnerkę (12 osób, tj. 24%), mamę (11 osób, tj. 22%), siostrę (9 osób, tj. 18%) i tatę (8 osób, tj. 16%). Wybór ankietowanych padł również na męża/żonę (6 osób, tj. 12%), kolegę/koleżankę z pracy i nieznanego/a (5 osób, tj. 10%), dziadków (3 osoby, tj. 6%) oraz dziecko/dzieci i brata (1 osoba, tj. 2%). 2 osoby wskazały również na innych stosujących wobec nich przemoc (4%).

Tabela 11. Kto stosował wobec Pana/i przemoc?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
pracodawca	28%	14
partner/partnerka	24%	12
mama	22%	11
siostra	18%	9
tata	16%	8
mąż/żona	12%	6
kolega/koleżanka z pracy	10%	5
nieznajomy/a	10%	5
dziadkowie	6%	3
inne osoby	4%	2
dziecko/dzieci	2%	1
brat	2%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na pytanie o miejsce doświadczenia przemocy, najczęściej odpowiedzi padło na dom (24 osoby, tj. 48%). W mniejszym stopniu deklarowano doznanie tego problemu w miejscu publicznym (16 osób, tj. 32%), w pracy (15 osoba, tj. 30%) i na uczelni (1 osoba, tj. 2%). 3 osoby wskazały na inne miejsca (2%)

Tabela 12. Gdzie doświadczył/a Pan/i przemocy?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
w domu	48%	24
w miejscu publicznym	32%	16
w pracy	30%	15
inne	6%	3
na uczelni	2%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

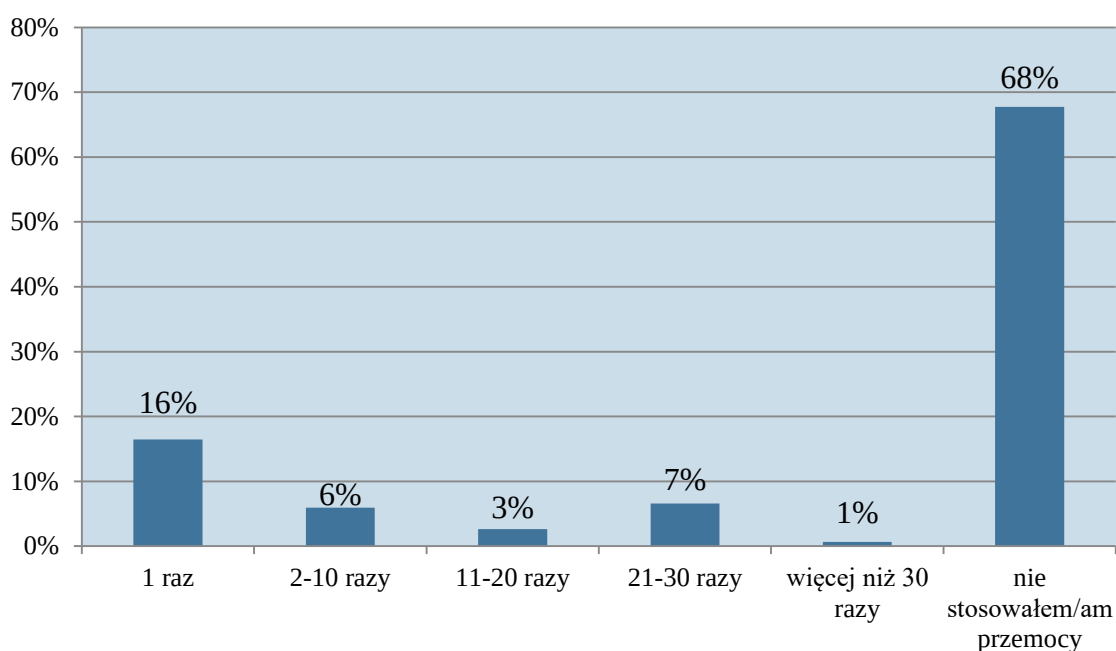
Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

152 osoby

Zebrane w procesie badawczym dane pokazują, iż do stosowania przemocy przyznała się podobna część badanych, jak w przypadku doznawania przemocy – na pytanie „czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji gdzie zastosował/a Pan/i przemoc wobec drugiej osoby?” twierdzącej odpowiedzi udzieliło 32% ankietowanych, w tym największy odsetek (16%) stwierdził, że miało to miejsce raz. W dalszej kolejności 21-30 razy (7%), 2-10 razy (6%), 11-20 razy (3%). 1% ankietowanych stosował przemoc więcej niż 30 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Wykres 18. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji gdzie zastosował/a Pan/i przemoc wobec drugiej osoby?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy przyznali, że stosowali przemoc.

49 osób

W dalszej kolejności poprosiliśmy badanych mieszkańców o określenie, jakiego rodzaju zastosowali przemoc. Wśród najczęstszych deklaracji znalazła się przemoc psychiczna (27 osób, tj. 55%) oraz przemoc fizyczna (16 osób, tj. 33%). Na przemoc ekonomiczną wskazało 8 osób (16%), przemoc seksualną i zaniedbanie 4 osoby (8%) oraz na mobbing 1 osoba (2%). 5 osób nie było w stanie określić jaki rodzaj przemocy zastosowało (10%).

Tabela 13. Jakiego rodzaju przemoc Pan/i zastosował/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
przemoc psychiczna	55%	27
przemoc fizyczna	33%	16
przemoc ekonomiczna	16%	8
nie wiem	10%	5
przemoc seksualna	8%	4
zaniedbanie	8%	4
mobbing	2%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Mieszkańcy najczęściej przyznawali się do stosowania przemocy wobec partnera/partnerki (14 osób, tj. 30%). 8 respondentów wskazało na rodzeństwo i męża/żonę (17%), 7 na dziadków oraz nieznajomego/ą (15%). Pojedyncze odpowiedzi padły również na rodziców, dziecko/dzieci, kolegę/koleżankę z pracy (33%).

Tabela 14. W stosunku do kogo zastosował/a Pan/i zachowanie przemocowe?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
partner/partnerka	30%	14
rodzeństwo	17%	8
mąż/żona	17%	8
dziadkowie	15%	7
nieznajomy/a	15%	7
rodzice	13%	6
dziecko/dzieci	11%	5
kolega/koleżanka z pracy	9%	4
inne osoby	0%	0

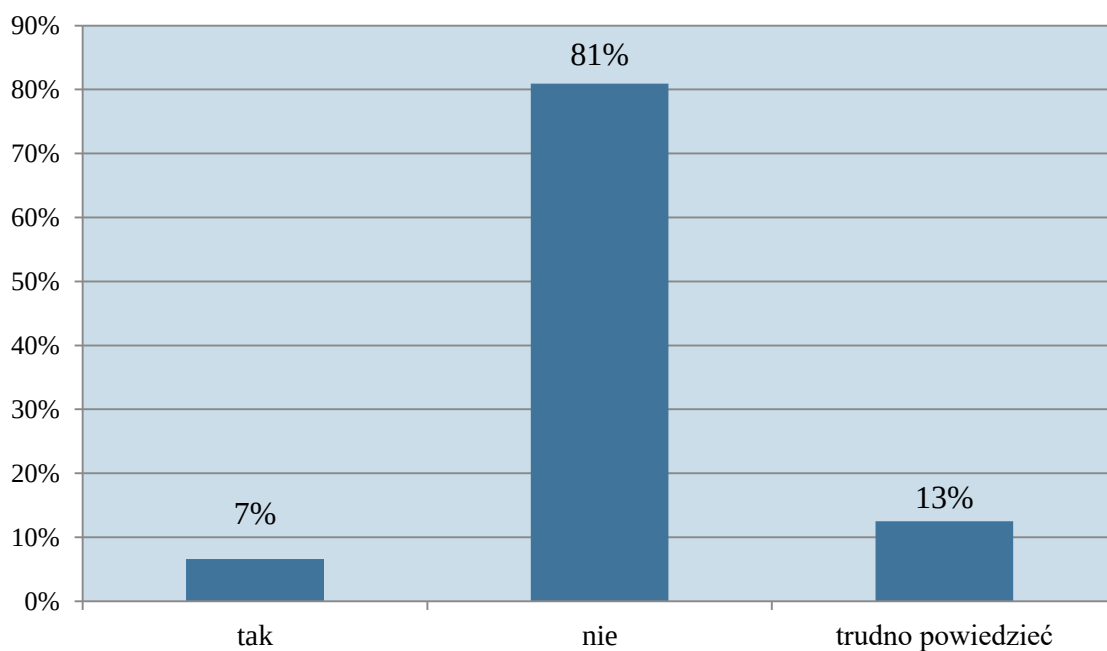
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytania odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

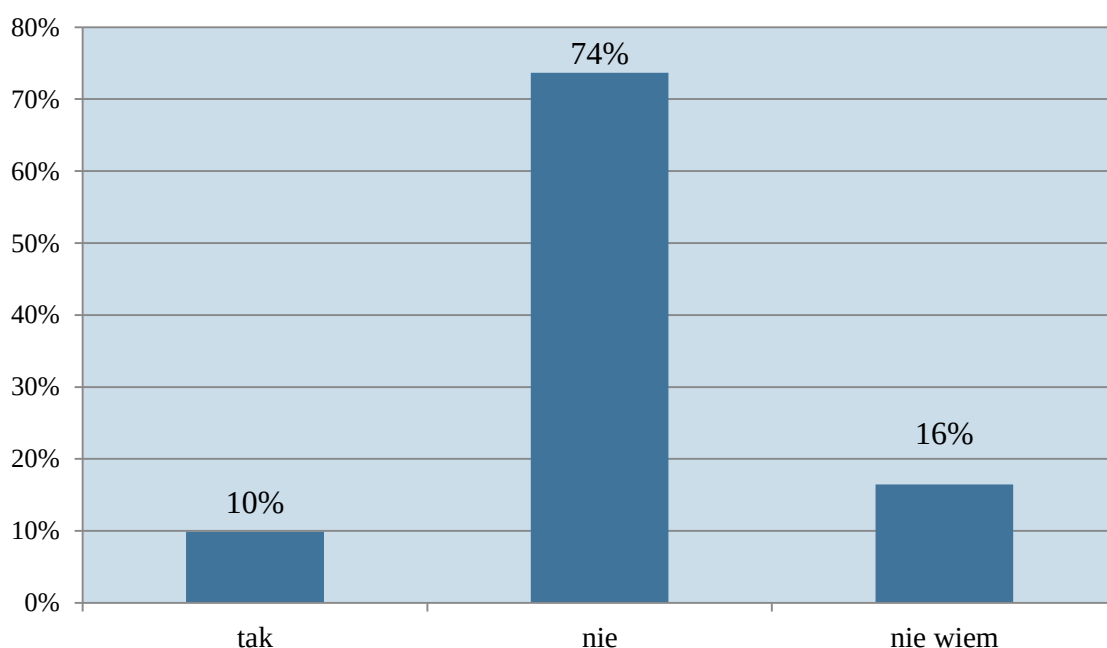
152 osoby

Odpowiedzi respondentów na następne pytanie pokazują aktualną skalę przemocy występującej wśród rodzin na terenie gminy Pułtusk. Jak wynika z uzyskanych danych, przemoc domowa dotyczy 7% dorosłych mieszkańców biorących udział w badaniu. Wśród respondentów znalazły się również osoby, które miały trudność w jednoznacznym określeniu, czy w ich domu występuje ten problem – stanowiły one aż 13% ogółu.

Wykres 19. Czy w Pana/i domu występuje problem przemocy?

Kolejną analizowaną w Diagnozie kwestią była opinia dorosłych mieszkańców Gminy, na temat stosowania kar fizycznych w stosunku do dzieci. W odniesieniu do prezentowanych danych warto zwrócić uwagę, że wśród części respondentów występuje tolerancja przemocy jako metody wychowawczej – kary fizyczne popiera 10% badanych, z kolei 16% stwierdziło, że nie ma na ten temat wiedzy. Jednoznacznie negatywnie ocenia tego typu zachowanie 74% mieszkańców.

Wykres 20. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą?

DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE

Jak wynika ze statystyk *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* oraz *Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii* dotyczących wydatkowania środków finansowych na realizację zadań związanych z profilaktyką uzależnień, samorządy często realizują nieskuteczne strategie profilaktyczne, które nie przynoszą żadnych efektów. Według *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych* „w 2018 roku aż 46 318 078.30 zł zostało wydane na jednorazowe festyny i inne imprezy plenerowe, spektakle profilaktyczne, imprezy sportowe (turnieje, wyścigi, olimpiady itp.), czyli działania, które nie pełnią funkcji profilaktycznej, o nieznannej skuteczności, a o części z nich wręcz wiadomo, że nie są efektywne”²². Do czynników wzmacniających jakość profilaktyki należą: obowiązujący system prawny, współpraca pomiędzy samorządem a placówkami realizującymi programy profilaktyczne poprzez finansowe wspieranie programów profilaktycznych oraz rozwój kadr zajmujących się profilaktyką (szkolenia, superwizje), monitorowanie sytuacji epidemiologicznej związanej z używaniem substancji psychoaktywnych, diagnozowanie problemu przemocy, a także zwiększenie czasu przeznaczanego na działania profilaktyczne w placówkach oświatowych. Szczególnie ważne jest, aby wszystkie podmioty zaangażowane w realizację zadań profilaktycznych stworzyły spójny system, opierający się na trzech poziomach: centralnym, wojewódzkim i gminnym²³. Skuteczność działań profilaktycznych będzie większa w przypadku realizacji modelu profilaktyki zintegrowanej opartej na: współpracy na poziomie instytucjonalnym i wspólnotowym, dbałości o wzorce i spójny przekaz, przede wszystkim ze strony rodziny i szkoły, wypracowaniu autonomicznych dla danego środowiska lokalnego strategii i metod oddziaływań profilaktycznych, które będą stosowane systematycznie, konsekwentnie i długookresowo oraz doskonaleniu kompetencji wychowawczych i organizacyjnych twórców, a także realizatorów działań profilaktycznych²⁴.

²² Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa 2019.

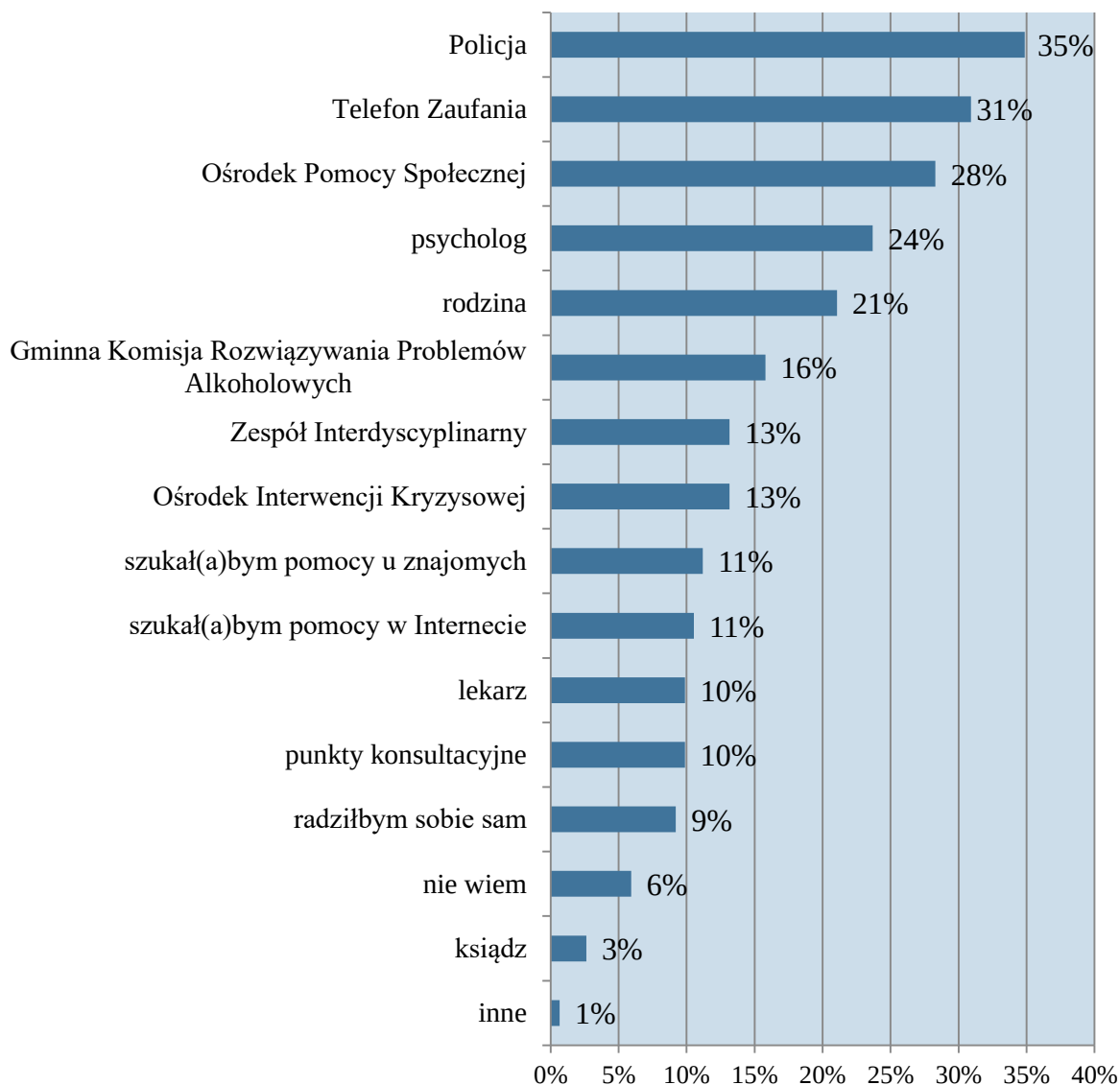
²³ Pietrzak S., Sukcesy i wyzwania w implementacji dobrej profilaktyki, Świat Problemów.

²⁴ Kmiecik-Jusięga K., *Profilaktyka zachowań ryzykownych w środowisku lokalnym*, [w:] *Tradycje i perspektywy optymalizowania profilaktyki społecznej oraz resocjalizacji*, red. D. Kowalczyk, A. Szczówka, P. Kwiatkowski, Wrocław 2015, s. 293.

W pierwszym pytaniu bloku tematycznego dotyczącego działań profilaktycznych pojawiło się pytanie o miejsca/osoby, do których mieszkańcy zgłosiliby się w przypadku problemu uzależnień lub przemocy w rodzinie. Jak wynika z prezentowanych danych, większość badanych udałoby się po pomoc do Policji (35%), Telefonu Zaufania (31%) oraz Ośrodka Pomocy Społecznej (28%). Często deklarowany był również psycholog (24%).

Wykres 21. Do kogo zwrócił(a)by się Pan/i o pomoc w razie problemu uzależnień lub/i przemocy w rodzinie?

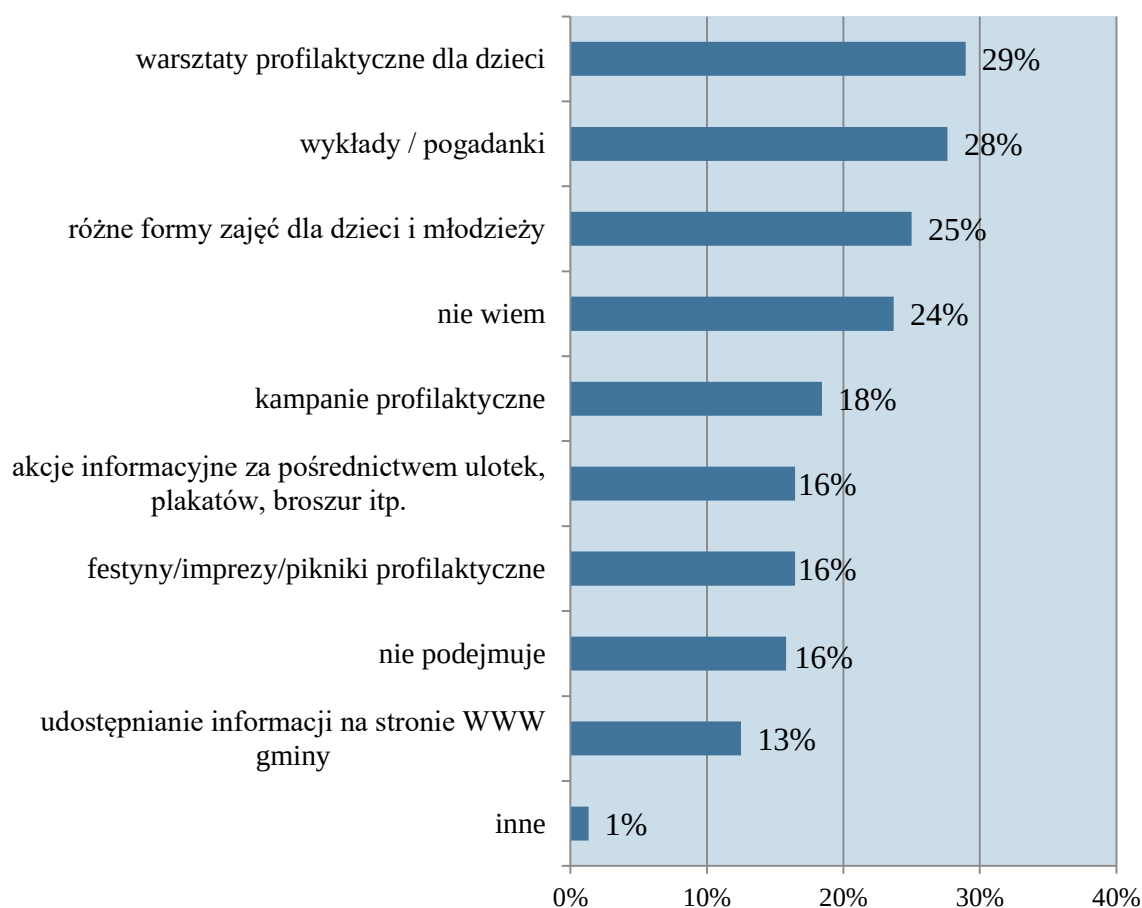

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Analizując wyniki uzyskane w trakcie badania mieszkańców pod kątem działań podejmowanych przez Gminę w celu ograniczenia popytu na zażywanie narkotyków i dopalaczy, możemy zauważyć, iż znaczna część respondentów nie ma na ten temat żadnej wiedzy (24%). Wśród najczęściej deklarowanych odpowiedzi znalazły się warsztaty profilaktyczne dla dzieci (29%), wykłady/pogadanki (28%) oraz różne formy zajęć dla dzieci i młodzieży (25%). 16% ankietowanych stwierdziło, że Gmina nie podejmuje takich działań. Najmniej odpowiedzi padło na udostępnianie informacji za stronie internetowej Gminy (13%) oraz inne formy (1%).

Wykres 22. Jakie działania według Pana/i podejmuje gmina, aby ograniczyć popyt na zażywanie narkotyków lub dopalaczy?

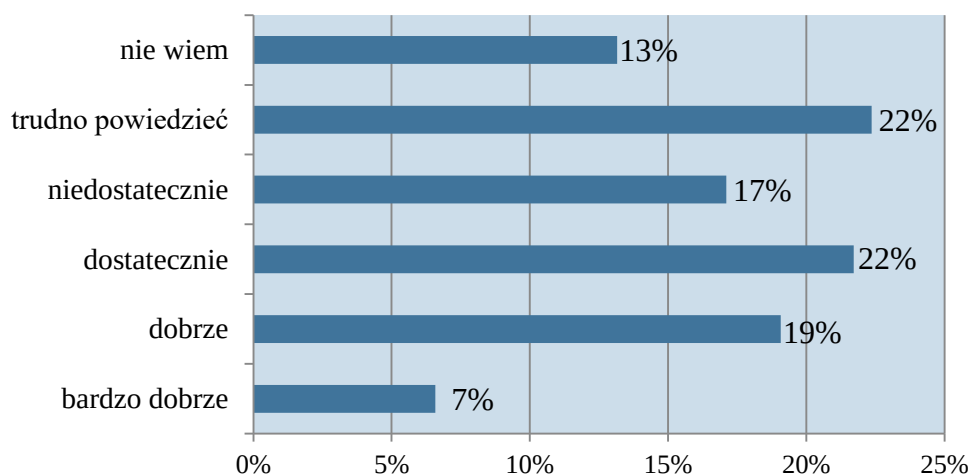
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o ocenę stopnia zaangażowania władz lokalnych, związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych mieszkańców. Możemy zauważyć, że 7% ankietowanych uważa, iż działania prowadzone są bardzo dobrze, zdaniem 19% - dobrze, 22% respondentów ocenia poczynania w tym zakresie jako dostateczne oraz miało trudność w odpowiedzi na to pytanie. 17% ankietowanych zaznaczyło

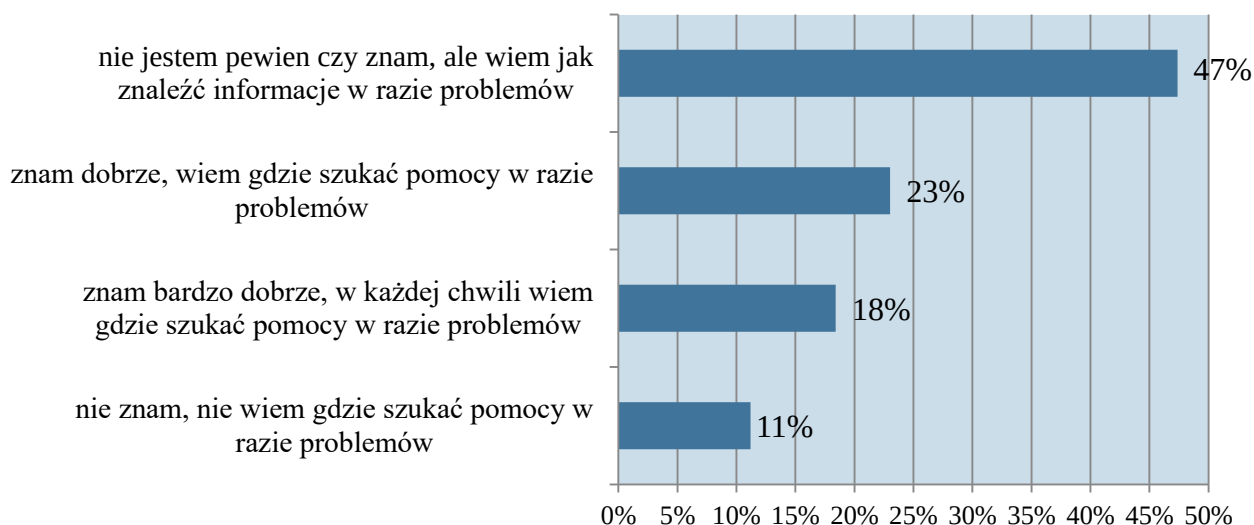
odpowieź „niedostatecznie”. Pozostali respondenci stwierdzili, że nie mają na ten temat wiedzy (13%).

Wykres 23. Jak ocenia Pan/i stopień zaangażowania władz lokalnych, związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych mieszkańców?

W kwestii znajomości danych kontaktowych do instytucji, gdzie można się zgłosić w razie problemów wyniki kształtują się na zróżnicowanym poziomie. Prawie połowa, bo aż 47% mieszkańców biorących udział w badaniu nie jest pewnych, czy zna takie dane kontaktowe, ale wie gdzie znaleźć informacje na ten temat, 23% zna dobrze tego typu dane i wie gdzie szukać pomocy, a 18% w każdej chwili ma do nich dostęp. 11% badanych stwierdziło, że nie zna adresów, ani telefonów do miejsc, w których można uzyskać pomoc i nie wie gdzie ich szukać.

Wykres 24. Czy zna Pan/i dane kontaktowe do instytucji pomocowych, gdzie można się zgłosić w razie problemów?

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH

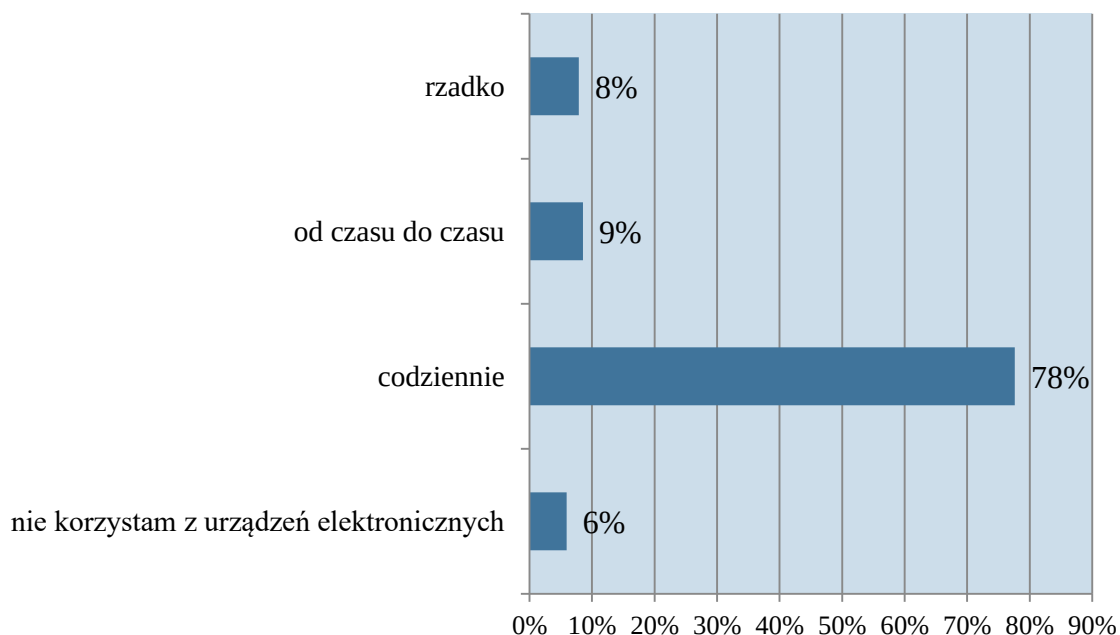
Nałogowe korzystanie z nowych mediów, wśród których wymienia się Internet, telewizję, gry, telefony komórkowe jest stosunkowo nowym zjawiskiem, jednak przyjmującym coraz większe rozmiary. Wiąże się, tak samo jak uzależnienia od substancji psychoaktywnych, z wieloma negatywnymi konsekwencjami zarówno w obszarze zdrowia fizycznego, jak i psychicznego. Realizowane badania ogólnopolskie pokazują, że na przestrzeni lat wzrasta odsetek osób korzystających z Internetu – w 2012 deklarowało to 61,4%, natomiast w 2018 roku – 74,2%, a więc blisko trzy czwarte Polaków. Problem z uzależnieniem od Internetu według testu przejawiało w 2019 roku 0,03% badanej populacji, co stanowi 0,04% korzystających z sieci. Liczba osób zagrożonych uzależnieniem od Internetu kształtuje się natomiast na poziomie 1,4%, co stanowi 1,9% korzystających z Internetu. Jak wynika z raportu „Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych” opracowanego przez *Centrum Badania Opinii Społecznej*: „Konto w portalach społecznościowych ma obecnie mniej więcej połowa badanych, jednak wśród najmłodszych – niemal wszyscy. Należy przypuszczać, że w przyszłości, wraz ze starzeniem się obecnie najmłodszych kohort wiekowych, uczestnictwo w mediach społecznościowych może stać się powszechne”²⁵. Ze względu na postępujący rozwój technologii oraz zajmujące znaczną część czasu korzystanie z urządzeń elektronicznych, zjawisko to powinno zostać objęte stałym monitoringiem oraz systematycznymi działaniami profilaktycznymi.

Kolejny blok pytań miał na celu sprawdzenie w jaki sposób oraz jak często mieszkańcy gminy Pułtusk korzystają z urządzeń elektronicznych. Zebrany materiał badawczy wykazał, iż swój czas poświęca na to zdecydowana większość dorosłych mieszkańców Gminy, tj. 95%. Odsetek badanych, którzy robią to codziennie wynosi 78%, korzystających od czasu do czasu – 9%, natomiast rzadko – 8%.

²⁵ *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019: raport z badań*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2019.

Wykres 25. Jak często korzysta Pan/i z urządzeń elektronicznych (komputer, tablet, telefon komórkowy, konsola do gier itp.)

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy korzystają z urządzeń elektronicznych.

143 osoby

Zadaliśmy respondentom pytanie również o to, ile czasu w ciągu dnia spędzają na korzystaniu z urządzeń elektronicznych. 43 osoby (30%) wskazały na mniej niż 1 godzinę, 48 osób (34%) na 1-3 godzin, 28 osób (20%) na 3-6 godzin, natomiast 12 osób (8%) na 6-10 godzin. Bardzo duże ilości czasu - powyżej 10 godzin - poświęca na korzystanie z urządzeń elektronicznych 4 badanych tj. 3%.

Tabela 15. Ile czasu w ciągu dnia poświęca Pan/i na korzystanie z urządzeń elektronicznych (nie wliczając w to godzin pracy)?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
do 1 godz.	30%	43
1-3 godz.	34%	48
3-6 godz.	20%	28
6-10 godz.	8%	12
powyżej 10 godzin	3%	4
nie korzystam codziennie z urządzeń elektronicznych	6%	8

Część mieszkańców Gminy doświadczyła problemów w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych – 35 osób, tj. 24%. 13 respondentów doznało problemów w rodzinie – tj. 9%, 8 osób problemów w pracy oraz ze zdrowiem – tj. 6%, natomiast 6 osób problemów finansowych – tj. 4%.

Tabela 16. Czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych doświadczył/a Pan/i w ciągu ostatnich 12 miesięcy:

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie doświadczyłem/am	81%	116
problemów w rodzinie	9%	13
problemów w pracy	6%	8
problemów ze zdrowiem	6%	8
problemów finansowych	4%	6
innych	0%	0

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytania odpowiadali wszyscy dorośli mieszkańcy.

152 osoby

H A Z A R D

Hazard, podobnie jak inne uzależnienia, niesie za sobą poważne konsekwencje zdrowotne i społeczne. Jest źródłem licznych problemów, a zaburzenia związane z uprawianiem hazardu są powiązane ze znacznym upośledzeniem zdolności jednostki do funkcjonowania społecznego i zawodowego. Do częstych konsekwencji problemowego uprawiania hazardu należą znaczne straty finansowe, zadłużenia, problemy zawodowe, utrata pracy, wysoki wskaźnik problemów emocjonalnych i zdrowotnych (depresja, bezsenność, problemy z alkoholem, zaburzenia nastroju), znaczny wskaźnik załamania relacji małżeńskich i rodzinnych, a także podwyższony poziom samobójstw – około 20% osób mających problemy tego typu popełnia samobójstwo. Wśród przyczyn podejmowania gier hazardowych dominują motywów finansowe oraz rozrywkowe. Występują różne formy aktywności hazardowej: loterie, gry w karty, gry na automatach, zdrapki, zakłady, spekulacje na giełdzie, itd. Dzięki łatwemu i szybkiemu dostępowi, w ostatnim czasie na popularności zyskują również kasyna on-line, które oferują takie same gry, jak w kasynach rzeczywistych, a są bardziej dostępne, zapewniają anonimowość oraz brak ograniczeń czasowych²⁶. Wraz ze wzrostem dostępności gier hazardowych rośnie też liczba osób uprawiających hazard. Jak podaje CBOS, 37,1% Polaków powyżej 15 roku życia gra w gry na pieniądze. W stosunku do 2015 roku, oznacza to wzrost o 3 pp. Najwięcej osób, które grają codziennie lub kilka razy w tygodniu jest wśród grających w gry Totalizatora Sportowego – 2,6%. Wśród często podejmowanych gier na pieniądze znalazły się również zdrapki – 0,7%. Jak wynika z przeprowadzonych badań ogólnopolskich w ciągu ostatnich pięciu lat zwiększył się nieco odsetek Polaków grających na pieniądze, zmniejszyła się natomiast częstość tego rodzaju praktyk²⁷. Biorąc pod uwagę znaczne rozpowszechnienie grania w gry za pieniądze, konieczne jest stałe diagnozowanie zjawiska oraz organizowanie systematycznych działań profilaktycznych w tym zakresie.

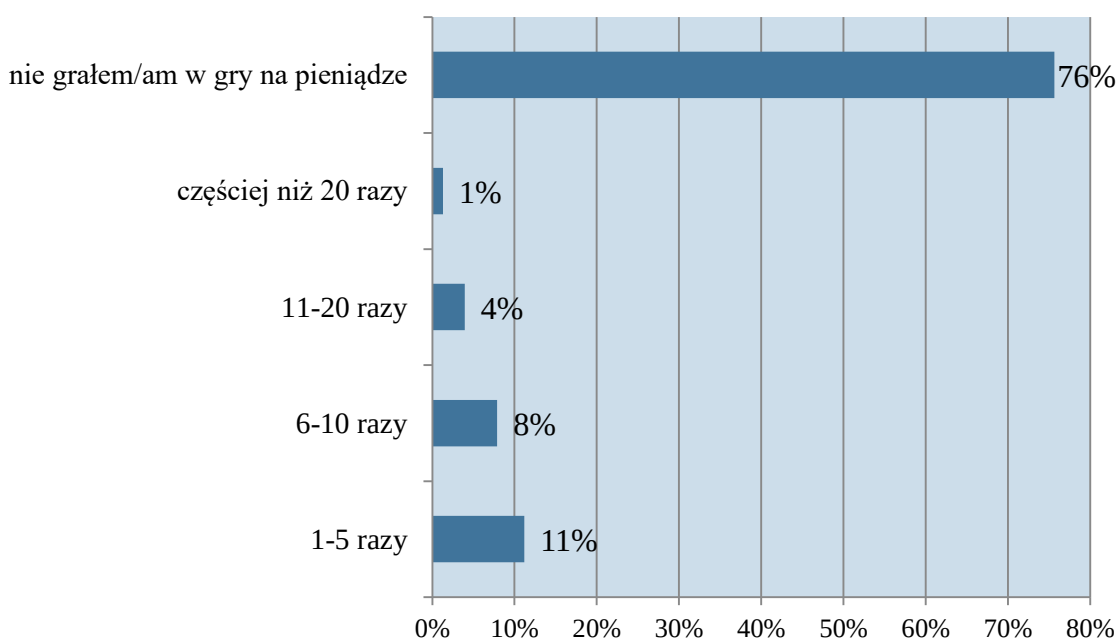
²⁶ Grzegorzewska I., Cierpiałkowska L., *Uzależnienia behawioralne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.

²⁷ *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019: raport z badań*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2019.

W celu określenia skali podejmowania zachowań hazardowych przez dorosłych mieszkańców Gminy, respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy grali w gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie. Zebrany materiał badawczy wykazał, że styczność z takimi grami miało 24% dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk, wśród których większość badanych grało 1-5 razy (11%), następnie 6-10 razy (8%) oraz 11-20 razy (4%). Do grania częściej niż 20 razy przyznał się 1% respondentów.

Wykres 26. Jak często Pan/i grał/a lub obstawiał/a gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci dorośli mieszkańcy, którzy grali lub obstawiali gry na pieniądze.

37 osób

Analiza danych wskazuje na to, iż 25 mieszkańców ma za sobą negatywne doświadczenia w związku z graniem gry na pieniądze (84%). Doznali oni głównie problemów rodzinnych (38%), następnie problemów w pracy (19%), 16% straciło pracę, natomiast 11% miało problemy finansowe.

Tabela 17. Czy w związku z graniem w gry na pieniądze doświadczył/a Pan/i któregoś z niżej wymienionych problemów?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
miałem/am problemy rodzinne	38%	14
nie miałem/am żadnych powyższych problemów	32%	12
miałem/am poważne problemy w pracy	19%	7
tak, straciłem/am pracę	16%	6
miałem/am problemy finansowe	11%	4

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

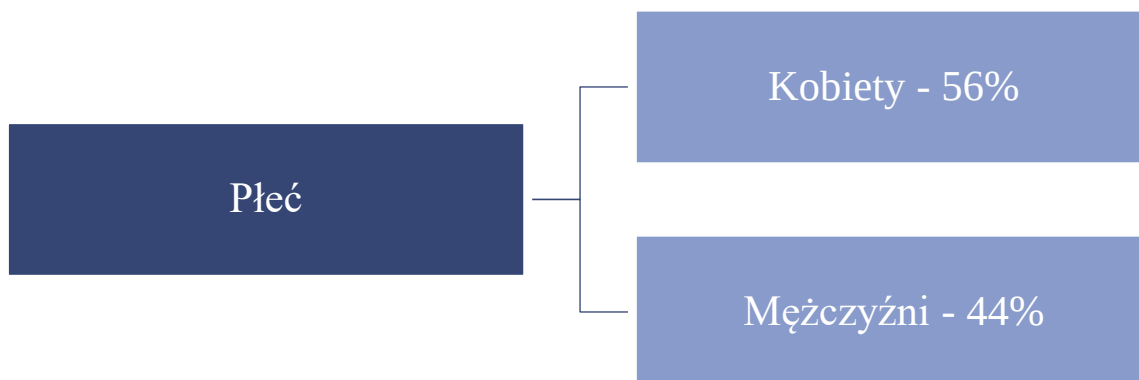
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD UCZNIÓW

W niniejszym rozdziale przedstawiony został problem uzależnień i przemocy z perspektywy dzieci i młodzieży. Pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety, miały na celu oszacowanie występujących wśród uczniów problemów związanych ze spożywaniem alkoholu, zażywaniem narkotyków, sięganiem po papierosy, e-papierosy, przemocą domową, rówieśniczą, cyberprzemocą oraz uzależnieniami behawioralnymi, a także poznanie opinii młodych mieszkańców Gminy na temat realizowanych w szkole działań profilaktycznych.

STRUKTURA BADANEJ PRÓBY

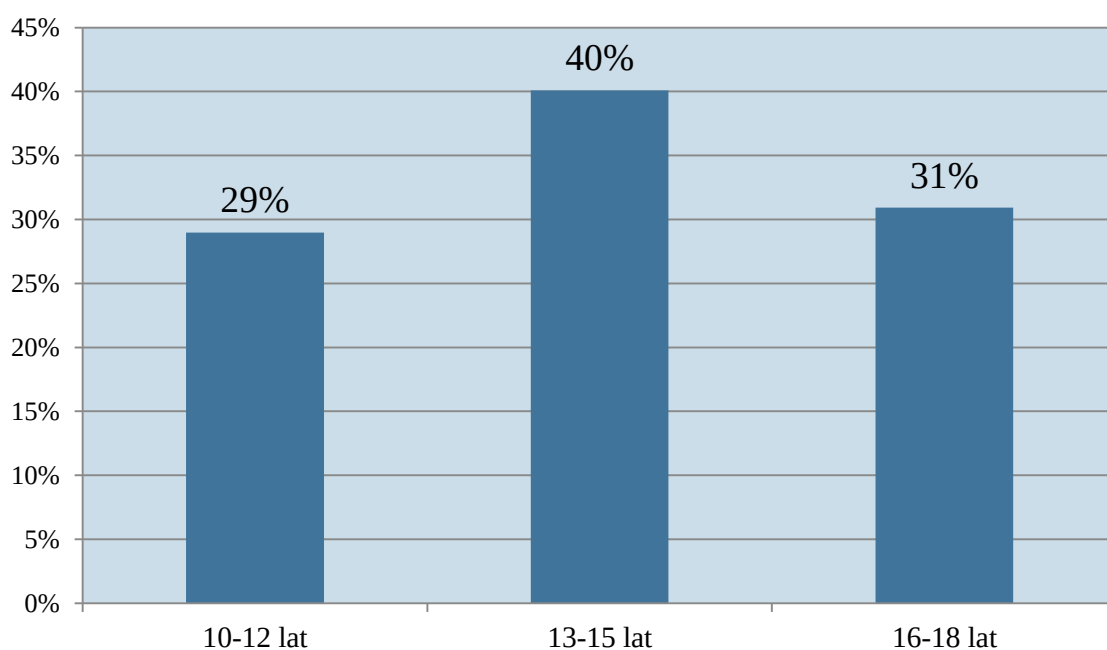
Uczniowie ze szkół znajdujących się na terenie gminy Pułtusk wypełnili 414 kwestionariuszy ankiet. Poniższy rysunek przedstawia strukturę badanej próby ze względu na płeć. Możemy zauważyć, że w badaniu diagnozującym problemy społeczne przewagę miały dziewczynki. Stanowiły one 56% ogółu. Chłopcy wypełnili 44% kwestionariuszy.

Rysunek 3. Płeć:

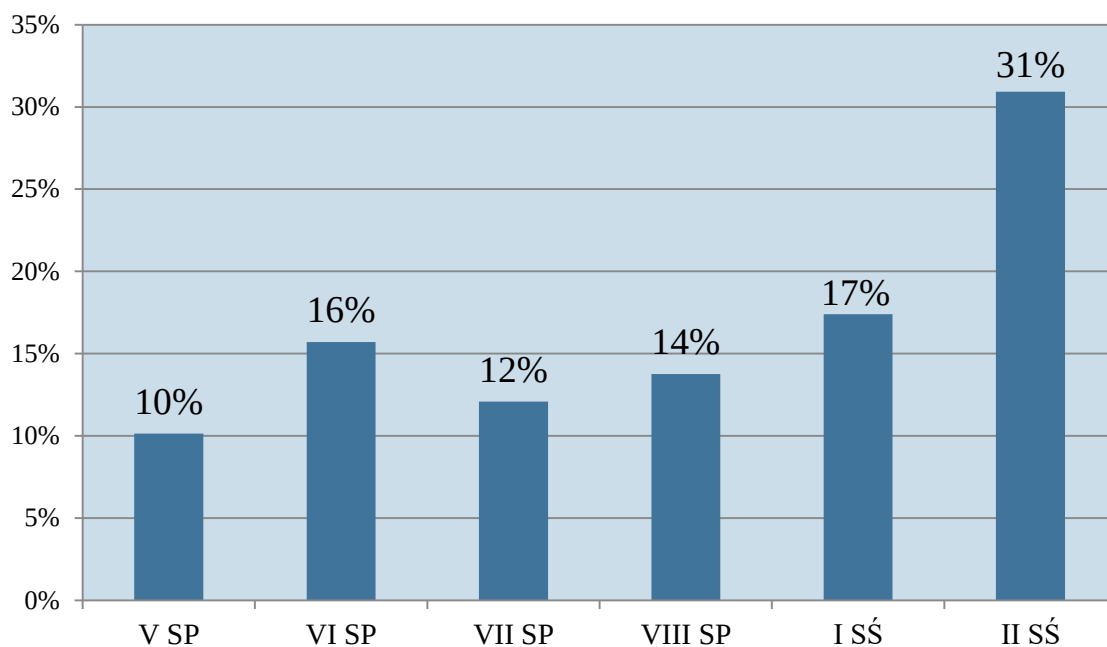

Wśród uczniów biorących udział w badaniu, największą część kwestionariuszy ankiet wypełnili respondenci mający 13-15 lat – 40%. Podobny odsetek uczniów zadeklarował wiek mieszczący się w przedziale 10-12 lat (29%) i 16-18 lat (31%).

Wykres 27. Wiek:

Poniższa tabela prezentuje strukturę badanej próby w podziale na przynależność do danej klasy. Dostrzegalne jest znaczne zróżnicowanie pod tym względem. 31% osób biorących udział w badaniu uczęszcza do II klasy szkoły ponadpodstawowej, 17% wskazało na klasę I szkoły ponadpodstawowej, z kolei 16% to uczniowie VI klasy szkoły podstawowej.

Wykres 28. Klasa:

PROBLEM ALKOHOLOWY

Realizowane na przestrzeni lat badania wśród dzieci i młodzieży wskazują na to, że alkohol jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych substancji psychoaktywnych używanych przez młodych ludzi - sięgano po niego częściej niż po papierosy czy narkotyki. Niepokojące jest to, że picie alkoholu w młodym wieku jest szczególnie szkodliwe - może zaburzyć dalszy rozwój fizyczny i psychiczny nastolatków, osłabić funkcje poznawcze, takie jak pamięć czy koncentracja, a uszkodzenia mózgu spowodowane alkoholem bywają trwałe, utrudniając jego pracę także w dorosłości²⁸. Powodów sięgania po alkohol przez dzieci i młodzież jest wiele, między innymi przyzwolenie ze strony rodziców, nieprawidłowe relacje rodzinne, łatwa dostępność, presja rówieśników, nieumiejętność radzenia sobie z problemami, czy też chęć ośmielenia się w kontaktach z rówieśnikami. Alkohol – zwłaszcza piwo – w wielu przypadkach stał się nieodłączną częścią zabaw, dyskotek, spotkań towarzyskich lub imprez sportowych²⁹. Spożywanie alkoholu przez dzieci i młodzież nie tylko zwiększa ryzyko wystąpienia problemów zdrowotnych, ale także podejmowania innych zachowań ryzykownych, czy też zagrożeń rozwoju osobistego (zaniedbywanie obowiązków szkolnych, konflikty z prawem, rodzicami, utrata zainteresowań). Pomimo tendencji spadkowej wskaźników picia alkoholu, polska młodzież nadal jest silnie zagrożona przez legalne substancje psychoaktywne. Z przeprowadzonego w 2015 roku badania ESPAD wynika, że po alkohol kiedykolwiek w życiu sięgnęło aż 83,8% uczniów z III klas gimnazjum, natomiast w czasie ostatnich 30 dni poprzedzających badanie – 48,6%. Ponadto zdecydowana większość nastolatków z III klas gimnazjów uważa, że zdobycie alkoholu jest bardzo łatwe lub dosyć łatwe³⁰. Mając na uwadze dane statystyczne wskazujące na znaczne rozpowszechnienie spożywania alkoholu wśród młodzieży szkolnej oraz konsekwencje tego dla rozwoju młodych ludzi, konieczne jest realizowanie systematycznych i długoterminowych działań profilaktycznych o udowodnionej skuteczności z udziałem zarówno uczniów, jak i ich rodziców oraz nauczycieli.

Pierwsze z pytań skierowanych do uczniów, odnosiło się do częstotliwości spożywania przez młodych mieszkańców Gminy alkoholu. Zebrany materiał badawczy wykazał, że kontakt z nim miała prawie połowa uczniów, tj. 46%. W grupie osób, które

²⁸ Jak rozmawiać dzieckiem o alkoholu?, Przewodnik dla rodziców, Trzymaj Pion.

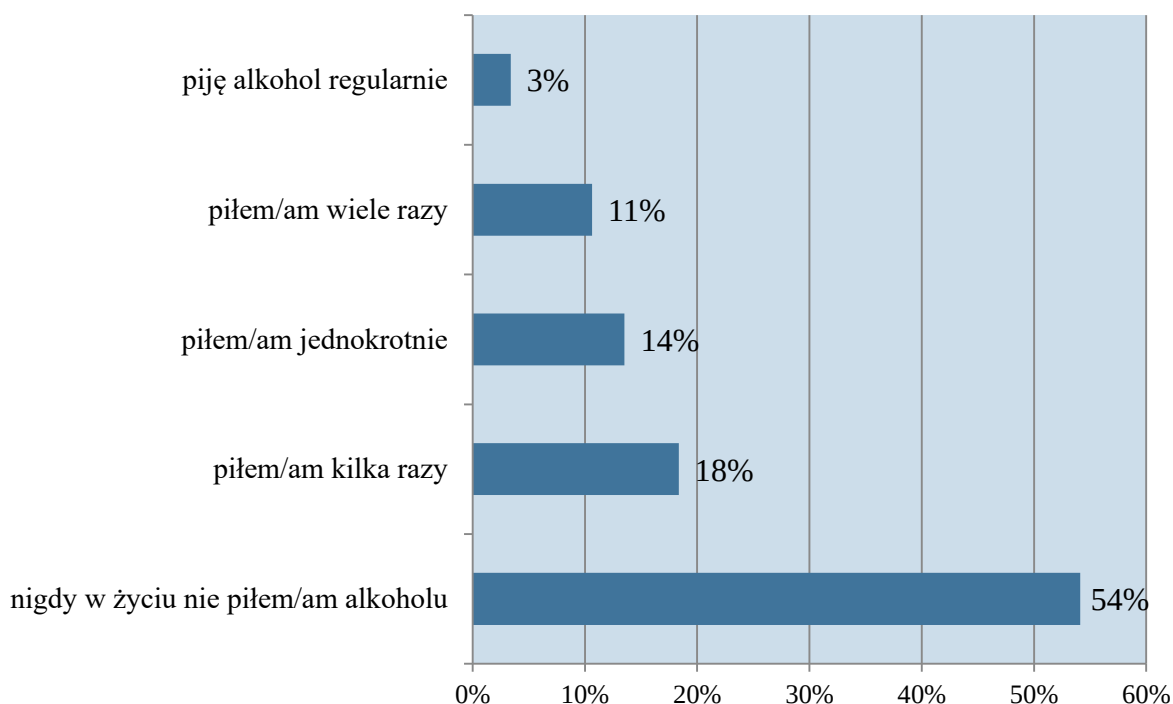
²⁹ Zachowania ryzykowne nastolatków, koncepcja: Jędrzejko Z. M., Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA JR, Warszawa-Milanówek 2017.

³⁰ Sierosławski J., *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną*, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2015.

zadeklarowały sięgnięcie po alkohol, większość stanowią uczniowie, którzy spożywali go kilkakrotnie (18%) oraz jednokrotnie (14%). 3% badanych pije alkohol regularnie.

Wykres 29. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się pić alkohol?

Na kolejne pytania odpowiadali ci uczniowie, którzy pili alkohol.

190 osób

Uczniowie, którzy spożywali alkohol zostali poproszeni o określenie, w jakim wieku pierwszy raz po niego sięgnęli. Odpowiedzi respondentów są następujące: 23 osoby wskazały na mniej niż 10 lat (12%), 55 osób na 11-13 lat (29%), natomiast zdecydowana większość, bo 80 osób stwierdziło, że miało wówczas 14-16 lat (43%).

Tabela 18. W jakim wieku pierwszy raz spożyłeś/aś alkohol?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	12%	23
11-13 lat	29%	55
14-16 lat	43%	80
17-18 lat	16%	30

W ramach badań uzyskano informację o sposobie otrzymania/zdobycia alkoholu przez uczniów. Na podstawie deklaracji badanych możemy stwierdzić, że ankietowani najczęściej byli alkoholem częstowani (99 osób, tj. 53%) oraz dostawali go do spróbowania od rodziców (68 osób, tj. 36%). Na dalszym miejscu pod względem liczby wskazań znalazła się kupienie sobie samemu (51 osób, tj. 27%), a na kolejnym – otrzymanie alkoholu od starszych kolegów (32 osoby, tj. 17%) oraz poproszenie kogoś o kupno (29 osób, tj. 16%). Najmniej uczniów stwierdziło, że podkraść alkohol rodzicom (14 oso, tj. 5%) oraz zdobyło go w „inny” sposób, gdzie pojawiły się odpowiedzi mówiące o przypadkowym spożyciu alkoholu lub otrzymaniu go od osoby dorosłej.

Tabela 19. W jaki sposób otrzymałeś/aś – zdobyłeś/aś alkohol?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
ktoś mnie poczęstował	53%	99
rodzice dali mi spróbować	36%	68
kupiłem/am sobie sam	27%	51
dostałem/am od starszych kolegów	17%	32
poprosiłem/am kogoś o kupno	16%	29
podkraść/am rodzicom	7%	14
inne	7%	14

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Kolejne pytanie zadane uczniom ze szkół znajdujących się na terenie gminy Pułtusk, odnosiło się do częstotliwości spożycia alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. W grupie osób, które sięgnęły w tym okresie czasu po alkohol, większość spożyło go 1-2 razy (72 osoby, tj. 38%). 17 uczniów wskazało na 3-4 razy (9%), natomiast aż 13 osób na więcej niż 7 razy (7%).

Tabela 20. Ile razy piłeś/aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie piłem/am alkoholu w ciągu ostatnich 30 dni	44%	84
1 – 2 razy	38%	72
3 – 4 razy	9%	17
5 – 7 razy	2%	3
więcej niż 7 razy	7%	13

Poniższa tabela przedstawia rodzaje alkoholu, po które sięgnęli badani uczniowie. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że nastolatkom ze szkół na terenie gminy Pułtusk najczęściej sięgali po piwo (150 osób, tj. 80%), ale znaczny odsetek wskazał również na wódkę (110 osób, tj. 59%), szampana (107 osób, tj. 57%) i wino (106 osób, tj. 56%).

Jednocześnie możemy zauważyć, że po likier i nalewkę sięgnęły 73 osoby (39%), natomiast po whisky 63 osoby (34%). W odpowiedzi „inne” uczniowie podawali, że pili również m.in. bimber, rum i spirytus (16%).

Tabela 21. Jaki rodzaj alkoholu próbowałeś/aś?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
piwo	80%	150
wódka	59%	110
szampan	57%	107
wino	56%	106
likier, nalewka	39%	73
whisky	34%	63
inny	10%	19

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Badania wykazały, że spośród uczniów, którzy spożywali alkohol, zdecydowana większość nie doświadczyła w związku z tym żadnych przykrych konsekwencji (157 osób, tj. 84%). Wśród deklarowanych negatywnych doświadczeń najczęściej odpowiedzi padło na problemy rodzinne (11 osób, tj. 6%). Na pogorszenie relacji koleżeńskich, kłótnię lub bójkę oraz wypadek i uszkodzenie ciała wskazało po 4% badanych uczniów, z kolei na problemy w szkole i finansowe i po 5 osób, tj. 3%. 4 osoby doświadczyły problemów z Policją, czyli 2%. Respondenci wskazywali również na „inne” przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu (4%), m.in. kac, wymioty, bóle brzucha.

Tabela 22. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie miałem/am przykrych doświadczeń	84%	157
problemy w rodzinie	6%	11
pogorszenie relacji koleżeńskich	4%	8
kłótnia lub bójka	4%	8
wypadek lub uszkodzenie ciała	4%	7
inne	4%	7
problemy w szkole	3%	5
problemy finansowe	3%	5
problemy z Policją	2%	4

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

PROBLEM NIKOTYNOWY

Zrealizowane dotychczas badania wśród dzieci i młodzieży pokazują, że palenie papierosów jest nieco mniej powszechne niż sięganie po alkohol, jednak również stanowi poważny problem wymagający podejmowania stanowczych i systematycznych działań profilaktycznych. Dane dotyczące palenia papierosów przez młodych ludzi są niepokojące - prawie połowa uczniów z III klas gimnazjum paliła papierosy (43,8%), a niemal co piąty uczeń sięgnął po nie 40 razy lub więcej³¹. Palenie papierosów zaczyna się od eksperymentowania, najczęściej w grupie rówieśniczej, a prowadzi do fatalnych w skutkach zdrowotnych nałogu. Wyzwaniem w zakresie działań profilaktycznych stały się również zyskujące w ostatnim czasie na popularności papierosy elektroniczne. Są one postrzegane jako mniej szkodliwe, dlatego młodym ludziom wydają się bardziej atrakcyjne. Liczba użytkowników elektronicznych papierosów jest bardzo wysoka, szczególnie w grupie nastolatków i młodych dorosłych. Jak wynika z przeprowadzonych badań, odsetek respondentów deklarujących użycie ich kiedykolwiek w życiu kształtuje się na poziomie 38%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni używał ich niemal co piąty uczeń. Na uwagę zasługują również dane statystyczne pokazujące skalę częstego sięgania po e-papierosy przez 15-16 latków - do regularnego ich używania przyznało się 7% chłopców i 6% dziewcząt³². Coraz nowsze badania wykazują, że palenie e-papierosów wbrew powszechnie panującej wśród nastolatków opinii, również jest szkodliwe. Aerosol do e-papierosów, który użytkownicy wdychają, może zawierać szkodliwe substancje, w tym: acetaldehyd, formaldehyd, akroleinę, propanal, nikotynę, aceton, o-metyl-benzaldehyd, karcinogenne nitrozaminy.

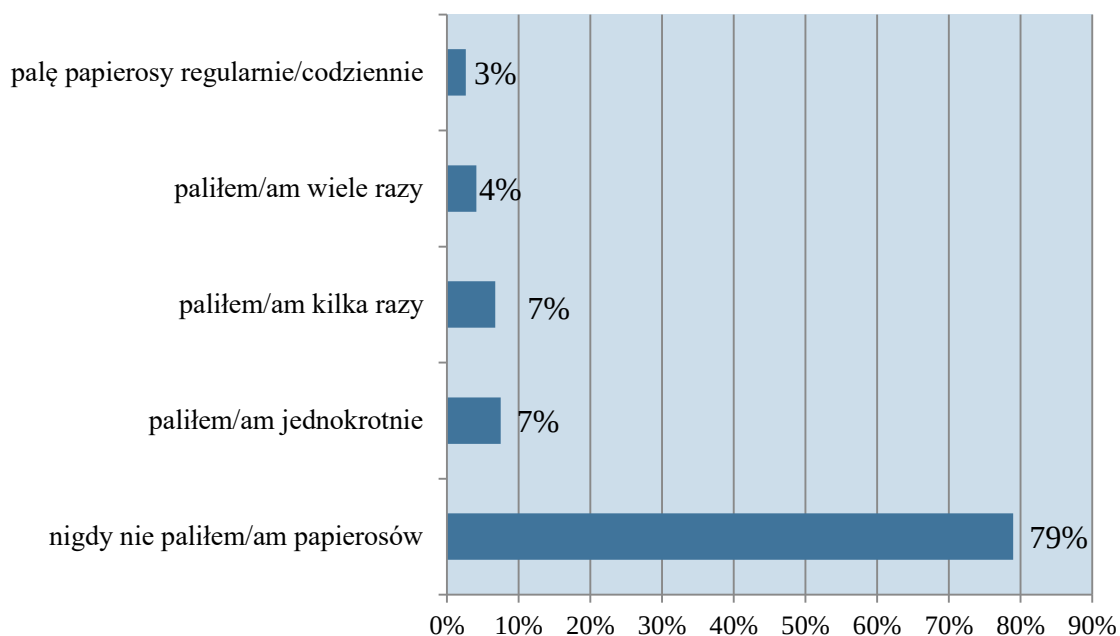
³¹ Sierosławski J., *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną*, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2015.

³² *Zachowania ryzykowne nastolatków*, koncepcja: Jędrzejko Z. M., Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa-Milanówek 2017.

W dalszej kolejności badaniu poddana została częstotliwość sięgania przez uczniów po papierosy. Z deklaracji respondentów wynika, że kontakt z nimi miało 21% ankietowanych, w tym 7% sięgnęło po nie jednokrotnie, również 7% - kilka razy, 4% - wiele razy, natomiast 3% stwierdził, że pali papierosy regularnie/codziennie.

Wykres 30. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy palili papierosy.

87 osób

W poniższej tabeli przedstawione zostały odpowiedzi uczniów na pytanie dotyczące wieku inicjacji nikotynowej. Możemy zauważyć, że po papierosy przed 10 rokiem życia sięgnęło 9 badanych (11%), 33 osoby miały wówczas 11-13 lat (39%), 27 uczniów 14-16 lat (32%), natomiast wiek w przedziale 17-18 lat deklaruje 15 uczniów.

Tabela 23. W jakim wieku pierwszy raz pałę/aś papierosy?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	11%	9
11-13 lat	39%	33
14-16 lat	32%	27
17-18 lat	18%	15

W ramach badań uzyskano również informacje odnośnie częstotliwości palenia papierosów przez uczniów w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. Spośród wszystkich respondentów, którzy zadeklarowali, że palili papierosy w tym okresie czasu – 11 osób sięgnęło po wyroby nikotynowe 1-2 razy (13%), 8 ankietowanych 3-4 razy (9%), 4 osoby 5-10 razy (5%), natomiast 17 uczniów więcej niż 10 razy (20%). Pozostali badani nie palili papierosów w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie (45 osób, tj. 53%).

Tabela 24. Jak często palile(a)ś papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

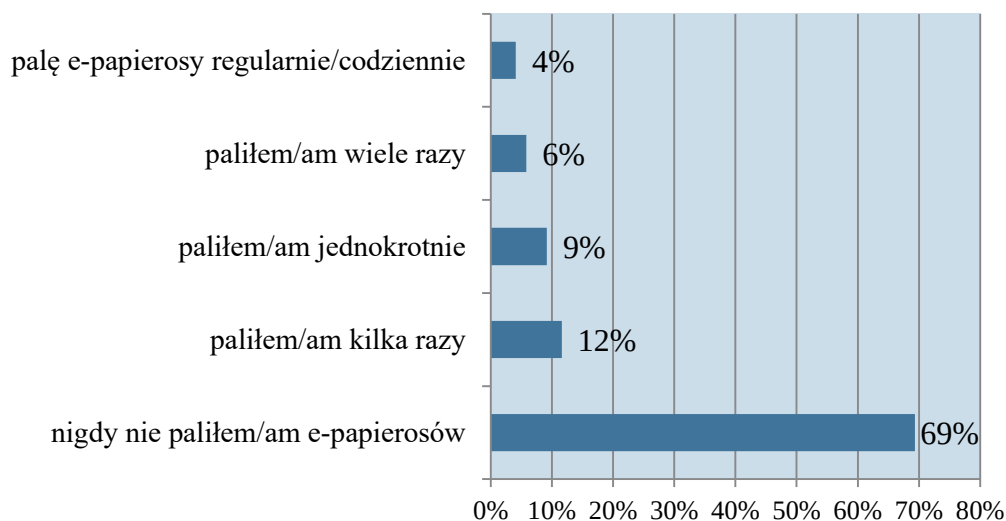
<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie paliłem/am papierosów w ciągu ostatnich 30 dni	53%	45
1 – 2 razy	13%	11
3 – 4 razy	9%	8
5 – 10 razy	5%	4
więcej niż 10 razy	20%	17

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

Zbadaniu poddana została następnie częstotliwość palenia przez uczniów e-papierosów. Z deklaracji respondentów wynika, że po elektroniczne papierosy sięgnęło 31% ankietowanych, w tym 12% paliło je kilka razy, 9% - jednokrotnie, 6% - wiele razy, natomiast 4% zadeklarowało regularne/codziennie palenie.

Wykres 31. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić e-papierosy (papierosy elektroniczne)?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy palili e-papierosy.

68 osób

W ramach badań uzyskano również informacje na temat wieku, w którym badani uczniowie pierwszy raz zapalili e-papierosa. Zdecydowana większość sięgnęła po nie mając 14-16 lat (56 osób, tj. 44%). 39 ankietowanych wskazało na przedział wiekowy 11-13 lat (31%), 8 osób miało wówczas mniej niż 10 lat (6%), natomiast wiek 17-18 lat deklarują 23 osoby (18%).

Tabela 25. W jakim wieku pierwszy raz palileś/aś e-papierosa?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
mniej niż 10 lat	6%	8
11-13 lat	31%	39
14-16 lat	44%	56
17-18 lat	18%	23

Częstotliwość palenia e-papierosów w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem przedstawiona została w tabeli poniżej. Z zebranych danych wynika, że w tym okresie czasu po elektroniczne papierosy sięgnęło 65 badanych (51%), wśród których 24 osoby miały z nimi bezpośredni kontakt 1-2 razy (19%), 13 osób 3-4 razy (10%), kolejne 2 osoby 5-10 razy (2%), natomiast 26 uczniów paliło je więcej niż 10 razy (20%).

Tabela 26. Jak często palileś/aś e-papierosy w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie paliłem/am e-papierosów w ciągu ostatnich 30 dni	49%	62
1 – 2 razy	19%	24
3 – 4 razy	10%	13
5 – 10 razy	2%	2
więcej niż 10 razy	20%	26

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

PROBLEM NARKOTYKOWY

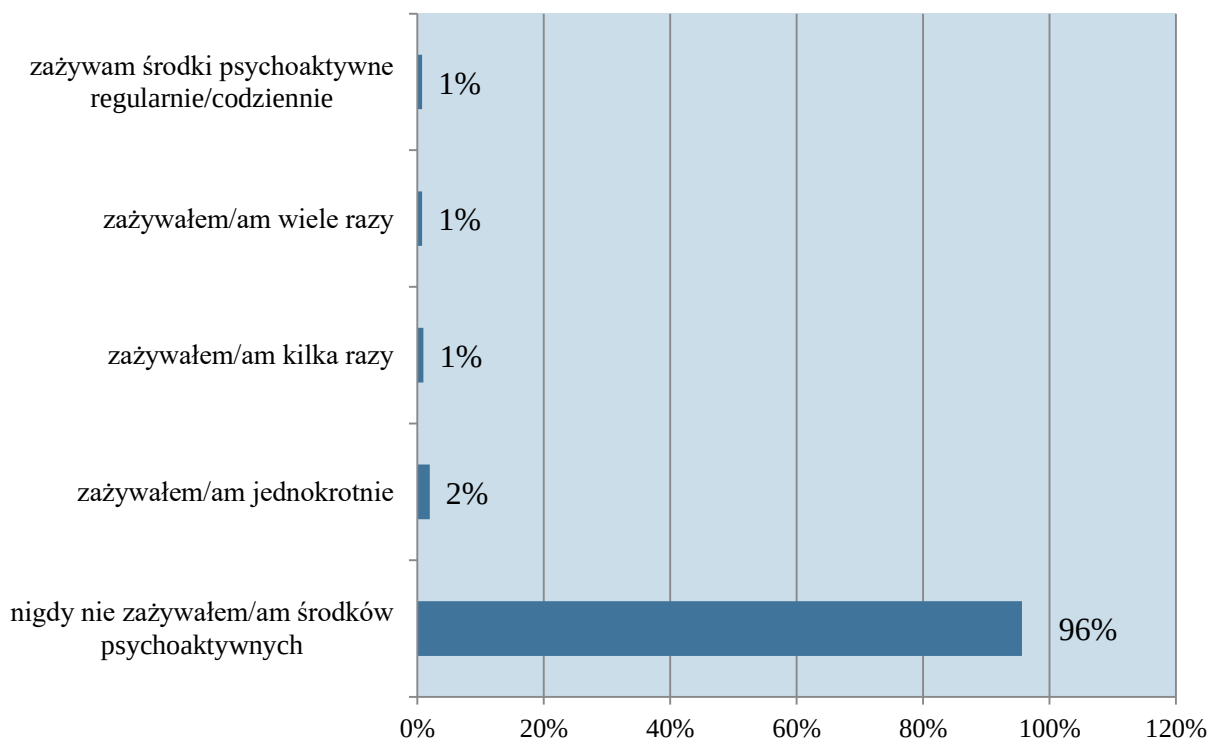
W dzisiejszych czasach nielegalne substancje psychoaktywne są dla nastolatków stosunkowo łatwo dostępne. Jak wynika z deklaracji uczniów, zdobycie marihuany lub haszyszu byłoby bardzo łatwe lub dosyć łatwe dla 40% uczniów z III klasy gimnazjum. Na łatwość zdobycia amfetaminy wskazał prawie co piąty uczeń, a dopalaczy co trzeci. Młodzi ludzie sięgają po środki psychoaktywne między innymi z ciekawości, nieumiejętności poradzenia sobie z problemami, chęci zaimponowania w towarzystwie, czy też ze względu na chęć lepszej zabawy. Powodów może być wiele, a motywy takiego zachowania często mają złożony charakter. Bazując na uzyskanych wynikach badań ogólnopolskich możemy stwierdzić, że bezpośredni kontakt z marihuaną lub haszyszem miał 1 na 4 uczniów, amfetaminą 5% badanej młodzieży, natomiast leki przeciwbólowe w celu odurzenia się przyjmowało 7,4% ankietowanych³³. Chociaż skala używania narkotyków i dopalaczy jest nieporównywalnie mniejsza niż alkoholu i tytoniu, po substancje te sięga wiele młodych ludzi. Zjawisko to stanowi nie lada wyzwanie profilaktyczne ze względu na związane z nim wielopłaszczyznowe konsekwencje.

Następny z analizowanych w Diagnozie obszarów dotyczył zażywania narkotyków, dopalaczy i innych środków psychoaktywnych. W celu dogłębnej analizy tego problemu respondentom zadano pytanie o to, ile razy w życiu zdarzyło im się zażywać tego typu substancje. 5% ankietowanych uczniów zażywało je kiedykolwiek, natomiast wśród tych, którzy sięgnęli po środki psychoaktywne 1% zażywa je regularnie lub codziennie.

³³ Sierosławski J., *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną*, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2015.

Wykres 32. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się zażywać środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy zażywali narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne.

18 osób

Uczniowie, którzy spożywali substancje psychoaktywne zostali także poproszeni o określenie, od kogo je otrzymali. Najwięcej ankietowanych odpowiedziało, że brało substancje wspólnie, w grupie znajomych – 7 osób, tj. 39%. Z odpowiedzi respondentów wynika również, że kupili od kolegi albo od kogoś znanego ze słyszenia, ale nie osobiście (po 5 wskazań). 5 uczniów stwierdziło natomiast, że nie wie skąd wzięło tą substancję.

Tabela 27. Skąd wziąłeś(ęłaś) tę substancję?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
braliśmy to wspólnie, w grupie przyjaciół	39%	7
kupiłem/am od kolegi	28%	5
kupiłem/am od kogoś znanego mi ze słyszenia, ale nie osobiście	28%	5
nie wiem	28%	5
dostałem/am od kolegi/koleżanki	22%	4
kupiłem/am od obcej osoby	22%	4
dostałem/am od starszego brata lub siostry	17%	3
kupiłem/am przez Internet	11%	2
inne	11%	2
dostałem/am od kogoś, kogo znałem/am ze słyszenia, ale nie osobiście"	6%	1
dostałem/am od obcej osoby	6%	1
otrzymałem/am ją nieświadomie (bez mojej zgody)	6%	1

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Podczas realizacji badań, określony został również wiek inicjacji narkotykowej uczniów, którzy mieli kontakt z tego typu substancjami. Połowa respondentów przyznała, że po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne sięgnęła po raz pierwszy w wieku 14-16 lat (9 osób, tj. 50%), natomiast 3 osoby miały wówczas mniej niż 10 lat (17%).

Tabela 28. Ile miałeś/aś lat, kiedy po raz pierwszy zażyłeś/aś jakieś narkotyki/dopalacze/inne środki psychoaktywne?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
mniej niż 10 lat	17%	3
11-13 lat	11%	2
14-16 lat	50%	9
17-18 lat	22%	4

Poniższy wykres przedstawia częstotliwość zażywania substancji psychoaktywnych przez uczniów, w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie. Możemy zauważyć, że w tym okresie czasu sięgnęło po nie 8 osób (45%), w tym 4 uczniów 1-2 razy, 1 osoba 5-10 razy, natomiast 3 osoby więcej niż 10 razy (17%).

Tabela 29. Jak często zażywałeś/aś narkotyki/dopalacze w ciągu OSTATNICH 30 DNI?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie zażywałem/am narkotyków/dopalaczy w ciągu ostatnich 30 dni	56%	10
1 – 2 razy	22%	4
3 – 4 razy	0%	0
5 – 10 razy	6%	1
więcej niż 10 razy	17%	3

Poniższa tabela przedstawia rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie o rodzaj zażywanych substancji. Najpopularniejsza wśród uczniów z gminy Pułtusk, podobnie jak ma to miejsce w całej Polsce, okazała się marihuana lub haszysz (13 osób, tj. 72%). Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia znalazła się leki w celu odurzenia się (8 osób, tj. 44%) oraz grzyby halucynogenne (6 osób, tj. 33%). Pojedyncze odpowiedzi padły również na pozostałe substancje wyróżnione w kwestionariuszu.

Tabela 30. Jakie były to substancje?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
marihuana lub haszysz	72%	13
leki w celu odurzenia się	44%	8
grzyby halucynogenne	33%	6
substancje wziewne	22%	4
kokaina	22%	4
amfetamina	22%	4
sterydy anaboliczne	22%	4
LSD	22%	4
mefedron	22%	4
metamfetamina	22%	4
ekstazy	17%	3
dopalacze	17%	3
inne	11%	2

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Interesowało nas również to, czy uczniowie, którzy sięgnęli po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne, doświadczyli w związku z tym jakiś przykrych konsekwencji. Badania wykazały, że doznało ich 5 respondentów.

Tabela 31. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane z zażywaniem narkotyków lub dopalaczy?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie miałem/am przykrych doświadczeń	76%	13
problemy finansowe	12%	2
problemy w rodzinie	12%	2
pogorszenie relacji koleżeńskich	12%	2
kłótnia lub bójka	12%	2
problemy w szkole	6%	1
problemy z Policją	6%	1
wypadek lub uszkodzenie ciała	6%	1
inne	6%	1

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytania odpowiadali wszyscy uczniowie.

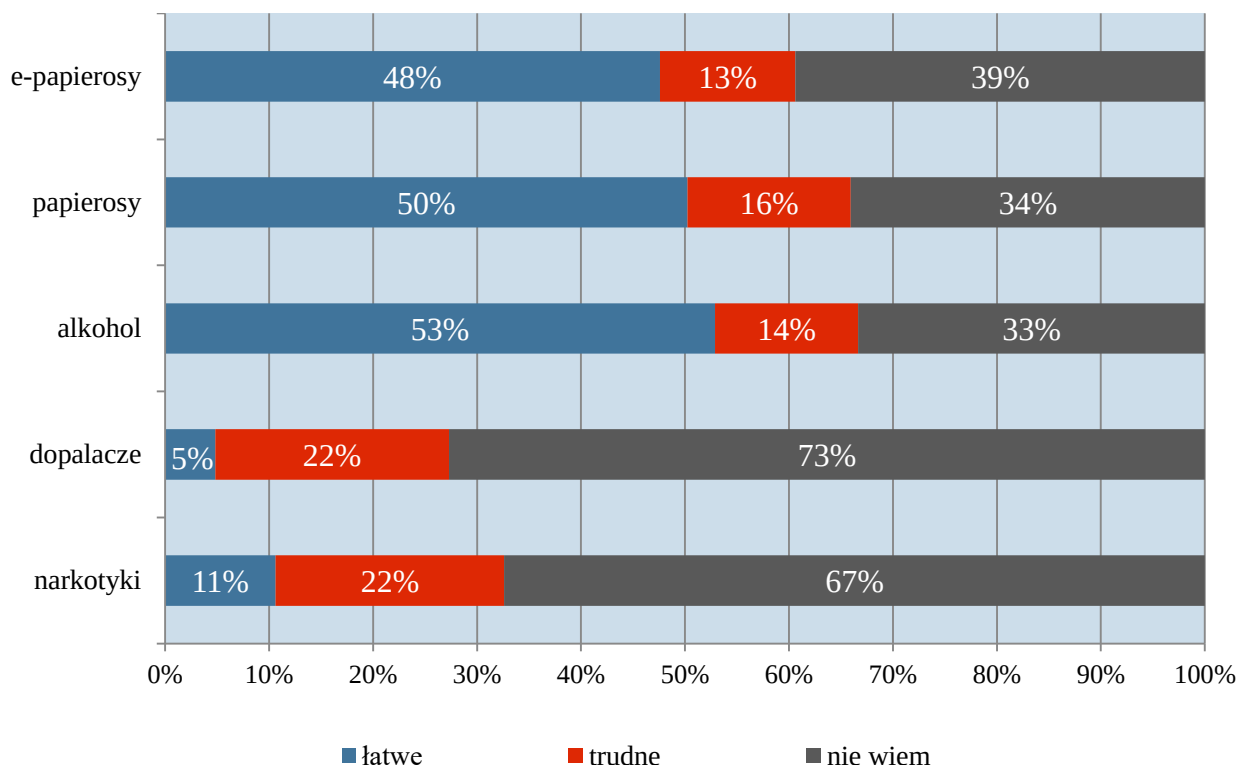
414 osób

W następnej kolejności uczniowie zostali poproszeni o ocenę dostępności narkotyków, dopalaczy, alkoholu, papierosów i e-papierosów w swojej miejscowości. Zebrany materiał badawczy wykazał, że:

- e-papierosy są łatwe do zdobycia dla 48% ankietowanych, a trudne dla 13%.
- papierosy są łatwe do zdobycia dla 50% ankietowanych, a trudne dla 16%,
- alkohol jest łatwy do zdobycia dla 53% ankietowanych, a trudny dla 14%,
- dopalacze są łatwe do zdobycia dla 5% ankietowanych, a trudne dla 22%,
- narkotyki są łatwe do zdobycia dla 11% ankietowanych, a trudne dla 22%,

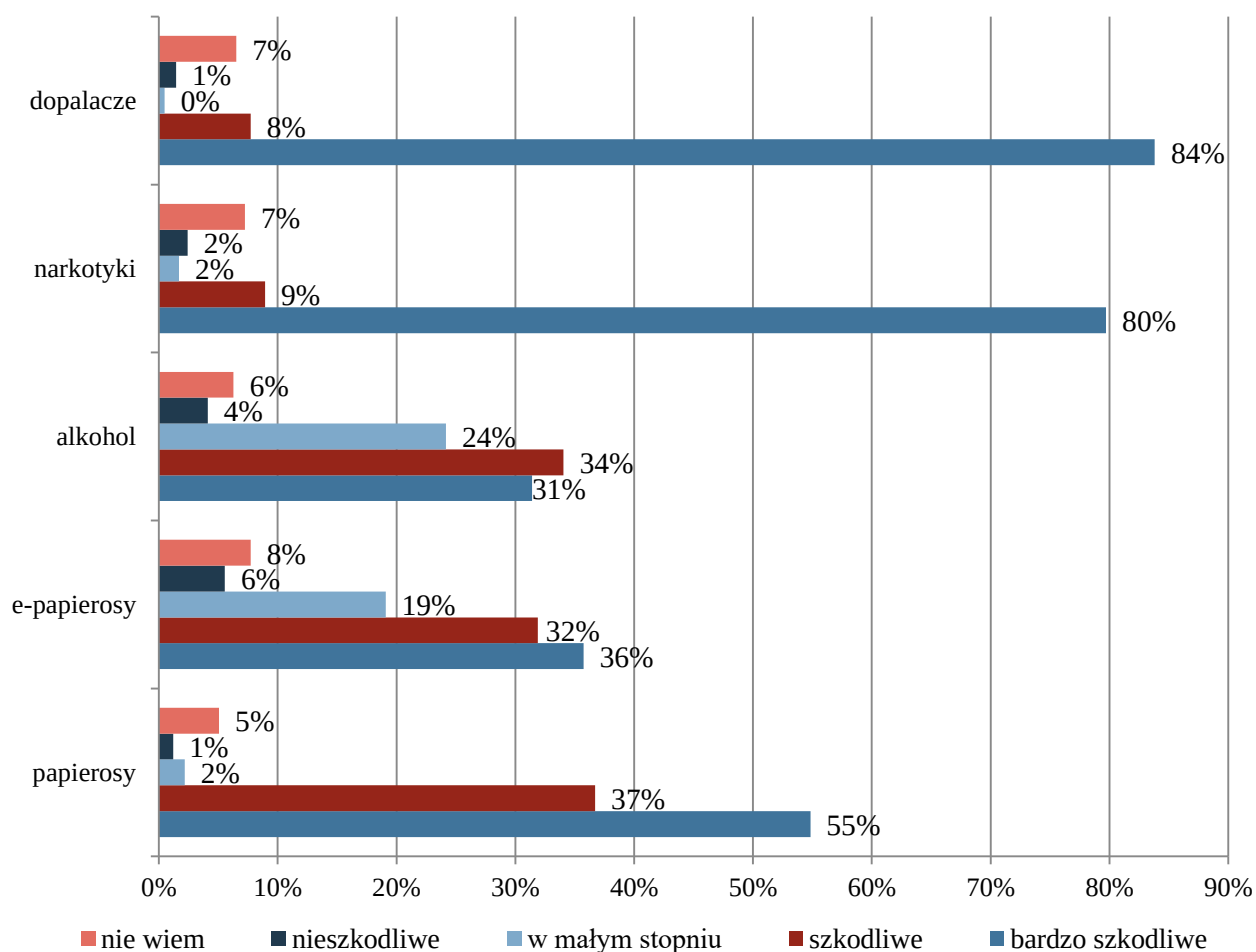
Wykres 33. Gdybyś chciał/a zdobyć narkotyki, dopalacze, alkohol, papierosy w swojej miejscowości byłoby to:

Ocena szkodliwości dla zdrowia dopalaczy, narkotyków, alkoholu, e-papierosów i papierosów uczniów przedstawia się następująco:

- szkodliwość dopalaczy dostrzega łącznie 84% badanych, narkotyków – 80%, alkoholu – 31%, e-papierosów – 36%, natomiast papierosów – 55%;
- ze szkodliwości niżej wymienionych substancji nie zdaje sobie sprawy 1% uczniów w przypadku dopalaczy, 2% badanych w przypadku narkotyków, 4% uczniów w przypadku alkoholu, 6% jeśli chodzi o e-papierosy i 1% jeśli chodzi o papierosy;
- brak wiedzy na temat szkodliwości dopalaczy ma 7% respondentów, na temat narkotyków – 7%, alkoholu – 6%, e-papierosów – 8%, a papierosów – 5%.

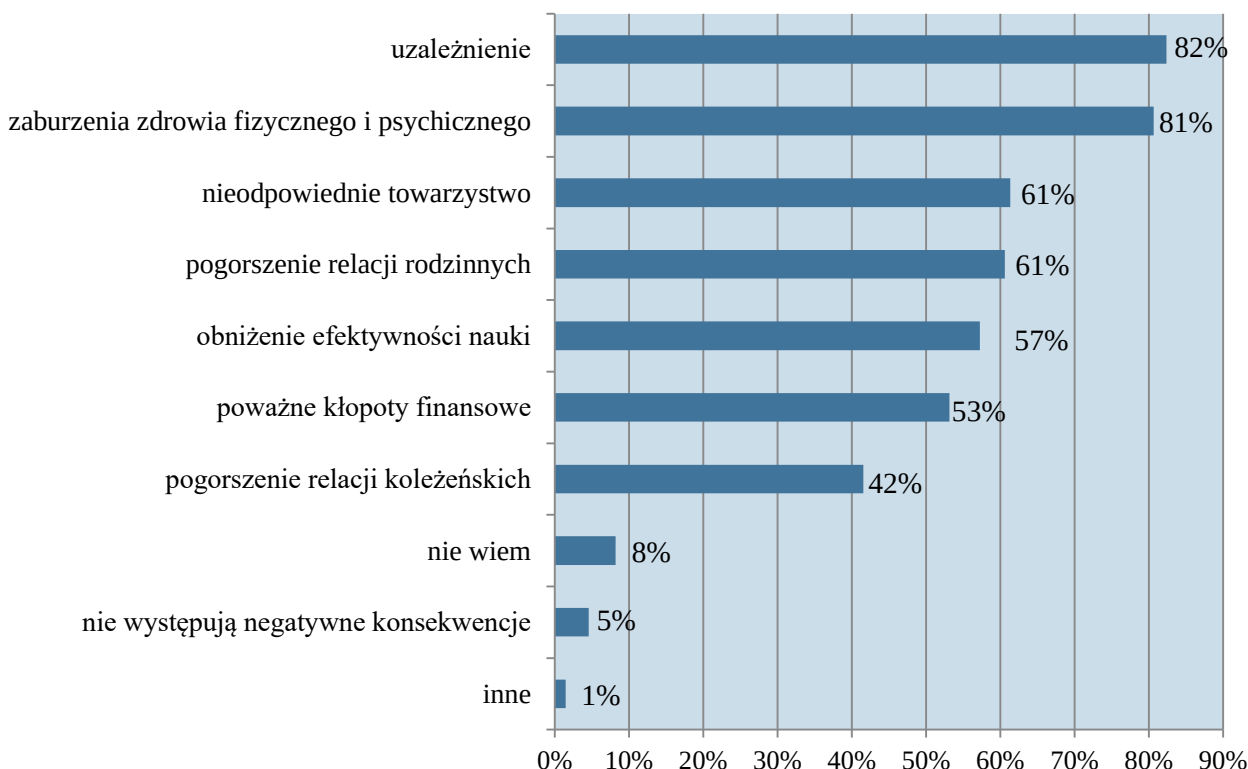

Wykres 34. Jak oceniasz szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?

Uczniów poproszono również o odpowiedź na pytanie, jakie według nich mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów. Respondenci najczęściej wskazywali na uzależnienie (82%) oraz zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego (81%). Innymi konsekwencjami według badanych są kolejno według liczby wskazań: nieodpowiednie towarzystwo (61%), pogorszenie relacji rodzinnych (61%), obniżenie efektywności nauki (50%), poważne kłopoty finansowe (41%), pogorszenie relacji koleżeńskich (57%), poważne kłopoty finansowe (53%) oraz pogorszenie relacji koleżeńskich (42%). 5% uczniów stwierdziło, że nie występują negatywne konsekwencje związane z zażywaniem tych substancji, natomiast 8% nie potrafiło określić swojego stanowiska w tym zakresie ze względu na brak wiedzy.

Wykres 35. Jakie według Ciebie mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów?

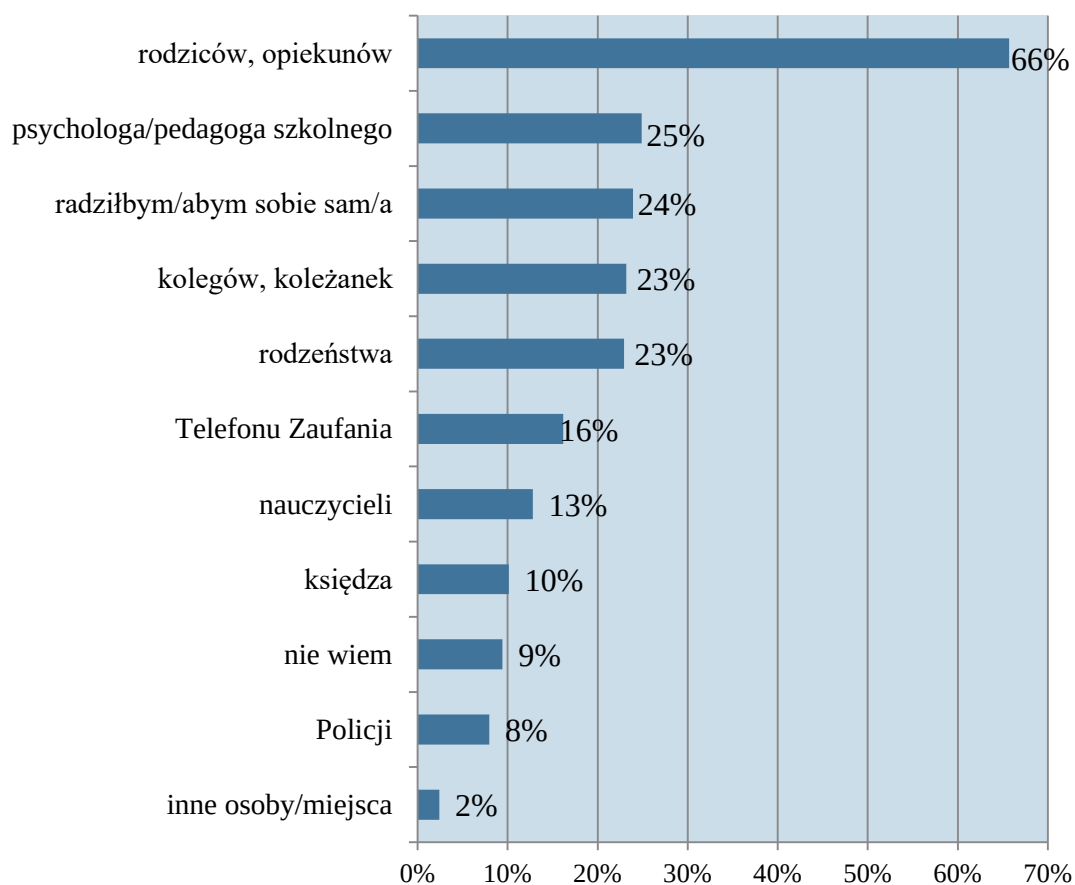

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

W przypadku problemów związanych z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, zdecydowana większość młodych mieszkańców Gminy zwróciłoby się o pomoc do rodziców/opiekunów (66%). Na drugim miejscu pod względem liczby wskazań znaleźli się psycholodzy/pedagodzy szkolni (25%). Co czwarty badany uczeń przyznał, że w razie tego typu problemów radziłby sobie sam (24%). Tylko 9% ankietowanych stwierdziło, że nie wie, gdzie mogłoby uzyskać pomoc.

Wykres 36. Do kogo zwrócił(a)byś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

PROBLEM PRZEMOCY

Wyniki badań ogólnopolskich dotyczące krzywdzenia dzieci są niepokojące: siedmiu na dziesięciu nastolatków w wieku 11-17 lat doświadczyło w swoim życiu przynajmniej jednej z siedmiu kategorii krzywdzenia, przemocy ze strony bliskich dorosłych doświadczyło 41%, a świadkami przemocy domowej było 15% badanych uczniów³⁴. Doświadczenie przemocy w rodzinie niesie za sobą poważne konsekwencje zarówno w okresie dorastania jak i w dorosłym życiu. Mając na uwadze szeroko dostępną wiedzę o następstwach stosowania przemocy wobec dzieci, szczególnie niepokojące jest to, że część społeczeństwa nadal aprobuje stosowanie kar cielesnych w procesie wychowania. Z *Raportu Rzecznika Praw Dziecka* z 2017 roku wynika, że połowa Polaków uważa (52%), iż są sytuacje kiedy dziecko należy ukarać kłapsem, a zdecydowani przeciwnicy takich zachowań stanowią jedynie co piątą społeczeństwa (21%)³⁵. Liczne konsekwencje zarówno dla zdrowia fizycznego, jak i psychicznego niesie za sobą również przemoc rówieśnicza – najczęściej doświadczana przez dzieci i młodzież kategoria wiktylizacji. Skalę zjawiska przemocy rówieśniczej prezentuje „Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci” zrealizowana przez *Fundację Dajemy Dzieciom Siłę* w 2018 roku. Skala zjawiska jest bardzo duża: ponad połowa uczniów (57%) padła ofiarą przynajmniej jednej formy przemocy rówieśniczej, najczęściej przemocy fizycznej, w dalszej kolejności przemocy psychicznej, napaści zbiorowej ze strony rówieśników, znęcania się i przemocy na randce³⁶. Konsekwencje doświadczania przemocy ze strony rówieśników mogą być tragiczne w skutkach. Do następstw tego należy nie tylko poczucie osamotnienia, czy też obniżenie samooceny, ale także depresja i myśli samobójcze. Biorąc pod uwagę powyższe informacje nie podlega wątpliwości, że diagnoza skali problemu przemocy wobec dzieci powinna być prowadzona systematycznie, aby wiedzieć, jak poważny jest to problem, czy wprowadzane rozwiązania profilaktyczne i pomocowe są skuteczne, i wreszcie aby zaplanować odpowiednie oraz skuteczne działania w zakresie przeciwdziałania przemocy.

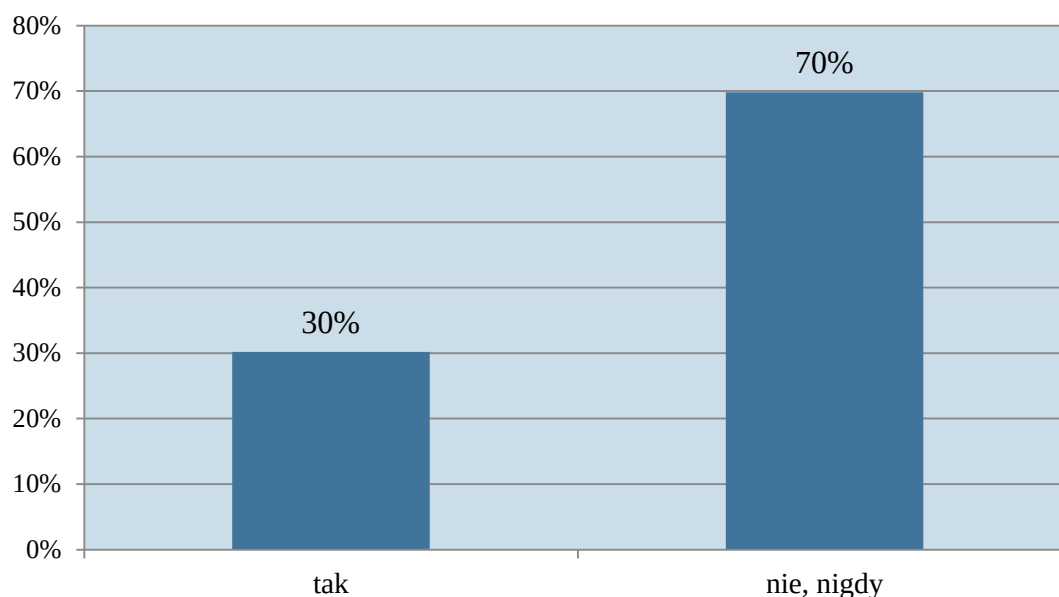
Kolejna część raportu ma na celu oszacowanie skali problemu przemocy wśród uczniów z gminy Pułtusk. Zbadaniu poddane zostały kwestie związane zarówno z przemocą domową, jak i rówieśniczą. Odpowiedzi respondentów na pierwsze pytanie pokazują, że kiedykolwiek w życiu przemocy doświadczyło 30% uczniów.

³⁴ *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci: raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2018.

³⁵ Jarosz E., *Przemoc w wychowaniu – czas z tym skończyć!* Raport Rzecznika Praw Dziecka, Uniwersytet Śląski 2017.

³⁶ Jarosz E., *Przemoc w wychowaniu – czas z tym skończyć!*

Wykres 37. Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się doświadczyć przemocy?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy doświadczyli przemocy.

125 osób

W celu pogłębionej analizy określono również, jakie osoby stosowały przemoc wobec uczniów. Na podstawie udzielonych odpowiedzi możemy stwierdzić, że ankietowani najczęściej doświadczały przemocy ze strony kolegów ze szkoły – przyznało to 59 osób, tj. 49%. Znaczna część respondentów wskazała również na rodzeństwo (33 osoby, tj. 28%) oraz znajomych (32 osoby, tj. 27%). Doświadczenie przemocy ze strony rodziców zadeklarowała najmniejsza część badanych – 24 odpowiedzi padły na tatę (20%), a 16 na mamę (13%). Wśród „innych osób” uczniowie wskazywali, m.in. dziadka, nauczyciela, obce osoby na ulicy czy starszych uczniów.

Tabela 32. Kto stosował wobec Ciebie przemoc?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
koledzy ze szkoły	49%	59
rodzeństwo	28%	33
znajomi	27%	32
tata	20%	24
inne osoby	17%	20
mama	13%	16

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

Poniższa tabela przedstawia odpowiedzi uczniów na pytanie o rodzaje doznawanej przemocy. Możemy zauważyć, że:

- przemocy psychicznej doświadczyło 45 uczniów (71%),
- przemocy fizycznej doświadczyło 27 uczniów (43%),
- przemocy seksualnej doświadczyło 3 uczniów (5%),
- zaniedbania doświadczyło 2 uczniów (3%).

Tabela 33. Jakiego rodzaju przemocy doznałeś/aś?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
ktoś cię przezywał, groził ci, upokarzał, straszył, wyśmiewał itp.	71%	45
ktoś cię bił, kopał, szarpał, dusił, popychał, spoliczkował itp.	43%	27
ktoś dotykał cię w miejsca, w które sobie tego nie życzyłeś/aś, ktoś mówił o twoim ciele w sposób który cię zawstydział itp.	5%	3
nie miałeś/aś zapewnionej opieki kiedy byłeś/aś chory/a, wsparcia i pomocy od rodziców/opiekunów kiedy miałeś/aś problemy, dostawałeś/aś zbyt mało jedzenia dlatego przez dłuższy czas byłeś/aś głodny/a itp.	3%	2

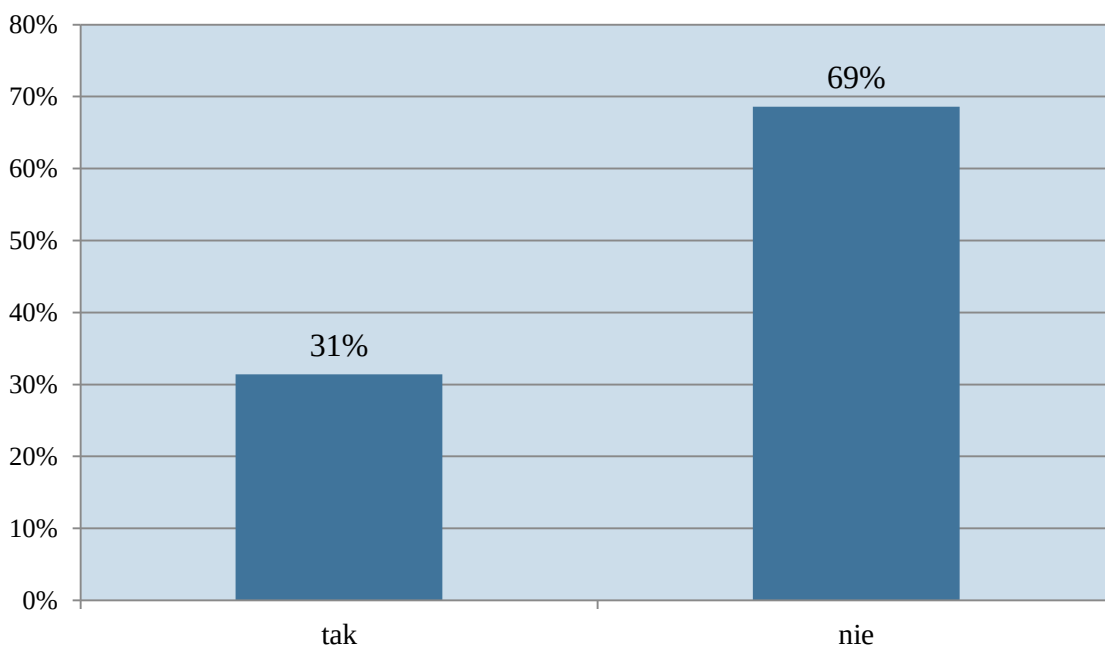
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

W kolejnym pytaniu uczniowie zostali poproszeni o określenie, czy kiedykolwiek w życiu doszło do sytuacji, w której to oni zastosowali przemoc wobec innych osób. Niepokojący jest fakt, że na pytanie to, twierdzącej odpowiedzi udzielił blisko co trzeci ankietowany, tj. 31%.

Wykres 38. Czy kiedykolwiek doszło do sytuacji w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy przyznali, że stosowali przemoc.

130 osób

Badani uczniowie w dalszej kolejności zostali poproszeni o określenie rodzaju przemocy, jaką zastosowali. Z odpowiedzi respondentów wynika, że:

- przemoc psychiczną zastosowało 79 uczniów (66%),
- przemoc fizyczną zastosowało 75 uczniów (63%),
- przemoc seksualną zastosowało 6 uczniów (5%).

Tabela 34. Jakiego rodzaju przemoc zastosowałeś/aś?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
przeżywałeś/aś kogoś, groziłeś/aś komuś, upokarzałeś/aś kogoś, straszyłeś/aś, wyśmiewałeś/aś itp.	66%	79
biłeś/aś kogoś, kopałeś/aś, szarpałeś/aś, dusiłeś/aś, popychałeś/aś, spoliczkowałeś/aś itp.	63%	75
dotykałeś/aś kogoś w miejsca, w które sobie ta osoba tego nie życzył/a, mówiłeś/aś o czyimś ciele w sposób który ją zawstydzał itp.	5%	6

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%

W dalszej kolejności analizie poddane zostały odpowiedzi uczniów na pytanie o to, wobec kogo zdarzyło im się stosować przemoc. Przeważająca część ankietowanych przyznała się do przemocy wobec swoich rówieśników – wskazało na to 71 osób, tj. 57%. Odpowiedzi 58 respondentów padły również na rodzeństwo (46%), 22 uczniów na inne osoby (18%), a 4 osoby na rodziców (3%). W odpowiedzi „inne” uczniowie m.in. wymieniali osoby, które obraziły ich rodzinę, sąsiadki i nauczyciela.

Tabela 35. Wobec kogo zdarzyło Ci się stosować przemoc?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
wobec rówieśników	57%	71
wobec rodzeństwa	46%	58
innych osób	18%	22
wobec rodziców	3%	4

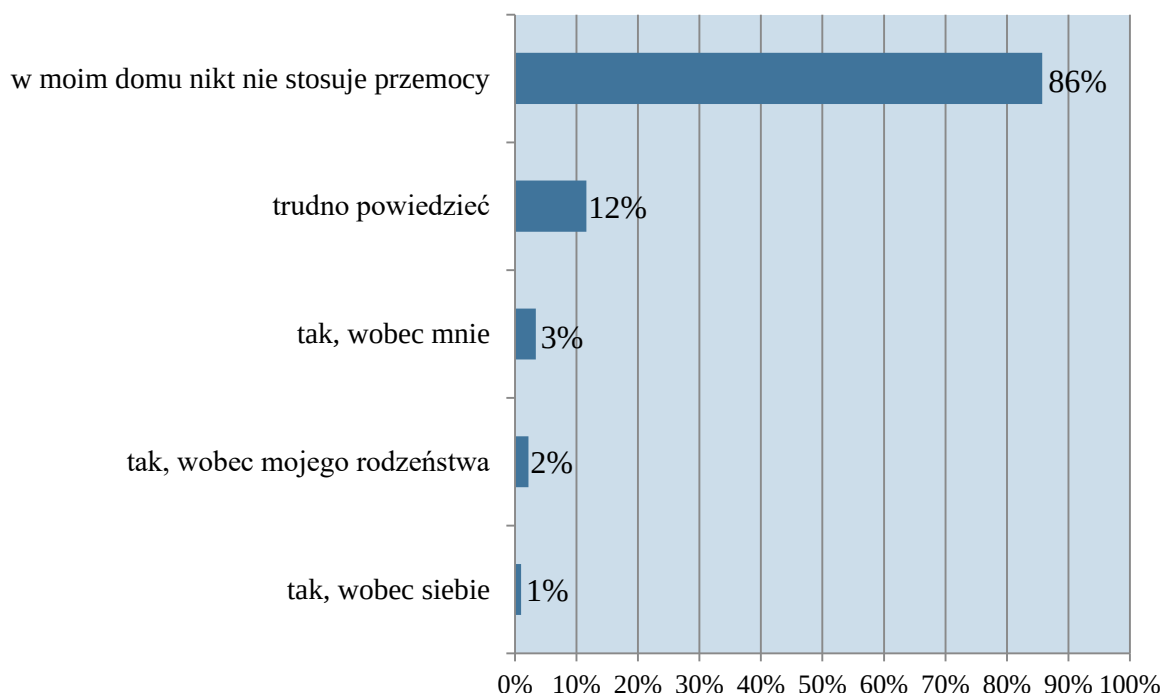
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

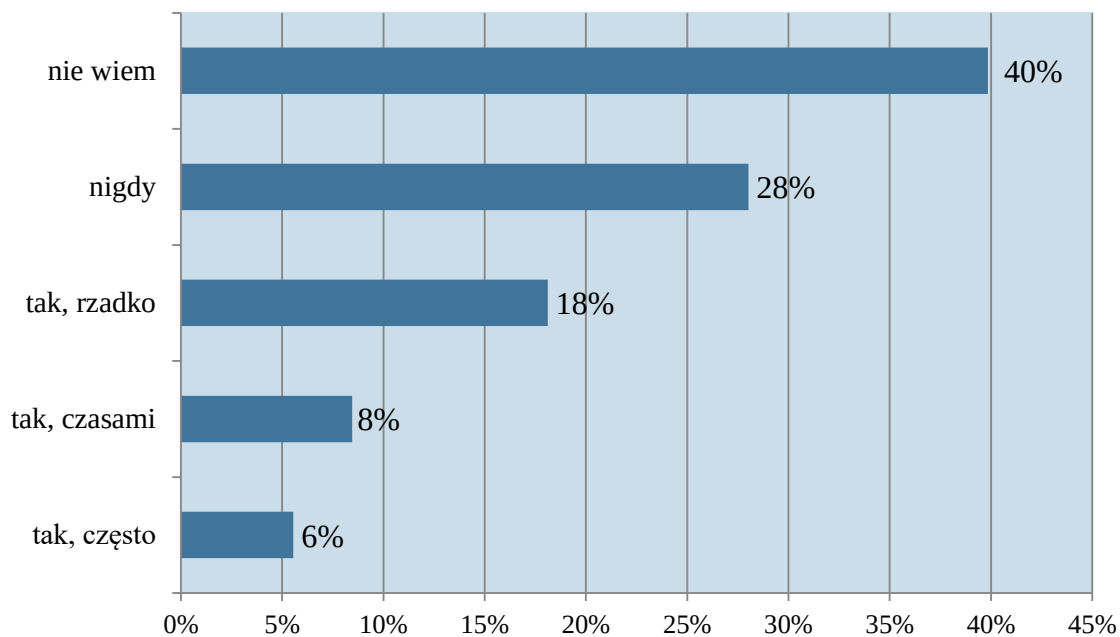
Z uzyskanych w procesie badawczym odpowiedzi wynika, że problem przemocy występuje w 6% domów uczniów. 3% wskazało na stosowanie przemocy wobec nich samych, 2% na to, że osobami jej doznającymi jest ich rodzeństwo, natomiast 1% zadeklarował, że przemoc domowa występuje pomiędzy członkami rodziny. Jednocześnie możemy zauważyć, że aż 12% uczniów miało trudność w określeniu tego, czy w ich domu występuje przemoc.

Wykres 39. Czy w Twoim domu członkowie rodziny stosują przemoc?

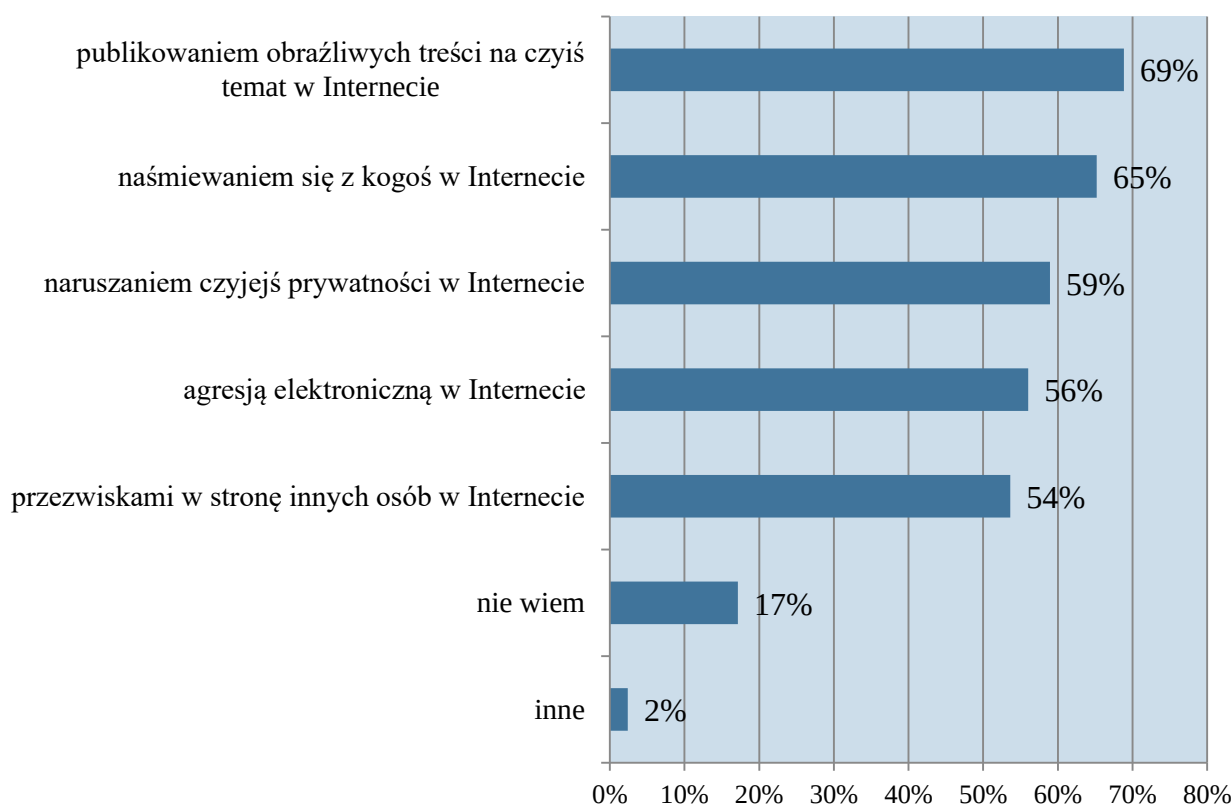
**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Obraz jaki wyłania się z badania to znaczny odsetek uczniów deklarujących występowanie w swojej szkole przemocy – przyznał to blisko co trzeci respondent (32%). Z udzielonych przez 18% uczniów odpowiedzi wynika, że zdarzenia takie w ich szkole mają miejsce rzadko, według 8% - czasami, a zdaniem 6% - często.

Wykres 40. Czy w Twojej szkole występuje problem przemocy między uczniami?

Kolejne pytanie zadane uczniom odnosiło się do problemu cyberprzemocy i miało na celu zweryfikowanie, czy uczniowie mają wiedzę, czym to zjawisko jest. Uzyskany w procesie badawczym materiał pokazał, że część młodych mieszkańców gminy Pułtusk nie ma na ten temat świadomości. Na przewiska w stronę innych osób wskazało tylko 54%, na agresję elektroniczną - 56%, a na naruszanie czyjejs prywatności - 59%. Najczęściej zaznaczaną odpowiedzią okazało się publikowanie obraźliwych treści na czyjs temat (69%) oraz naśmiewanie się z kogoś (65%). 17% ankietowanych przyznało, że nie ma w tym zakresie wiedzy. Niepokojącymi mogą zdawać się „inne” odpowiedzi udzielone przez uczniów. Zdaniem niektórych zjawisko zwane cyberprzemocą nie istnieje.

Wykres 41. Czym według Ciebie jest cyberprzemoc?

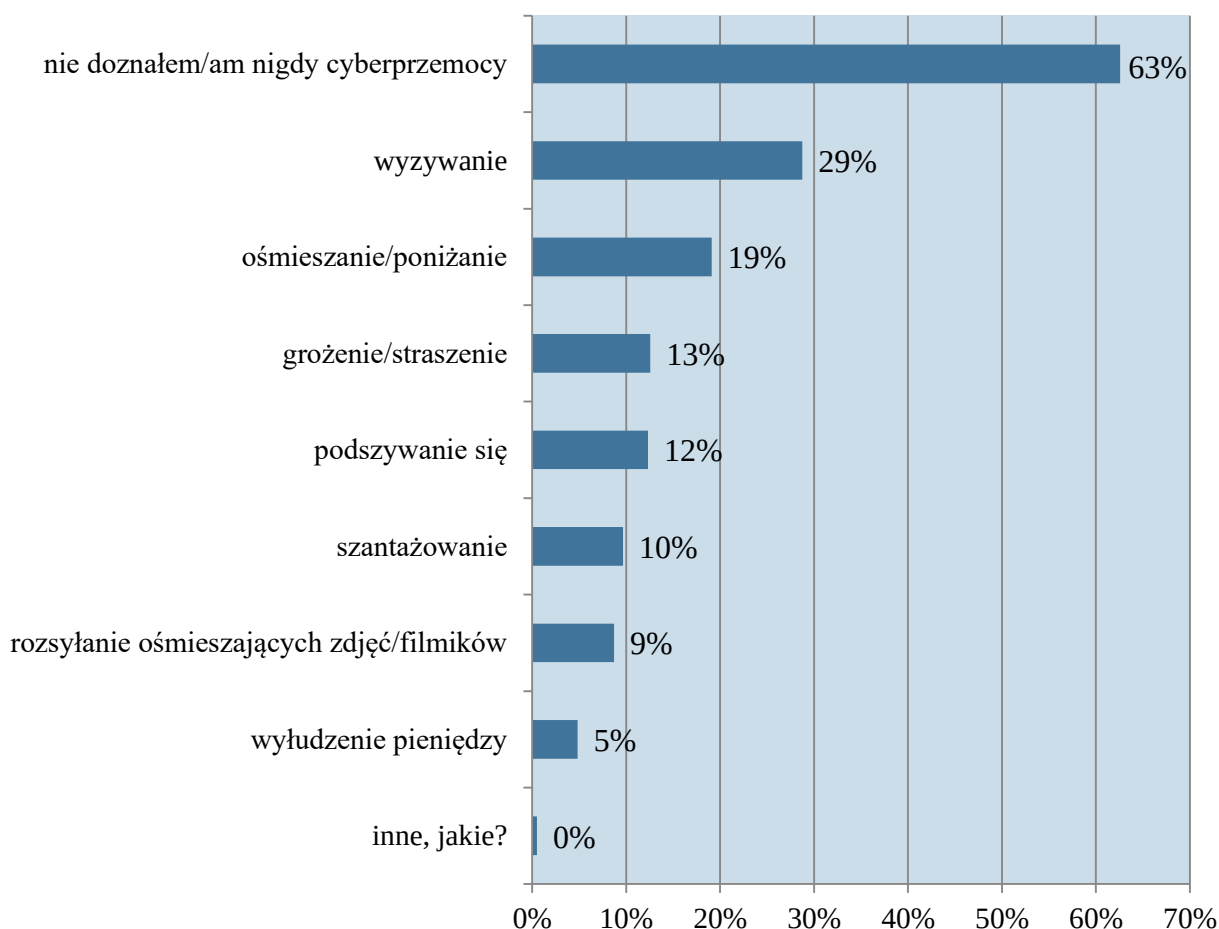

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Aby ocenić skalę zjawiska cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży z gminy Pułtusk, poprosiliśmy ankietowane osoby o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zdarzyło im się doświadczyć, którejs z niżej wymienionych form cyberprzemocy. Z deklaracji uczniów wynika, że problemu tego doznało 37% badanych, w tym 29% wyzywania, 19% ośmieszania/poniżania, 13% grożenia/straszenia, 12% podszywania się, 10% szantażowania, 9% rozsyłania ośmieszających zdjęć/filmików i 5% wyłudzenia pieniędzy. Żaden z ankietowanych nie doświadczył wyłudzenia pieniędzy.

Wykres 42. Czy doznałeś/aś kiedykolwiek, którejs z niżej wymienionych form cyberprzemocy (czyli przemocy w Internecie)?

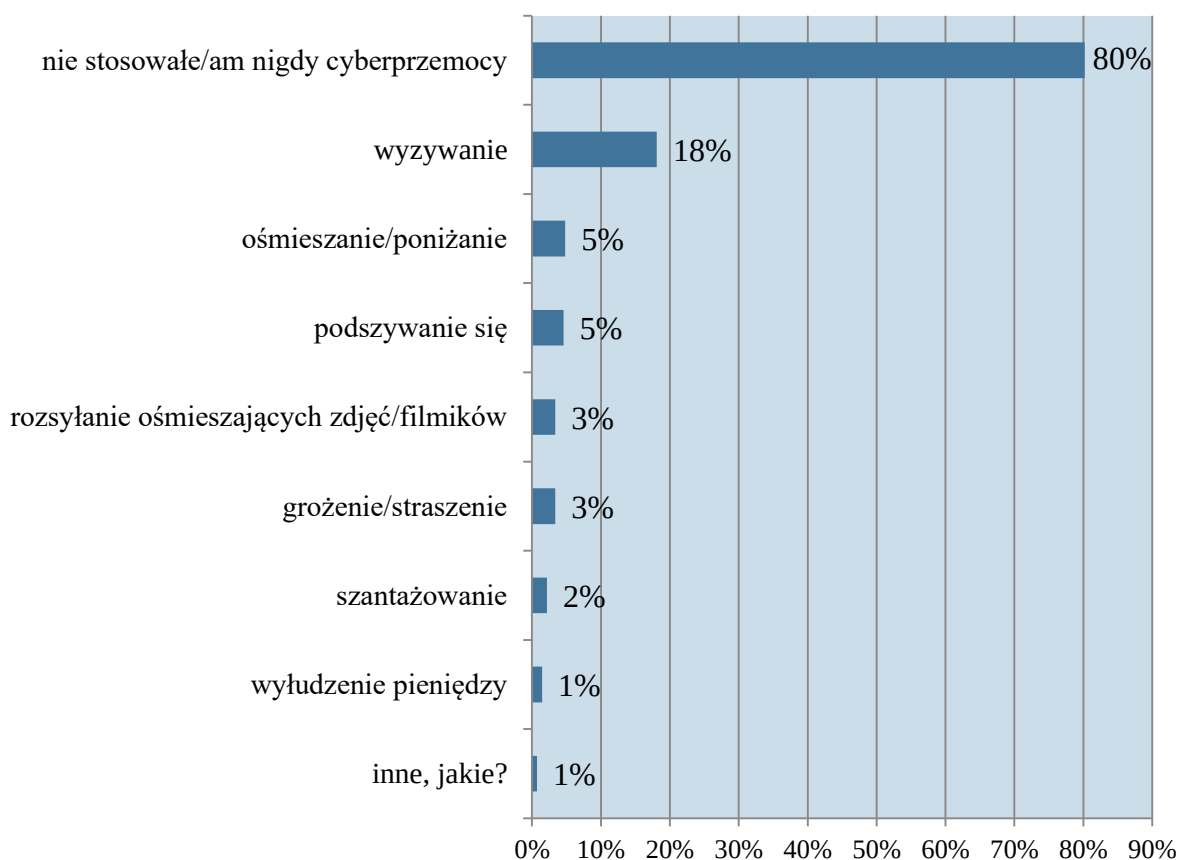

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Uczniów spytano również o to, czy stosowali kiedykolwiek w życiu, którąś z niżej wymienionych form cyberprzemocy. Do takiego zachowania przyznało się 20% badanych, wśród których najwięcej osób wskazało na wyzywanie (18%). Znacznie mniej odpowiedzi padło na ośmieszanie/poniżanie, podszywanie się (5%), grożenie/straszenie, rozsyłanie ośmieszających zdjęć/filmików (3%), szantażowanie (2%) oraz wyłudzenie pieniędzy i inne (1%).

Wykres 43. Czy stosowałeś/aś kiedykolwiek, którąś z niżej wymienionych form cyberprzemocy (czyli przemocy w Internecie)?

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE

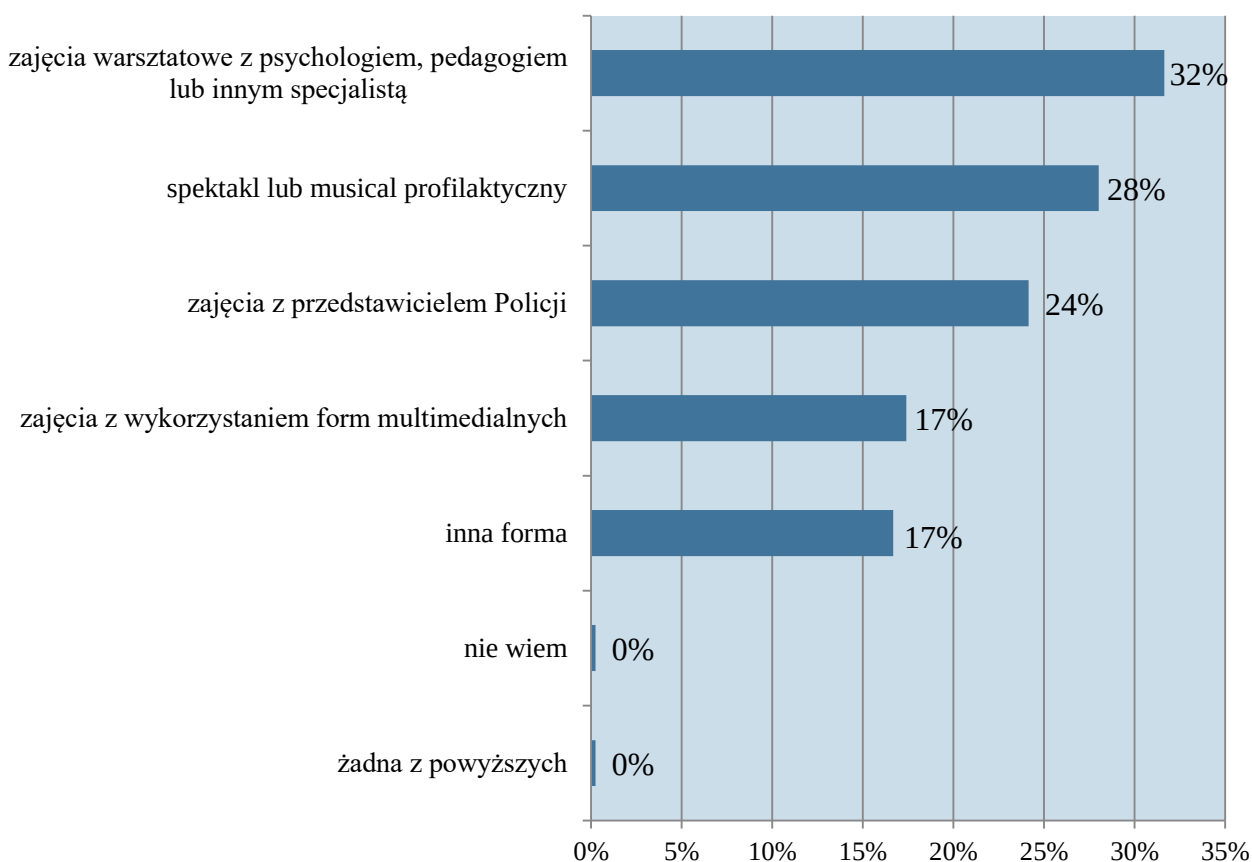
Występowanie wielowymiarowych konsekwencji zachowań ryzykownych podejmowanych przez młodych ludzi niesie za sobą konieczność realizowania systematycznych działań profilaktycznych. Wśród następstw używania przez dzieci i młodzież substancji psychoaktywnych, doświadczania, czy stosowania przemocy lub podejmowania innych zachowań ryzykownych wymienić można wzrost skali zaburzeń zachowania, straty ekonomiczne, wizerunkowe, konsekwencje prawne, zaburzenia relacji społecznych, uzależnienia, koszty ekonomiczne (np. leczenia, rehabilitacje), problemy edukacyjne, czy też zawodowe. Standardy skutecznej profilaktyki wskazują, że do zapewnienia trwałych rezultatów wskazane jest aby prowadzone działania profilaktyczne realizowane były z udziałem całej społeczności, a zwłaszcza rodziców i aby programy przeprowadzane były w trakcie wielu spotkań, przez wiele lat. Profilaktyka nie powinna opierać się na straszeniu, ale przekazywaniu rzeczywistej wiedzy, być dostosowana do wieku odbiorcy, a ich podstawą musi być rzetelnie przeprowadzona diagnoza. Co istotne, dla zwiększenia skuteczności, konieczne jest wykorzystanie w realizowanych działaniach profilaktycznych lokalnych mediów oraz technologii cyfrowych, a także podnoszenie dydaktycznych i profilaktycznych umiejętności nauczycieli, pedagogów oraz psychologów szkolnych³⁷.

W dalszej części raportu zaprezentowane zostały odpowiedzi uczniów z gminy Pułtusk na pytania dotyczące podejmowanych w szkole działań profilaktycznych. Interesowało nas jaka forma zajęć profilaktycznych jest dla ankietowanych najciekawsza/najefektywniejsza. W tej kwestii wyniki kształtują się następująco: 32% uznaje za najciekawsze/najefektywniejsze zajęcia warsztatowe z psychologiem, pedagogiem lub innym specjalistą, 28% spektakle lub musicale profilaktyczne, 24% zajęcia z przedstawicielem Policji, 17% zajęcia z wykorzystaniem form multimedialnych, natomiast 17% wskazało na inne formy, wśród których znalazły się m.in. zajęcia artystyczne czy sportowe. Żaden z respondentów nie udzielił odpowiedzi „nie wiem”, ani „żadna z powyższych”.

³⁷ *Zachowania ryzykowne nastolatków*, koncepcja: Jędrzejko Z. M., Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa-Milanówek 2017.

**Wykres 44. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/
najefektywniejsza?**

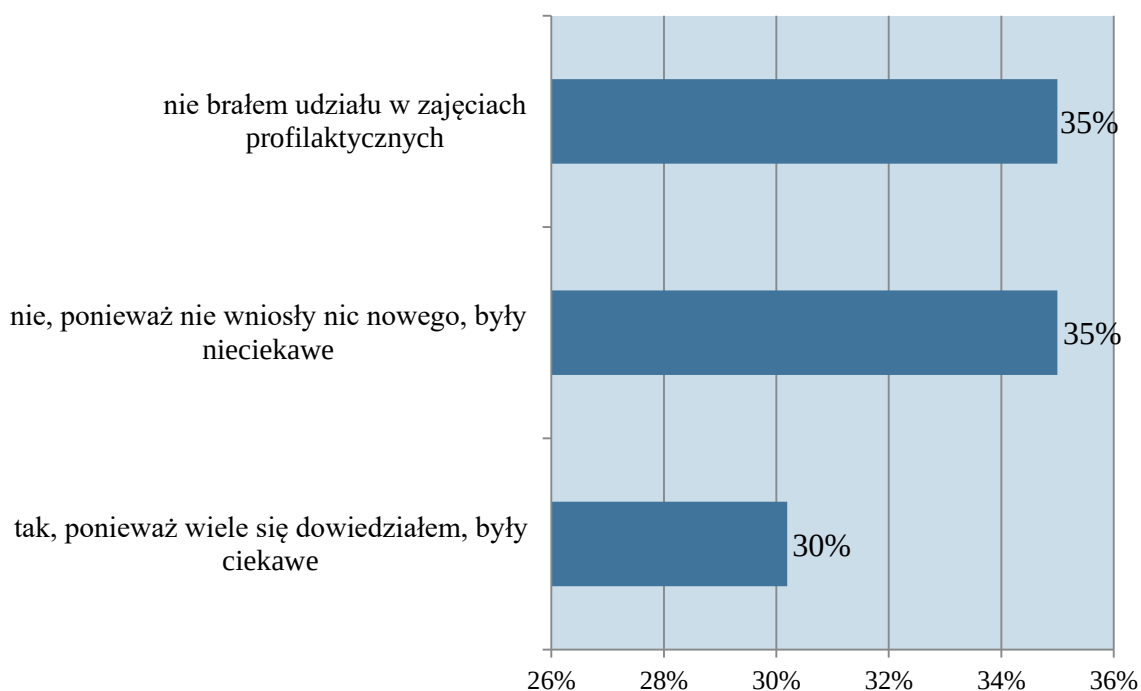

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Ostatnie pytanie zadane respondentom, dotyczyło zajęć profilaktycznych organizowanych w szkołach i miało na celu zweryfikowanie opinii młodych ludzi na ich temat. Równo po 35% ankietowanych uczniów nie brało udziału w zajęciach profilaktycznych, bądź twierdzi, że tego typu zajęcia były nieciekawe i nie wносиły nic nowego. 30% respondentów uważa, że zajęcia profilaktyczne, w których brali udział były ciekawe i można było się z nich wiele dowiedzieć.

Wykres 45. Czy Twoim zdaniem prowadzone zajęcia profilaktyczne spełniają swoje zadanie?

KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH

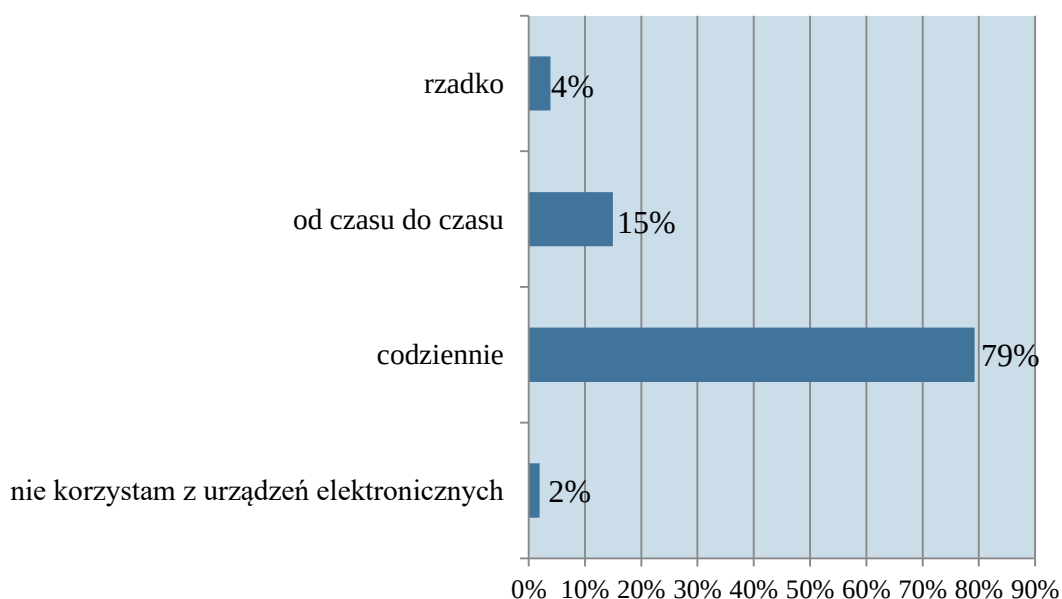
Korzystanie z urządzeń elektronicznych stało się zarówno wśród dorosłych, jak i młodych ludzi powszechne. Sięgają po nie coraz młodsze dzieci, a młodzież jest on-line praktycznie cały czas, dzięki smartfonom stale podpiętym do Internetu. Z ogólnopolskich badań przeprowadzonych wśród uczniów mających 13 i 17 lat wynika, że prawie wszyscy nastolatki korzystają z sieci codziennie, po kilka godzin. Na pytanie „Ile czasu, w przybliżeniu korzystasz z Internetu?”, 21,7% przyznało, że poświęca na to powyżej 6 godzin dziennie. Co niepokojące, prawie połowa badanych zadeklarowała bezpośrednie doświadczenie przemocy internetowej, a wypowiedzi blisko co trzeciego respondenta wskazują na silne ryzyko uzależnienia od smartfonów³⁸. Korzystanie z urządzeń elektronicznych daje dzieciom i młodzieży możliwości rozwoju, ale niesie za sobą także liczne zagrożenia – pornografię, treści pełne przemocy, fake newsy, ryzyko nawiązania niebezpiecznych relacji, czy też cyberprzemoc. Skutkiem nadmiernego korzystania z mediów cyfrowych może być również uzależnienie, które wiąże się z szeregiem różnego rodzaju negatywnych konsekwencji zarówno w obszarze zdrowia fizycznego, jak i psychicznego. Wpływ mediów na dzieci i młodzież jest ogromny, bez wątpienia jednak korzystanie z urządzeń elektronicznych, zwłaszcza Internetu, pozostanie jedną z najczęściej podejmowanych czynności przez młodych ludzi. Biorąc to pod uwagę koniecznym wydaje się uczyć dzieci i młodzież bezpiecznego poruszania się po świecie on-line oraz uświadamiać ich w zakresie konsekwencji poświęcania na to zbyt wiele czasu.

Następne pytania zadane respondentom miały na celu zweryfikowanie, w jaki sposób oraz jak często uczniowie z gminy Pułtusk korzystają z urządzeń elektronicznych takich jak komputer, tablet, telefon komórkowy oraz konsola do gier. Zebrany materiał badawczy wykazał, że znaczna część badanych korzysta z tego typu urządzeń codziennie (79%). 15% wskazało na korzystanie z nich czasu od czasu do czasu, a 4% - rzadko. 2% badanych nie korzysta w ogóle z urządzeń elektronicznych.

³⁸ Raport z ogólnopolskiego badania uczniów: *Nastolatki 3.0*, pod. red. Bochenek M., Lange R., NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019.

Wykres 46. Jak często korzystasz z urządzeń elektronicznych (komputer, tablet, telefon komórkowy, konsola do gier itp.)?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy korzystają z urządzeń elektronicznych.

406 osób

Większość młodych mieszkańców gminy Pułtusk poświęca na korzystanie z urządzeń elektronicznych 3-6 godzin dziennie (149 osób, tj. 37%), ale znaczna część uczniów wskazała również na 1-3 godzin (129 osób, tj. 32%). 51 osób poświęca na to 6-10 godzin (13%), 35 uczniów powyżej 10 godzin (9%), natomiast 28 uczniów powyżej do godziny (7%). 13 uczniów (3%) deklaruje, że nie korzysta z urządzeń elektronicznych codziennie.

Tabela 36. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na korzystanie z urządzeń elektronicznych?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
nie korzystam codziennie z urządzeń elektronicznych	3%	13
do 1 godz.	7%	28
1-3 godz.	32%	129
3-6 godz.	37%	149
6-10 godz.	13%	51
powyżej 10 godzin	9%	35

Jak wynika z deklaracji uczniów, najczęstszą formą korzystania przez nich z urządzeń elektronicznych jest nauka (323 osoby, tj. 80%). Znaczna część badanych wskazała również na kontakt ze znajomymi (296 osób, tj. 73%), poznawanie nowych osób (274 osoby, tj. 67%), oglądanie filmów/seriali (265 osób, tj. 65%), słuchanie muzyki (265 osób, tj. 65%), granie w gry (235 osób, tj. 58%) oraz robienie zakupów (233 osoby, tj. 57%).

Tabela 37. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z urządzeń elektronicznych?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nauka	80%	323
kontakt ze znajomymi	73%	296
poznawanie nowych osób	67%	274
oglądanie filmów/seriali	65%	265
słuchanie muzyki	65%	265
granie w gry	58%	235
robienie zakupów	57%	233
prorowadzenie bloga lub własnej strony	49%	198
korzystanie z portali społecznościowych (np. Facebook, Instagram, Snapchat itp.)	31%	125
poszukiwanie informacji/wiadomości	23%	95
z nudów	7%	29
inne	2%	10

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

W kolejnym pytaniu, respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do kilku stwierdzeń dotyczących korzystania z urządzeń elektronicznych. Miało to na celu określenie liczby uczniów, którzy z związku z tym doświadczają problemów, czy też przejawiają niekorzystne zachowania. Wyniki respondentów przedstawiają się następująco:

- próbuje bezskutecznie ograniczyć czas spędzany na korzystaniu z urządzeń elektronicznych bardzo często 7% badanych, a czasami – 21%;
- najbliższe osoby zarzucają zbyt częste spędzanie czasu na korzystaniu z urządzeń elektronicznych bardzo często 9% badanych, a czasami – 27%;
- wskutek zbyt długiego korzystania z urządzeń elektronicznych zapomnieć o swoich codziennych obowiązkach zdarza się bardzo często 2% badanych, a czasami – 18%;
- denerwuję się, gdy ktoś przeszkadza w korzystaniu z urządzeń elektronicznych 7% badanych bardzo często, a 18% czasami;

- z powodu zbyt długiego korzystania z urządzeń elektronicznych spada efektywność nauki lub pracy w przypadku 2% badanych bardzo często, a 16% czasami;
- późno w nocy nie śpi, bo korzysta z urządzeń elektronicznych bardzo często 8% badanych, a czasami – 21%;
- coraz częściej korzystanie z urządzeń elektronicznych zamiast spotkań z innymi wybiera bardzo często 3% badanych, a czasami – 10%;
- odczuwa negatywne skutki zdrowotne np. ból kręgosłupa, pogorszenie wzroku 4% bardzo często, a 12% - czasami.

Tabela 38. Odnies się proszę, do poniższych stwierdzeń korzystając z przedstawionej skali.

	nigdy		rzadko		czasami		bardzo często	
	% odp.	Liczba odp.	% odp.	Liczba odp.	% odp.	Liczba odp.	% odp.	Liczba odp.
Najbliższe mi osoby zarzucają mi, że zbyt dużo czasu spędzam korzystając z urządzeń elektronicznych	29%	119	35%	142	27%	108	9%	35
Późno w nocy nie śpię, bo korzystam z urządzeń elektronicznych	34%	139	36%	146	21%	85	8%	34
Próbuję bezskutecznie ograniczyć czas spędzany na korzystaniu z urządzeń elektronicznych	47%	190	25%	100	21%	84	7%	28
Coraz częściej wybieram urządzenia elektroniczne zamiast spotkań z innymi	61%	245	26%	105	10%	39	3%	14
Wskutek zbyt długiego przebywania na urządzeniach elektronicznych zdarza mi się zapomnieć o moich codziennych obowiązkach (np. sprzątanie, zakupy, nauka)	46%	184	34%	139	18%	71	2%	10
Denerwuję się, gdy ktoś przeszkadza mi jak korzystam z urządzeń elektronicznych	45%	179	31%	125	18%	71	7%	27
Z powodu zbyt długiego korzystania z urządzeń elektronicznych spada efektywność mojej nauki lub pracy	58%	234	24%	96	16%	64	2%	10
Odczuwam negatywne skutki zdrowotne np. ból kręgosłupa, pogorszenie wzroku z powodu korzystania z urządzeń elektronicznych	62%	250	22%	89	12%	49	4%	15

W ostatnim pytaniu bloku tematycznego dotyczącego korzystania z urządzeń elektronicznych, uczniowie zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie, czy zdarzyło im się kłamać, aby ukryć prawdziwą ilość czasu spędzanego na korzystaniu z urządzeń elektronicznych np. przed rodzicami. Tego typu zachowanie zadeklarowało 154 respondentów odpowiadających na to pytanie (38%), w tym 20 uczniom zdarzało się to bardzo często (5%), 69 badanym czasami (17%), a 65 osobom jednokrotnie (16%).

Tabela 39. Czy zdarzyło Ci się kłamać aby ukryć prawdziwą ilość czasu spędzanego na korzystaniu z urządzeń elektronicznych np. przed rodzicami?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
tak, bardzo często	5%	20
tak, czasami	17%	69
tak, jednokrotnie	16%	65
nie	62%	251

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

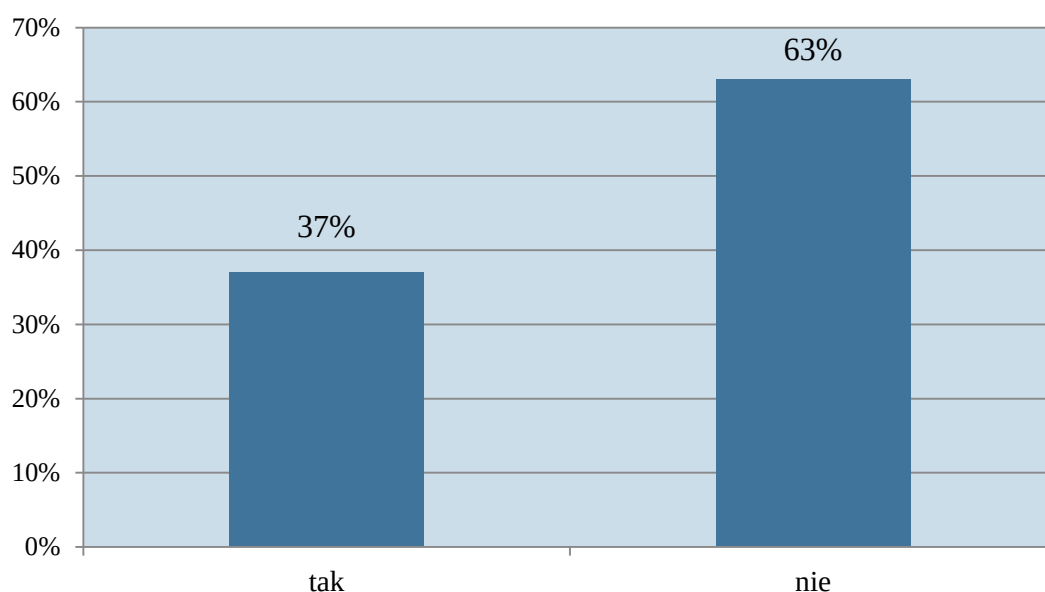

UCZESTNICTWO W GRACH HAZARDOWYCH

Wraz z rozwojem technologicznym, w świecie on-line pojawiać zaczęły się różnego rodzaju gry na pieniądze. Znacznie zwiększyło to dostępność do gier hazardowych dla młodych ludzi. Hazard on-line, w przeciwieństwie do rzeczywistych kasyn zakazanych dla nieletnich, jest dla młodych ludzi dostępny i w dużej mierze anonimowy. Niestety rozprzestrzenianie się stron internetowych oferujących różnego rodzaju gry hazardowe, powoduje dla dzieci i młodzieży realne zagrożenie. Granie w gry na pieniądze może doprowadzić do uzależnienia i związanych z tym negatywnych konsekwencji, między innymi depresji, myśli i prób samobójczych, słabych wyników w nauce, problemów w relacjach w rodzinie i z rówieśnikami. Zrealizowane wśród dzieci i młodzieży badania pokazują, że w gry na pieniądze gra 56% respondentów, w tym 44% robi to sporadycznie, natomiast 7% regularnie (raz w tygodniu lub częściej). Pomimo spadku w ostatnich latach odsetka grających na pieniądze młodych ludzi, zainteresowanie hazardem w dalszym ciągu jest znaczne. Z badań wynika ponadto, że spadek grających na pieniądze nie skutkuje zmniejszeniem zagrożenia uzależnieniem od hazardu. Odsetek młodych ludzi w wysokim stopniu zagrożonych uzależnieniem utrzymuje się na poziomie 6%, a szczególnie narażeni na to są chłopcy. Mając na uwadze wyniki badań pokazujące skalę rozpowszechnienia grania w gry na pieniądze przez młodych ludzi, a także znaczną dostępność do hazardu on-line, istotne jest organizowanie badań pozwalających ocenić skalę zjawiska oraz dostosować odpowiednie działania profilaktyczne zapobiegające występowaniu problemów w tym zakresie.

W celu oszacowania skali problemu grania w gry na pieniądze przez uczniów, respondentom zadano pytanie o to, czy zdarzyło im się kiedykolwiek w życiu grać w takie gry. Zebrany materiał badawczy wykazał, że bezpośredni kontakt miało z nimi 37% badanych uczniów.

Wykres 47. Czy zdarzyło Ci się grać w gry za pieniądze?

Na kolejne pytania odpowiadali tylko ci uczniowie, którzy grali w gry na pieniądze.

153 osoby

W poniższej tabeli przedstawione zostały odpowiedzi badanych na pytanie o częstotliwość grania w gry za pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających badanie. Ponad połowa respondentów nie podejmowała się tego w ciągu ostatnich 12 miesięcy (85 osób, tj. 56%). 1-5 razy grało lub obstawiało 46 osób, tj. 30%, 6-10 razy 8 osób, tj. 5%, 11-20 razy 4 osoby, tj. 3%. 9 osób zadeklarowało granie na pieniądze częściej niż 20 razy (6%).

Tabela 40. Jak często grałeś/aś lub obstawiałeś/aś gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Odpowiedź	%	Liczba odp.
1-5 razy	30%	46
6-10 razy	5%	8
11-20 razy	3%	4
częściej niż 20 razy	6%	9
ani razu	56%	85

Zdecydowana większość uczniów nie doświadczyła w związku z graniem w gry na pieniądze żadnych problemów (136 osób, tj. 89%). Pojedyncze odpowiedzi padły na problemy rodzinne, problemy finansowe i problemy w szkole. 13% badanych nie doświadczyło żadnych problemów wyróżnionych w kwestionariuszu.

Tabela 41. Czy miałeś/aś poważne problemy w związku z graniem w gry na pieniądze?

<i>Odpowiedź</i>	<i>%</i>	<i>Liczba odp.</i>
nie miałem/am, żadnych powyższych problemów	89%	136
miałem/am poważne problemy w szkole	3%	4
miałem/am problemy rodzinne	1%	1
miałem/am problemy finansowe	3%	5

**Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 100%*

Na kolejne pytanie odpowiadali wszyscy uczniowie.

414 osób

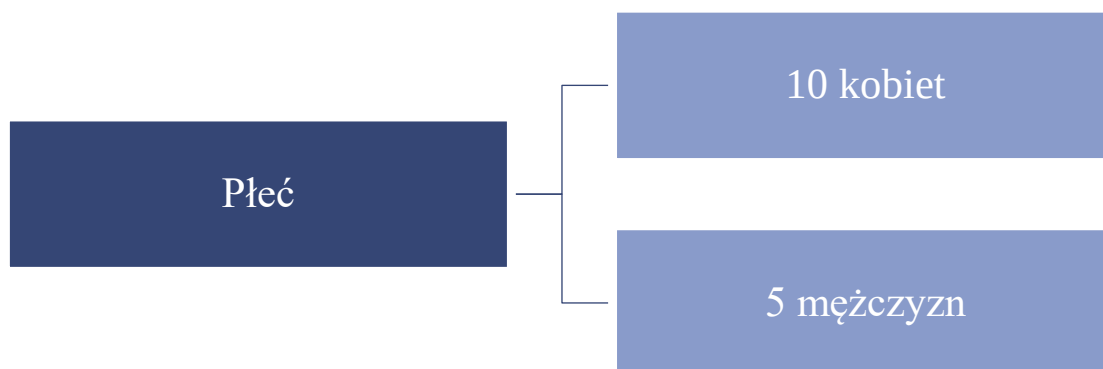
ANALIZA WYNIKÓW BADANIA PRZEPROWADZONEGO WŚRÓD SPRZEDAWCÓW NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

W badaniu diagnozującym problemy społeczne wzięły udział również osoby pracujące w punktach sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie gminy Pułtusk. Ich udział w badaniu miał na celu sprawdzenie dostępności alkoholu dla mieszkańców niepełnoletnich oraz będących w stanie nietrzeźwości, a także zweryfikowanie wiedzy sprzedawców na temat ustawy z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi odnoszącej się do odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu. Ich opinia była ważna również dla oceny skali uzależnienia od alkoholu w Gminie.

STRUKTURA BADANEJ PRÓBY

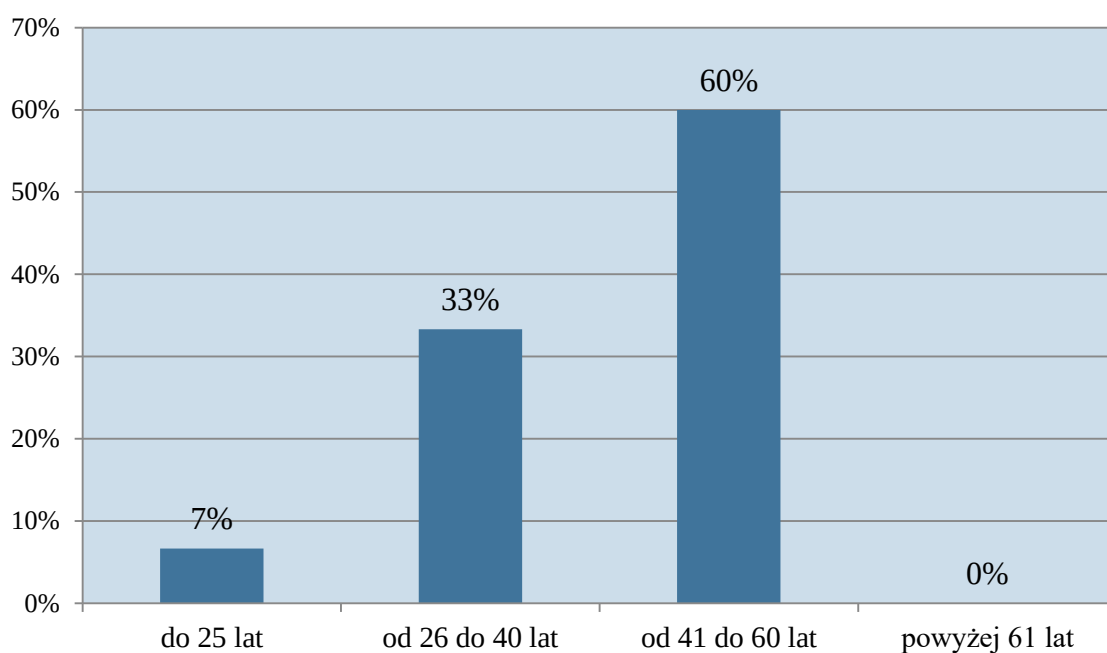
Kwestionariusze ankiet wypełniło 15 sprzedawców napojów alkoholowych. Jak widać na załączonym wykresie, w strukturze płci osób biorących udział w badaniu dominują kobiety – wypełniły one 10 kwestionariuszy.

Rysunek 4. Płeć:

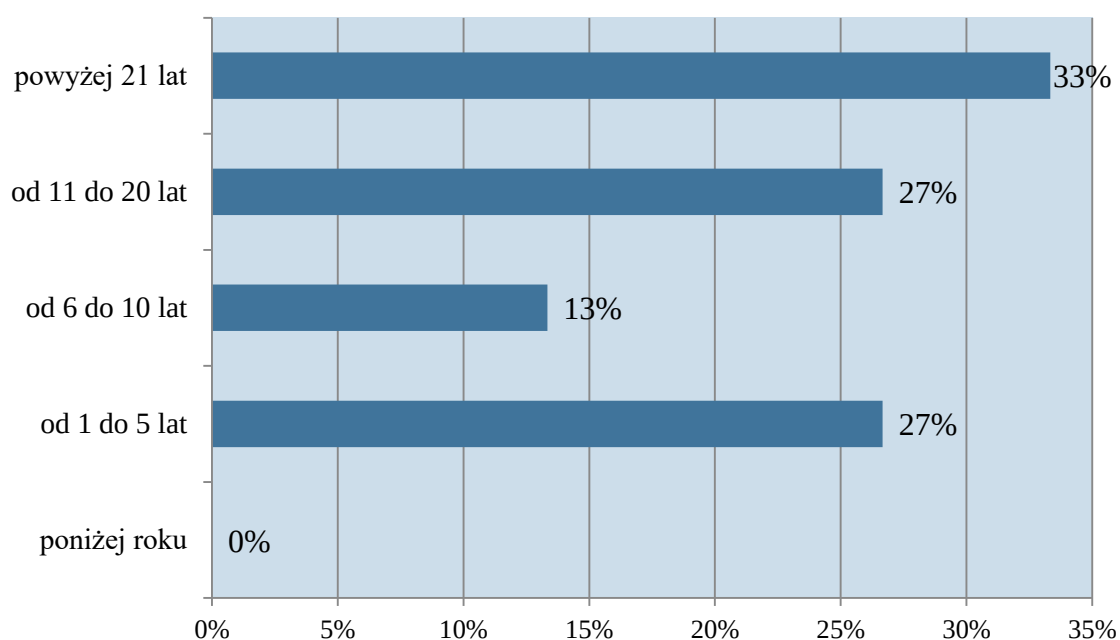

Analizując strukturę wiekową badanej grupy możemy zauważyć, że największy udział w badaniu mają respondenci między 41 a 60 rokiem życia – taki wiek zadeklarowało 9 osób. 5 osób wskazało na przedział wiekowy 26-40 lat, 1 osoba ankietowana miała do 25 lat.

Wykres 48. Pana/i wiek mieści się w przedziale:

Spytaliśmy ankietowanych także o to, od ilu lat pracują w punkcie gdzie prowadzona jest sprzedaż alkoholu. Zebrany materiał badawczy wykazał, że większość badanych pracuje w takim miejscu powyżej 21 lat – na tą odpowiedź wskazało 5 osób. 4 odpowiedzi padły na 11-20 lat oraz od 1 do 5 lat, natomiast 2 na od 6 do 10 lat.

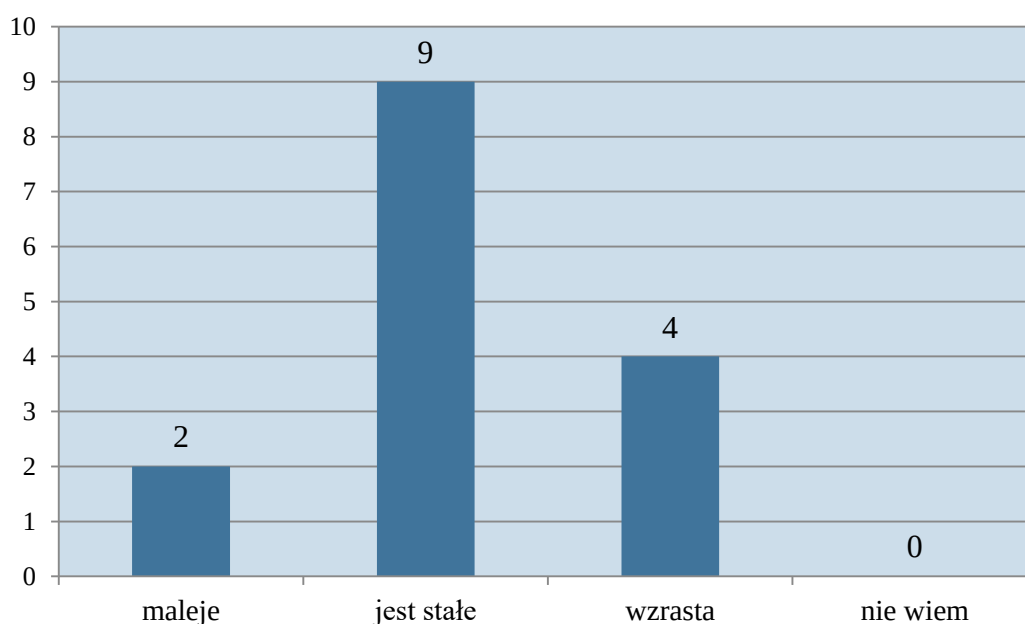
Wykres 49. Od ilu lat pracuje Pan/i w punkcie, gdzie prowadzona jest sprzedaż alkoholu?

PROBLEM UZALEŻNIEŃ Z PERSPEKTYWY SPRZEDAWCÓW

Pytania skierowane do osób pracujących w sklepach na terenie gminy Pułtusk, miały na celu sprawdzenie ich opinii względem skali spożywania napojów alkoholowych przez mieszkańców, dostępności alkoholu i papierosów dla osób niepełnoletnich oraz znajomości *Ustawy z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*.

W pierwszej kolejności respondentów poproszono o ocenę poziomu spożycia alkoholu na przestrzeni kilku lat. Uzyskane wyniki badań są następujące: 2 ankietowanych zauważyło zmniejszanie się poziomu spożycia, 9 osób stwierdziło, że jest ono stałe, natomiast według 4 badanych, spożycie alkoholu na przestrzeni kilku lat w gminie Pułtusk wzrasta.

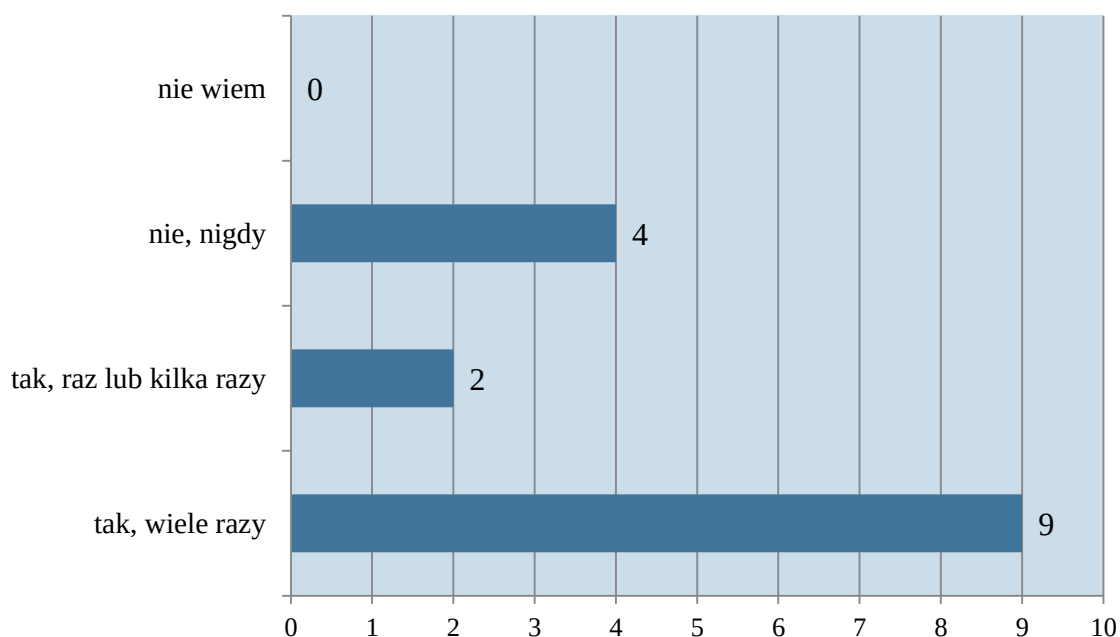
Wykres 50. Proszę ocenić czy spożycie alkoholu na przestrzeni kilku lat w Pana/i miejscowości:

Interesowało nas również to, jak często zdarzało się, że osoba niepełnoletnia chciała kupić alkohol w obsługiwanym przez badanych punkcie. Analizując odpowiedzi na to pytanie można zauważyć, że według większości osób miało to miejsce wiele razy (9 osób), zdaniem 2 respondentów – raz lub kilka razy. Według 4 osób takie sytuacje nie występowały.

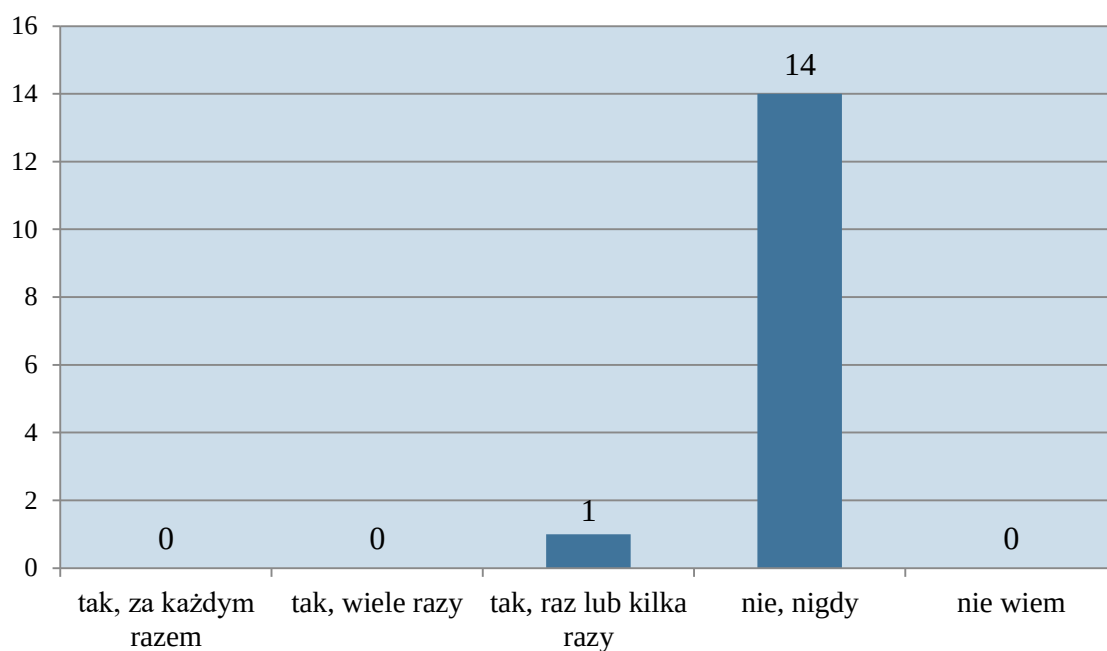

Wykres 51. Czy zdarzyło się Panu/i, że osoba niepełnoletnia chciała kupić alkohol w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie?

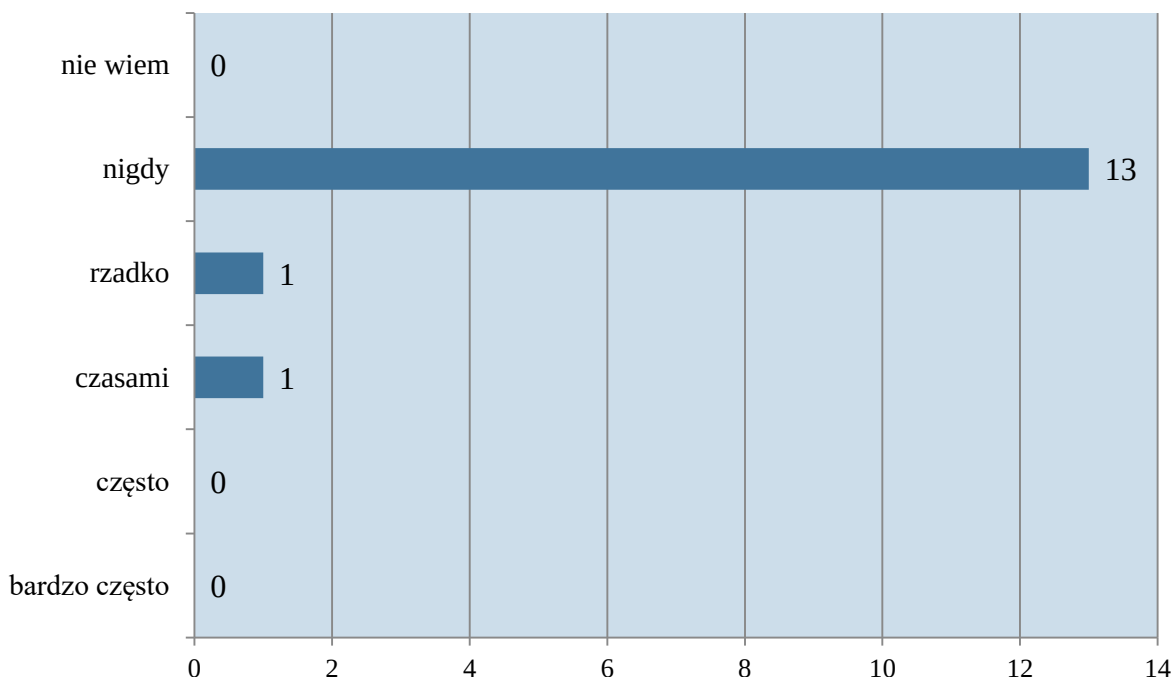
W dalszej kolejności sprzedawcy zostali zapytani o to czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się sprzedać alkohol osobie niepełnoletniej. Tylko 1 z ankietowanych osób przyznała, że raz lub kilka razy zdarzyło jej się sprzedać alkohol osobie niepełnoletniej. Pozostałych 14 badanych sprzedawców udzieliło odpowiedzi przeczącej.

Wykres 52. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobie niepełnoletniej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

W jednym z pytań respondenci zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy często zdarza się, że ktoś z dorosłych klientów podejmuje interwencję w sprawie sprawdzenia wieku kupujących alkohol. Wśród deklaracji badanych dominuje odpowiedź „nigdy” (13 osób). Na występowanie tego typu sytuacji wskazały tylko 2 osoby – według 1 ma to miejsce rzadko, kolejna natomiast stwierdzi, że do takich sytuacji dochodzi czasami.

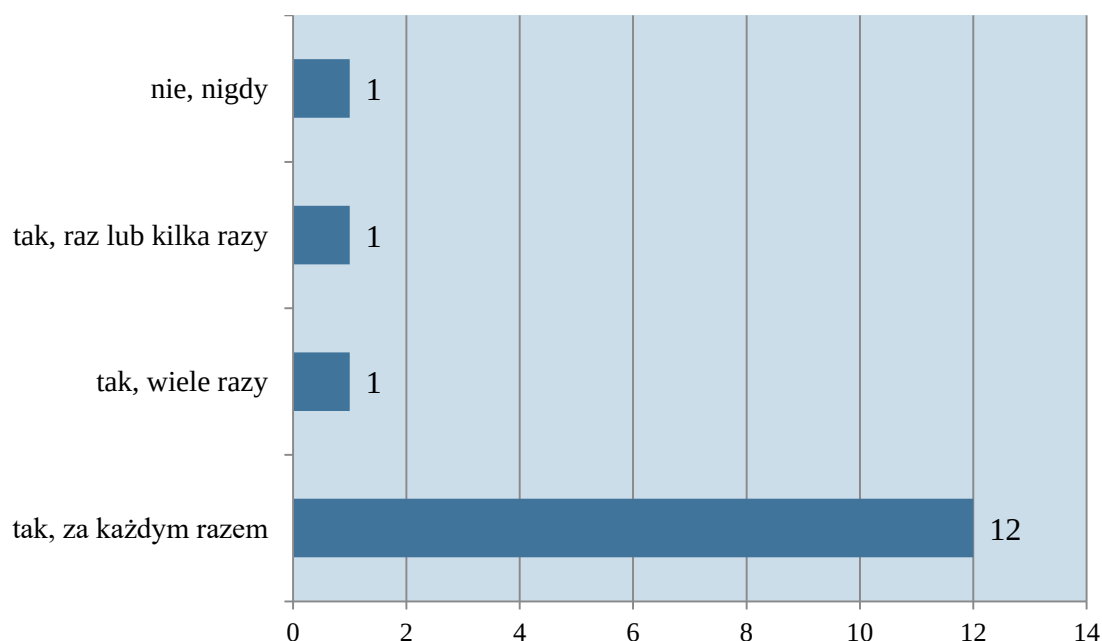
Wykres 53. Czy często zdarza się, że ktoś z dorosłych klientów podejmuje interwencję w sprawie sprawdzenia wieku kupujących alkohol?

Zgodnie z *Ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*, sprzedawcy napojów alkoholowych, mają obowiązek kontrolować dokumenty tożsamości klientów, w celu weryfikacji ich pełnoletniości. Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że większość sprzedawców napojów alkoholowych w gminie Pułtusk weryfikowało wiek osoby wyglądającej na nieletnią za każdym razem w przypadku braku pewności co do wieku klienta (12 osób). 1 osoba stwierdziła, że pytała o dowód osobisty klienta wiele razy, kolejny 1 badany przyznał, że raz lub kilka razy, natomiast 1 osoba nie robiła tego nigdy.

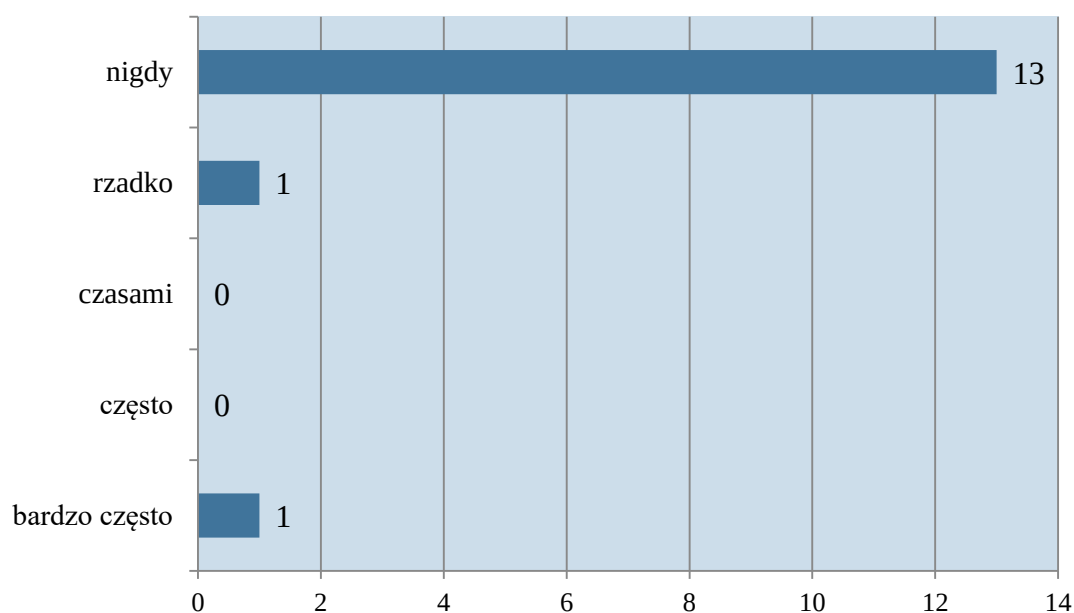

Wykres 54. Czy zdarzyło się Panu/i kiedykolwiek pytać o dowód osobisty klienta, nie mając pewności czy jest pełnoletni?

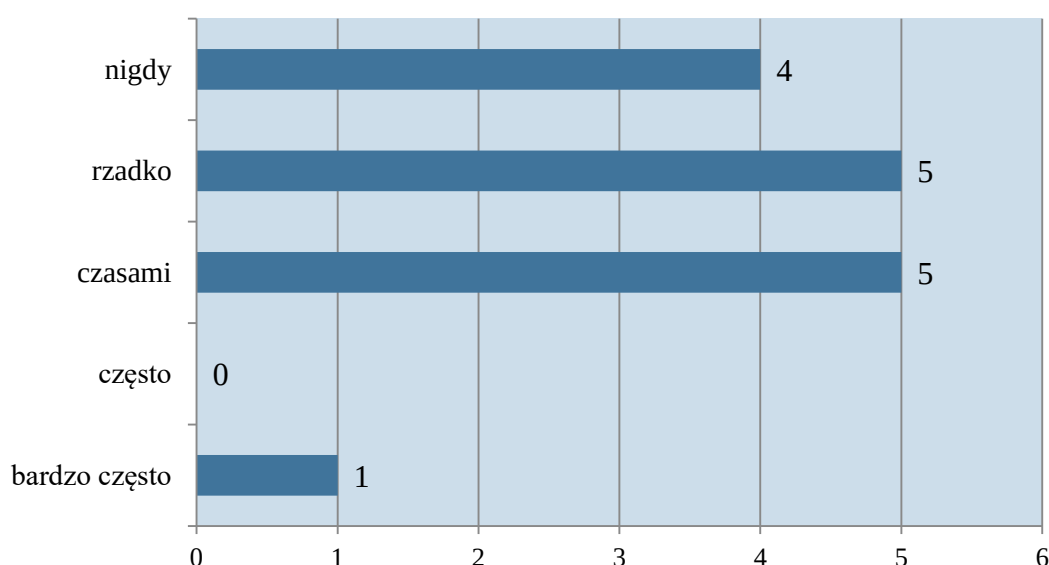
Biorąc pod uwagę, że zdarzają się sytuacje, w których rodzice wysyłają swoje dzieci do sklepu, aby te kupiły dla nich alkohol, pytaliśmy respondentów o to, czy sprzedali oni alkohol osobom nieletnim, w sytuacji, gdy chciała ona kupić alkohol dla swoich rodziców. W tym przypadku znacząca większość respondentów zaznaczyła odpowiedź „nigdy” (13 osób). 1 badany przyznał, że podejmuje się tego bardzo często, natomiast kolejny 1 sprzedawca zadeklarował taką sprzedaż rzadko.

Wykres 55. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobom nieletnim, w sytuacji, gdy osoba ta chciała kupić alkohol dla rodziców?

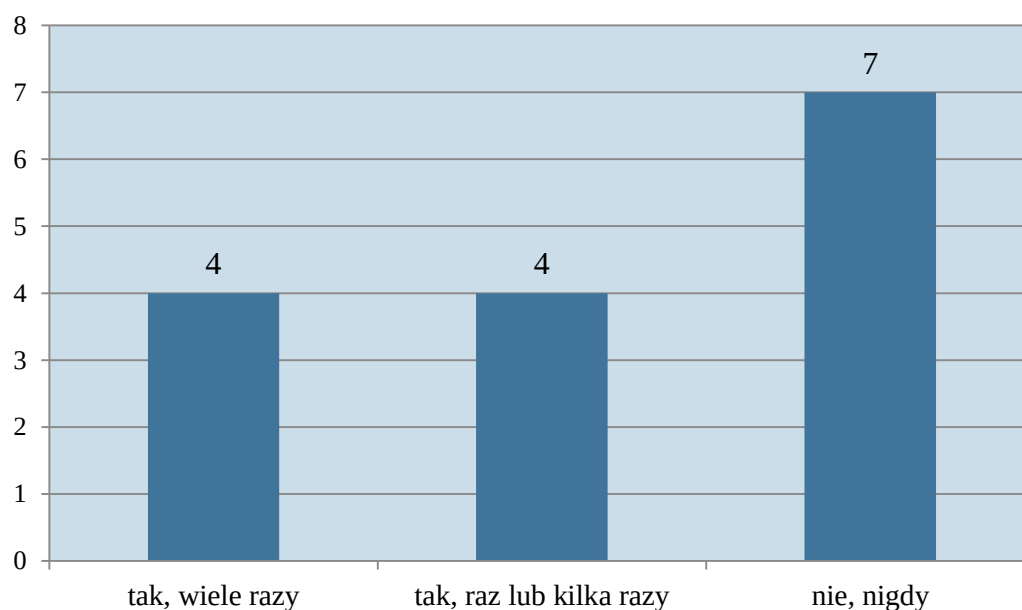
W dalszej części badania poprosiliśmy respondentów o sprecyzowanie, jak często według nich ma miejsce sytuacja jazdy po wypiciu alkoholu w ich miejscowości. 5 respondentów przyznało, że zdarza się to rzadko i czasami, według 1 osoby – bardzo często, natomiast pozostali badani stwierdzili, że nigdy.

Wykres 56. Proszę ocenić jak często ma miejsce sytuacja jazdy po wypiciu alkoholu w Pana/i miejscowości?

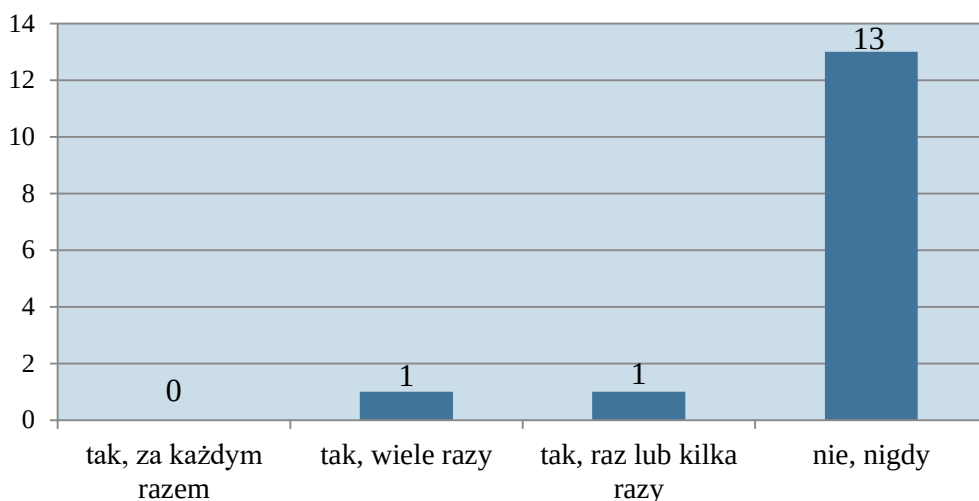
Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że sytuacja, w której osoba nietrzeźwa próbowała kupić alkohol w obsługiwanym przez badanych punkcie, zdarzyła się 4 osobom wiele razy, 4 respondentom raz lub kilka razy, natomiast 7 badanych - nigdy.

Wykres 57. Czy zdarzyło się Panu/i, że osoba nietrzeźwa próbowała kupić alkohol w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie?

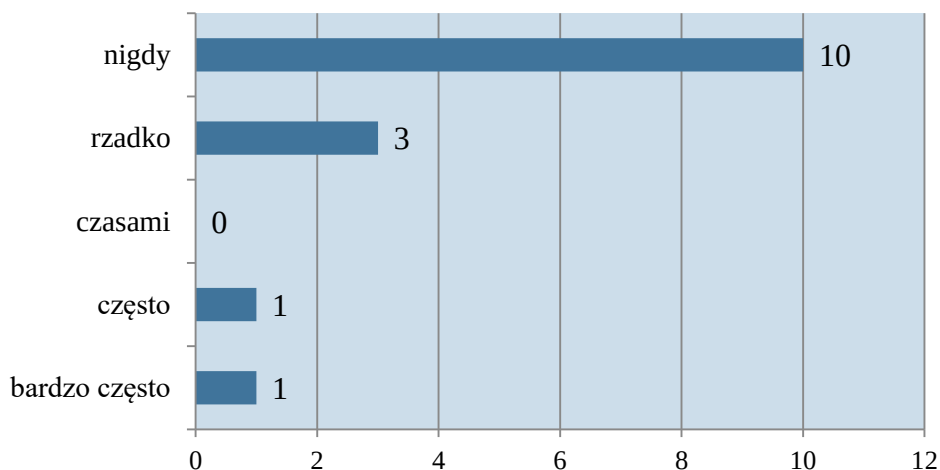
Badania wykazały również, iż 2n badanych sprzedało alkohol osobie nietrzeźwej w ciągu ostatnich 12 miesięcy, w tym 1 osoba zadeklarowała, że zdarzyło się to wiele razy, a kolejna raz lub kilka razy. 13 sprzedawców udzieliło na to pytanie odpowiedzi przeczącej.

Wykres 58. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobie nietrzeźwej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

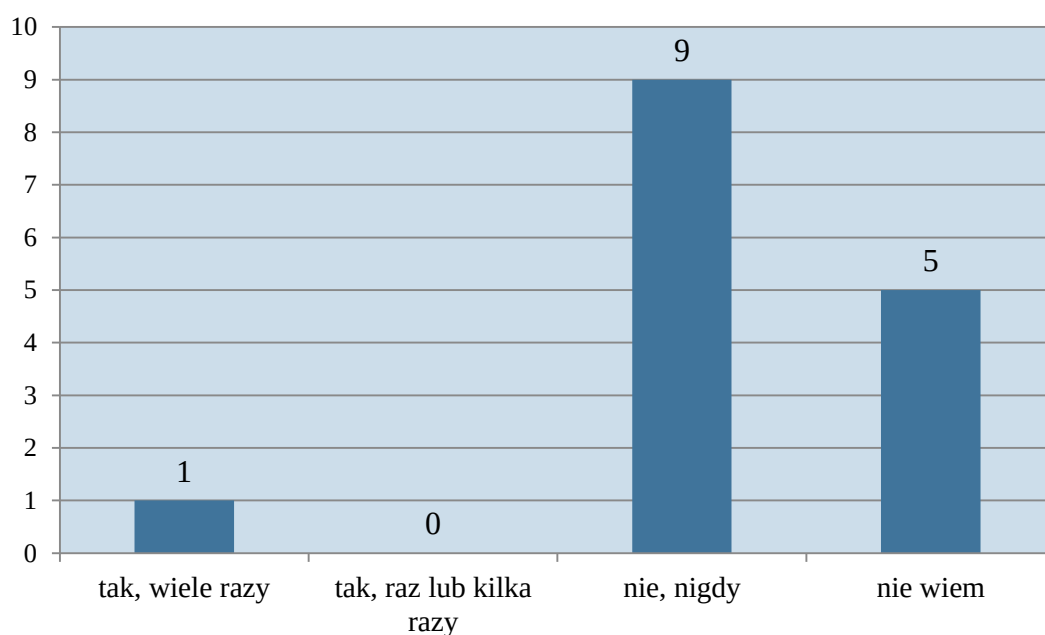
Następnie respondentom zadaliśmy pytanie o to, jak często zdarza im się wzywać policję z powodu zakłócenia porządku przez osobę znajdującą się pod wpływem napojów alkoholowych, na terenie punktów sprzedaży alkoholu lub w jego najbliższej okolicy. 3 respondentów stwierdziło, iż takie sytuacje mają miejsce rzadko, 1 osoba twierdzi, że często oraz 1 deklaruje, że do takich sytuacji dochodzi bardzo często. Pozostałe osoby nie miały potrzeby wzywania policji (10 osób).

Wykres 59. Jak często zdarza się Panu/i wzywać policję z powodu zakłócania porządku przez osobę pod wpływem alkoholu na terenie punktu sprzedaży alkoholu lub w jego najbliższej okolicy?

Interesowało nas również czy sprzedawcom zdarzyło się w ciągu ostatnich 12 miesięcy sprzedać papierosy osobie niepełnoletniej. Do sprzedaży wyrobów nikotynowych takiej osobie przyznał się 1 respondent biorący udział w badaniu, który twierdzi, że dokonywał takiej sprzedaży wiele razy. 5 osób nie było w stanie określić czy doszło do takiej sytuacji, natomiast 9 badanych nie sprzedało w ciągu ostatnich 12 miesięcy papierosów osobie niepełnoletniej.

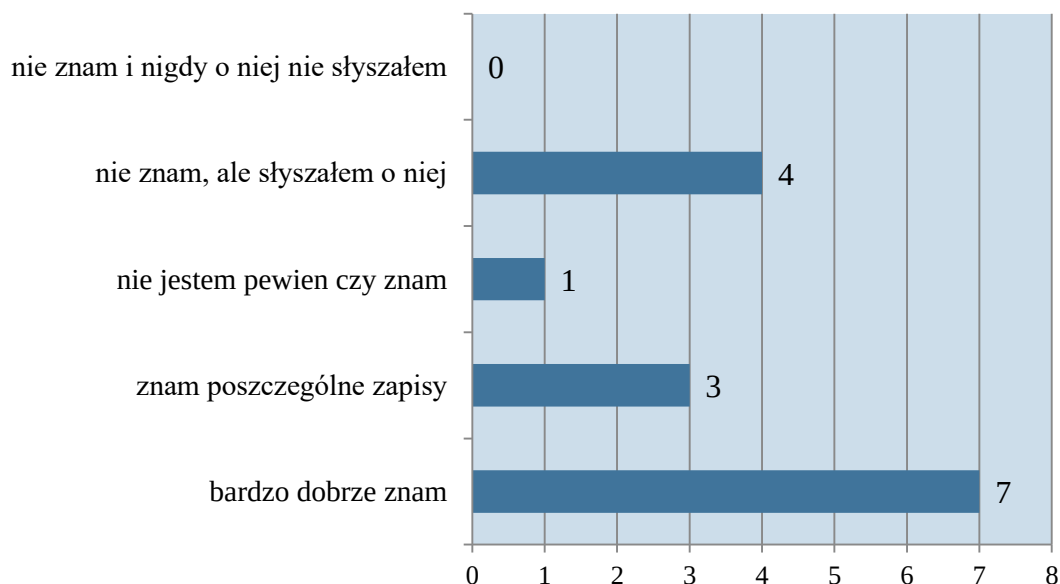
Wykres 60. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać papierosy osobie niepełnoletniej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Analizując odpowiedzi respondentów na pytanie dotyczące znajomości ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi odnoszącą się do odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu możemy zauważyć, że większość badanych zna ją bardzo dobrze (7 osób), 4 sprzedawców nie zna, ale słyszało o niej, 3 respondentów zna jej poszczególne zapisy, natomiast 1 osoba nie jest pewna czy zna.

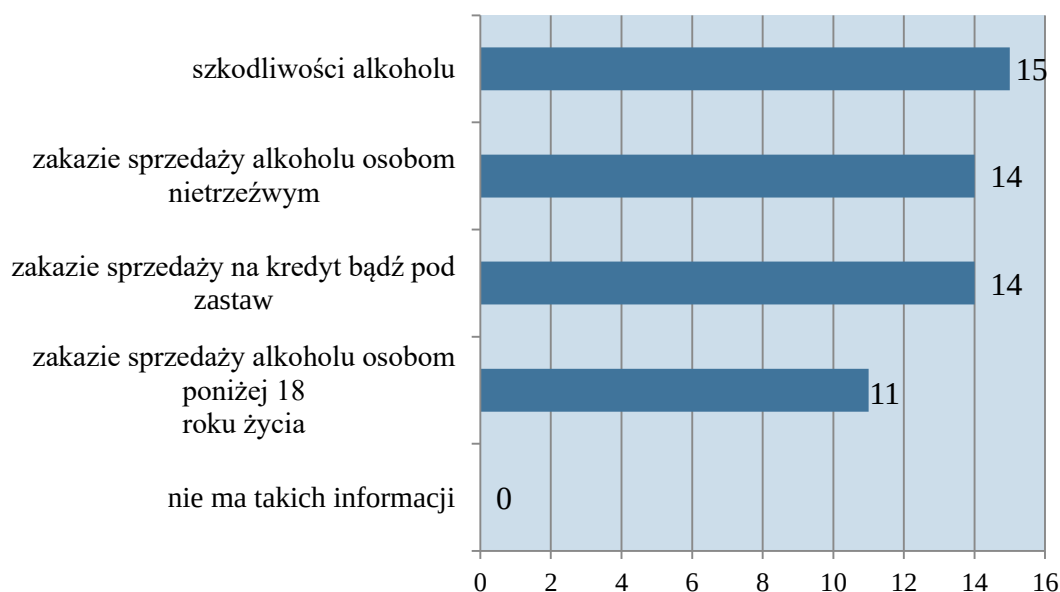

Wykres 61. Czy zna Pan/i ustawę z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi odnoszącą się do odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu?

Właściciele punktów sprzedających napoje alkoholowe, mają obowiązek umieścić w widocznym miejscu w swoim sklepie informację o szkodliwości alkoholu. Badanie ankietowe pokazało, że taka wiadomość widnieje we wszystkich sklepach (15 punktów). Występowanie informacji o zakazie sprzedaży alkoholu osobom poniżej 18 roku życia zadeklarowało 11 respondentów, natomiast informacji o zakazie sprzedaży osobom nietrzeźwym oraz na kredyt bądź pod zastaw – 14 badanych.

Wykres 62. Czy w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie znajdują się informacje na temat:

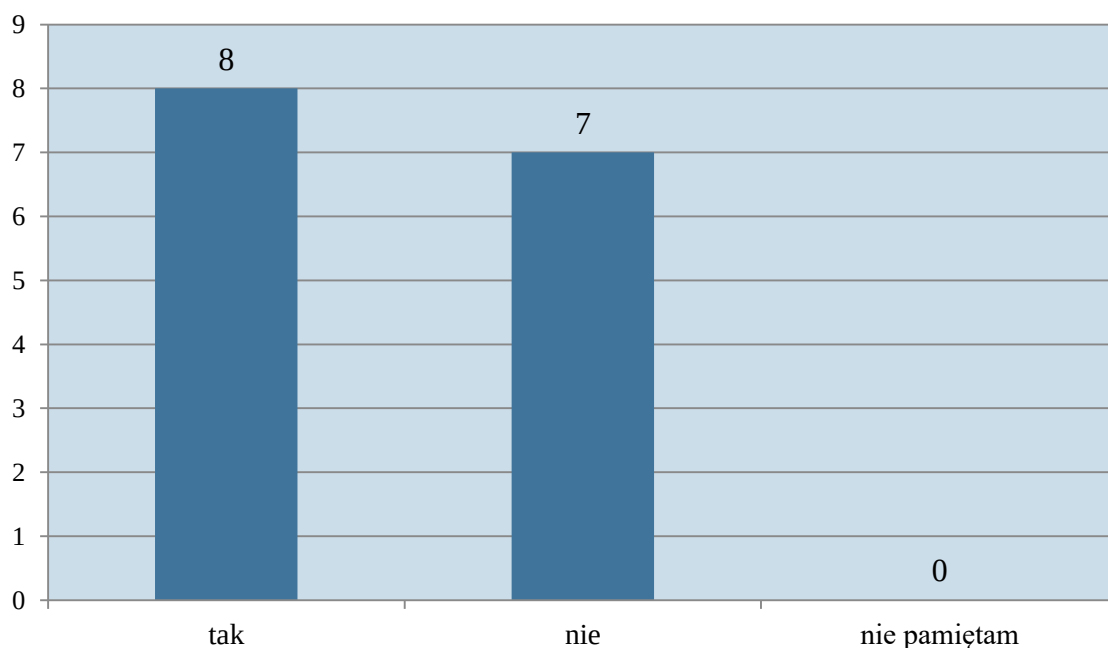

*Pytanie wielokrotnego wyboru, odpowiedzi nie sumują się do 15

Poniższy wykres przedstawia odpowiedzi respondentów na pytanie „czy brał/a Pan/i udział w szkoleniu dotyczącym odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu?”. Można zauważyć, iż udział w takim szkoleniu zadeklarowało 8 sprzedawców, natomiast 7 twierdzi, że nie brało udziału w tego typu szkoleniu.

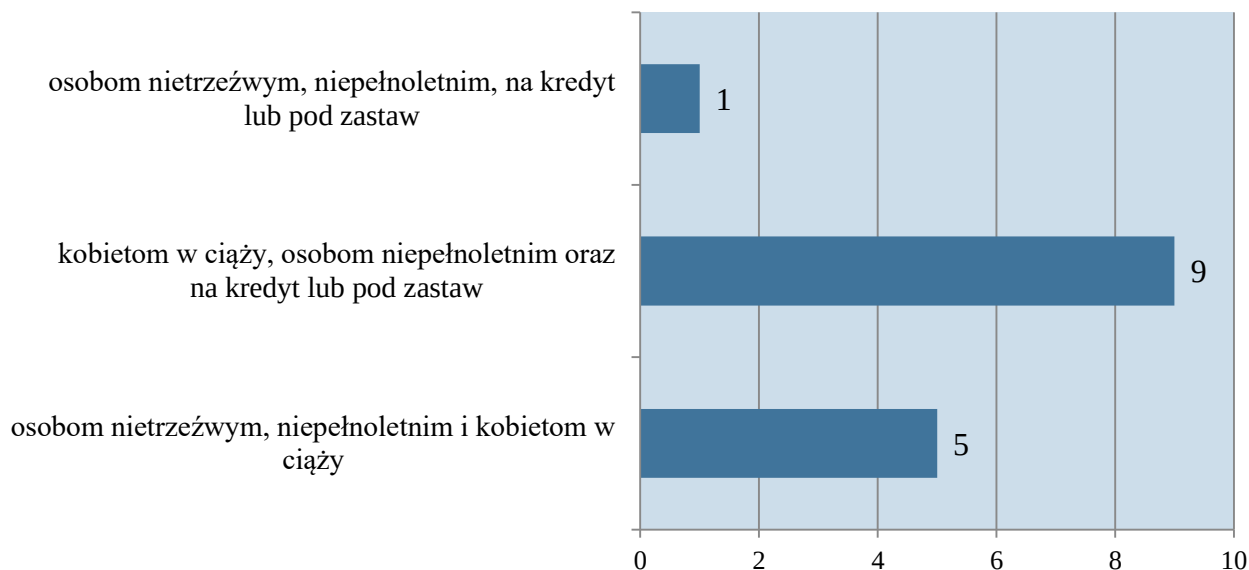
Wykres 63. Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniu dotyczącym odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu?

Ostatnie pytanie skierowane do sprzedawców napojów alkoholowych miało na celu zbadanie wiedzy respondentów na temat ustawowych zakazów sprzedaży alkoholu. Na podstawie zebranych danych widzimy, że tylko 1 sprzedawca biorący udział w badaniu ma na ten temat prawidłową wiedzę – stwierdził on, że zabrania się sprzedaży napojów alkoholowych osobom nietrzeźwym, niepełnoletnim oraz na kredyt lub pod zastaw.

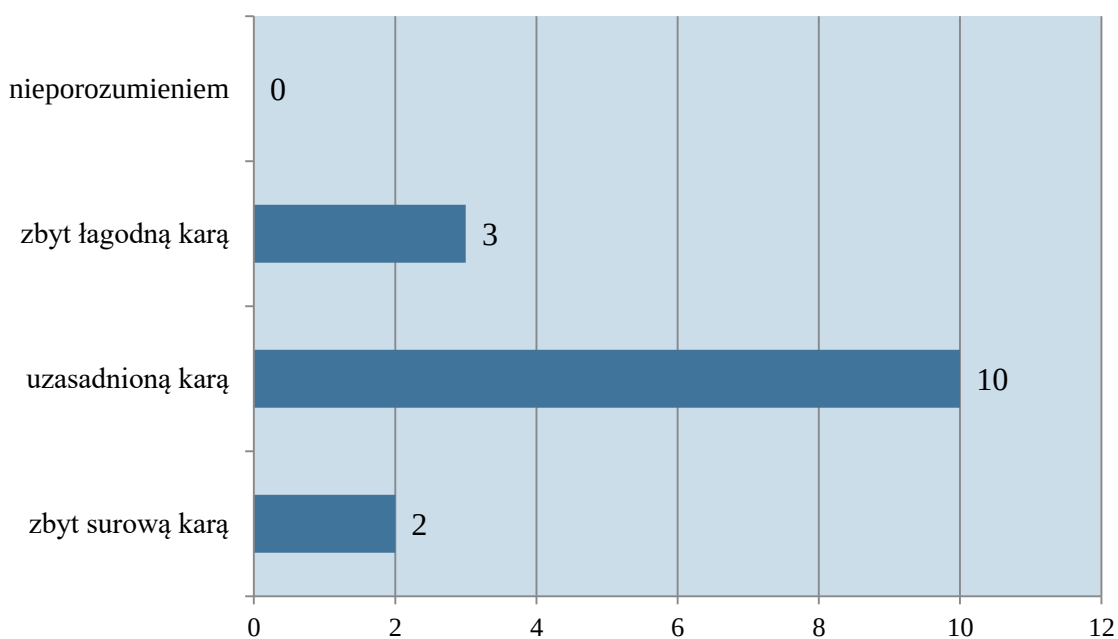

Wykres 64. Komu zabrania się sprzedaży i podawania napojów alkoholowych według ustawy z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi?

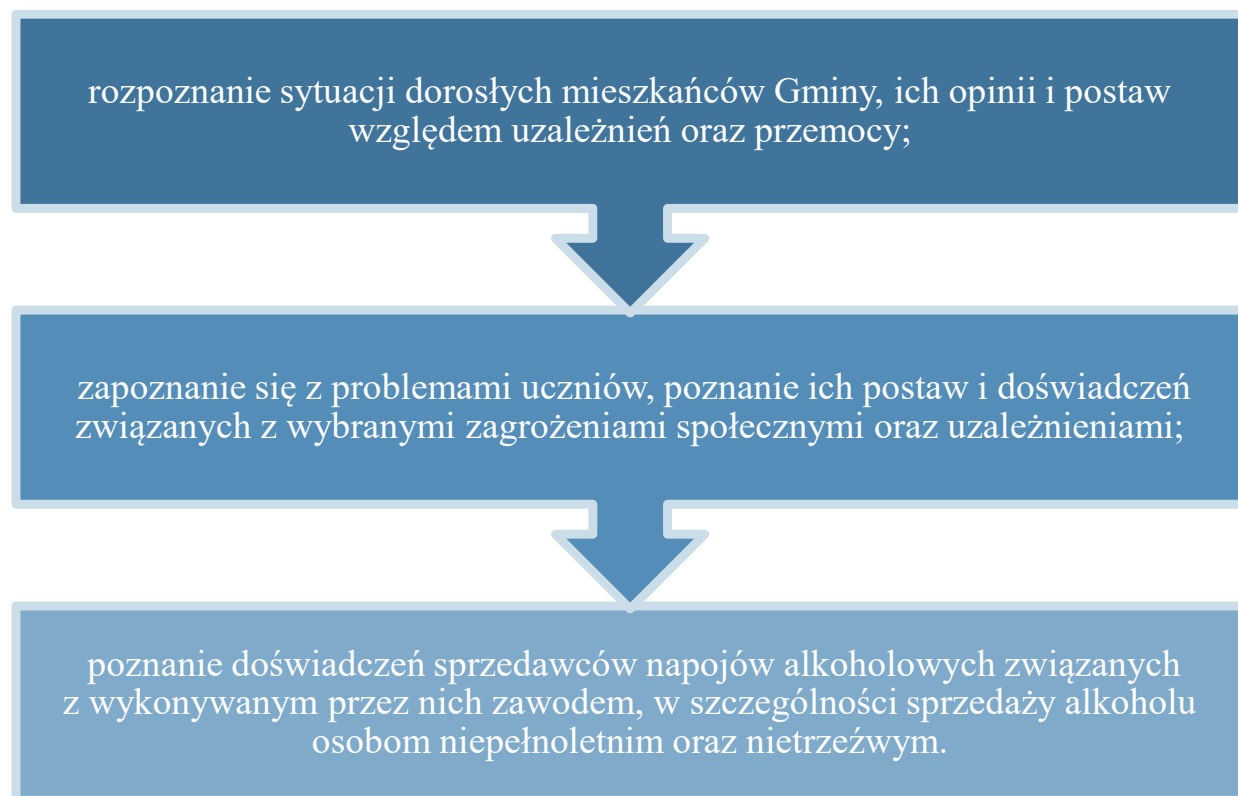
Ostatnie pytanie zadane respondentom miało na celu weryfikację ich opinii odnośnie obowiązujących przepisów przewidujących utratę zezwolenia na sprzedaż alkoholu za sprzedaż go osobie nieletniej. Z uzyskanych w procesie badawczym danych wynika, że większość badanych uznaje takie konsekwencje za uzasadnione. 3 osoby stwierdziły, że tego typu kara jest zbyt łagodna i według 2 osób - zbyt surowa.

Wykres 65. Czy utrata zezwolenia na sprzedaż alkoholu za sprzedaż alkoholu nieletnim jest:

WNIOSKI I REKOMENDACJE PROFILAKTYCZNE

Celem badania było przedstawienie aktualnych problemów występujących w środowisku lokalnym takich jak: uzależnienie od alkoholu, narkotyków, papierosów i e-papierosów oraz problem przemocy, cyberprzemocy i uzależnień behawioralnych w odniesieniu do opinii dorosłych mieszkańców, dzieci i młodzieży oraz osób pracujących w punktach sprzedaży napojów alkoholowych. Cel ten został osiągnięty w toku weryfikacji zebranego materiału badawczego, będącego podstawą do opracowania wniosków i rekomendacji, które następnie posłużą do tworzenia różnego rodzaju programów pomocowych zmierzających do poprawy sytuacji na terenie gminy Pułtusk, w tym jakości życia jej mieszkańców. Przeprowadzona diagnoza oraz analiza danych umożliwiła:

W oparciu o dokonaną analizę problemów społecznych zostały sformułowane rekomendacje. Poniżej znajduje się podsumowanie wniosków z badania diagnozującego aktualne problemy społeczne występujące na terenie gminy Pułtusk wraz z rekomendacjami co do dalszych działań profilaktycznych skierowanych do uczniów i mieszkańców Gminy oraz instytucji, których celem jest profilaktyka.

Zakres zadań z obszaru profilaktyki i promocji zdrowia, realizatorzy oraz źródła finansowania wskazane są w kilku ustawach, m.in. w ustawie o zdrowiu publicznym, ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii oraz w ustawie o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych. Wyznaczają one politykę wobec poszczególnych substancji psychoaktywnych na szczeblu krajowym, regionalnym oraz lokalnym, a zadania w nich wskazane uwzględniane są w narodowych i krajowych programach profilaktyki, z których najszerszym jest Narodowy Program Zdrowia.

Działania z zakresu profilaktyki na szczeblu lokalnym realizowane są poprzez gminne programy profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz programy przeciwdziałania narkomanii. Źródłem finansowania działań jest budżet gminy oraz środki dodatkowe uzyskane z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż detaliczną alkoholu (zgodnie z Ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii z 2005 r. środki z zezwoleń mogą być wykorzystywane także na profilaktykę narkomanii). Dodatkowo gminy mogą ubiegać się o środki z innych źródeł: z urzędów centralnych, urzędów marszałkowskich, urzędów wojewódzkich, starostw powiatowych, środki z projektów unijnych czy też w formie darowizn od prywatnych osób czy przedsiębiorców.

Na poziomie lokalnym do realizacji zadań z zakresu profilaktyki uzależnień uprawnione są organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia), specjalistyczne placówki opiekuńczo-wychowawcze (światlice socjoterapeutyczne), poradnie profilaktyki i terapii uzależnień, organizacje kościelne, grupy samopomocy, czy też rodziny osób uzależnionych.

Profilaktyka zachowań ryzykownych oraz udzielanie pomocy uczniom zagrożonym uzależnieniem wpisane są także w zadania placówek systemu oświaty, w tym w szczególności w zadania szkół i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Od 2002 roku na szkoły nałożono ustawowy obowiązek realizacji szkolnego programu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży, który w roku 2017 połączono z programem wychowawczym szkoły w jeden dokument: program wychowawczo-profilaktyczny.

DOROŚLI MIESZKAŃCY

PROBLEM ALKOHOLOWY

Odsetek dorosłych mieszkańców
spożywających alkohol.

- 79%

Odsetek dorosłych mieszkańców
spożywających alkohol z dużą
częstotliwością (kilka razy
w tygodniu lub codziennie).

- 11%

Odsetek dorosłych mieszkańców, którzy
wykonywali obowiązki służbowe pod
wpływem alkoholu (*spośród całej próby
badawczej, tj. 152 osoby*).

- 29%

Odsetek dorosłych mieszkańców, którzy
prowadzili pojazd pod wpływem
alkoholu (*spośród całej próby
badawczej, tj. 152 osoby*).

- 21%

Odsetek dorosłych mieszkańców
twierdzących, że picie alkoholu w ciąży
nie ma wpływu na rozwój dziecka lub
deklarujących brak wiedzy w tym
zakresie.

- 18%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala spożywania alkoholu

- Analizując uzyskane w tym obszarze dane widzimy, że spożywanie alkoholu zadeklarowała zdecydowana większość dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk, tj. 79%. Wśród nich, blisko co trzecia osoba sięga po niego w sposób okazjonalny, czyli kilka razy w roku (28%).
- Z częstotliwością wskazującą na picie ryzykowne, czy też szkodliwe (kilka razy w tygodniu lub codziennie) po alkohol sięga 11% mieszkańców Gminy, w tym 3% stanowią osoby pijące go codziennie.

Wykonywanie obowiązków służbowych pod wpływem alkoholu

- Zebrany materiał badawczy wykazał, że znaczna część mieszkańców Gminy wykonywała swoje obowiązki służbowe pod wpływem alkoholu. Do takiego zachowania przyznało się 29% respondentów (*spośród całej próby badawczej, tj. 152 osoby*), przy czym 3% zadeklarowało, iż sytuacja taka miała miejsce często.

Prowadzenie pojazdów pod wpływem alkoholu

- Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że do kierowania pojazdem pod wpływem alkoholu przyznało się 21% respondentów (*spośród całej próby badawczej, tj. 152 osoby*), wśród których 5% badanych zadeklarowało, że taka sytuacja miała miejsce więcej niż jeden raz.
- Niepokojące jest również to, że ponad połowa ankietowanych była świadkiem sytuacji prowadzenia pojazdu przez osobę znajdującą się pod wpływem alkoholu (55%), co może wskazywać na występowanie na terenie Gminy problemów w tym zakresie.

Spożywanie alkoholu w ciąży

- Podczas realizacji działań profilaktycznych warto poszerzyć wiedzę mieszkańców odnośnie tematyki FAS. Badania wykazały bowiem, że 11% respondentów nie ma wiedzy na temat szkodliwości picia alkoholu w ciąży na rozwój dziecka, natomiast aż 7% sądzi, że nie ma to żadnego wpływu.

- Warto zwrócić uwagę na to, że świadkiem spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na terenie swojej miejscowości w ciągu ostatnich 12 miesięcy był co trzeci respondent, tj. 43%.

Opinia na temat alkoholu

- Wyniki uzyskane w badaniu dorosłych mieszkańców pod kątem wiedzy na temat szkodliwości alkoholu dla zdrowia jednoznacznie wskazują na to, że część respondentów nie ma na ten temat świadomości (16%).

Biorąc pod uwagę powyższe wyniki badań możemy stwierdzić, że problem spożywania alkoholu wśród mieszkańców gminy Pułtusk występuje w znacznym natężeniu – spożywanie alkoholu zadeklarowało większość respondentów i znaczna część spośród nich, sięga po niego w sposób wskazujący na picie szkodliwe lub uzależnienie. Badanie wykazało występujący na terenie Gminy problem wykonywania obowiązków służbowych oraz prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu. Niepokojącym jest również fakt braku wiedzy na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu w trakcie ciąży.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Przeprowadzenie kampanii informacyjnej dotyczącej negatywnych skutków zdrowotnych, społecznych i prawnych wynikających z nadużywania alkoholu, a także mechanizmów uzależnienia. W tym celu skuteczne mogą okazać się rozpowszechniane wśród mieszkańców ulotki, broszury lub rozmieszczone na terenie Gminy plakaty i bilbordy. Aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, warto wykorzystać przy tym nowe media. Warto również wykorzystać tablice informacyjne w miejscach publicznych, np. Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej, ośrodkach zdrowia, Komendzie Powiatowej Policji, parafii, punkcie konsultacyjnym, szkołach itp. Kampania powinna uwzględniać również informacje dla mieszkańców Gminy, na temat możliwych form pomocy w przypadku uzależnienia od alkoholu (także jeśli chodzi o kogoś znajomego lub członka rodziny).

Rysunek 5. Przykładowe materiały profilaktyczne dla dorosłych mieszkańców dotyczące uzależnienia od alkoholu

Źródło: www.oficyna-profilaktycza.pl

- Inicjowanie współpracy pomiędzy instytucjami oraz organizacjami działającymi w obszarze uzależnień.
- Organizowanie szkoleń i kursów mających na celu podnoszenie kompetencji zatrudnionej kadry oraz zaangażowanie tych podmiotów w prowadzenie kampanii

społecznych. Ważne przed przeprowadzeniem szkoleń, jest przekazanie grupom, które mają być objęte szkoleniem, krótkich ankiet mających na celu zbadanie ich potrzeb szkoleniowych.

- Wprowadzanie do podstawowej opieki zdrowotnej programów wczesnego rozpoznawania i krótkiej interwencji (WRKI) wobec osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie. Ważnym aspektem jest przy tym finansowanie szkoleń dla personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek) w zakresie WRKI oraz zaopatrzenie personelu POZ w materiały do wykonywania badań przesiewowych, materiały dla pacjentów (broszury, ulotki), książki i materiały na temat problemów alkoholowych oraz listy teleadresowej do placówek leczenia uzależnienia.
- Organizowanie szkoleń dla lekarzy i pielęgniarek w zakresie rozpoznawania wzorów spożywania alkoholu przez pacjentów i podejmowania interwencji wobec osób pijących alkohol ryzykownie i szkodliwie.
- Wspieranie istniejących miejsc wsparcia środowiskowego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, w tym poprzez wdrażanie standardów udzielania pomocy, realizacje działań konsultacyjno-superwizyjnych dla osób pracujących z dziećmi.
- Przeprowadzenie kampanii informacyjnej na temat konsekwencji prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu oraz podejmowanie działań mających na celu zmienić przekonania i postaw uczestników ruchu drogowego poprzez wzmacnianie postawy braku tolerancji dla spożywania alkoholu wśród osób kierujących pojazdami.
- Przeprowadzenie zajęć profilaktycznych w szkołach (wśród starszych uczniów), poświęconych bezpieczeństwu na drogach, z uwzględnieniem właściwych zachowań i postaw wobec uczestnictwa w ruchu drogowym pod wpływem napojów alkoholowych.
- Współpraca z Policją, na przykład w celu rozpowszechniania przez nich ulotek, broszur i materiałów edukacyjnych podczas kontroli drogowych na temat wpływu alkoholu na organizm.
- Prowadzenie punktu konsultacyjnego dla osób uzależnionych i ich rodzin. Warto mieć przy tym na uwadze rekomendacje *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych*:

„Punkty konsultacyjne mogą być prowadzone przez samorząd terytorialny, stowarzyszenia abstynenckie i inne podmioty pozarządowe. Powinny być dostępne dla klientów w godzinach popołudniowych i wieczornych, a warunki lokalowe gwarantować osobom zgłaszającym się do punktu dyskrecję i komfort psychiczny. Jeśli punkt znajduje się w urzędzie gminy czy w ośrodku pomocy społecznej, należy zadbać o oddzielne pokoje, do których nikt nie będzie wchodził i przeszkadzał w czasie rozmowy oraz nie będą dzwoniły telefony służbowe. Rekomendowanym rozwiązaniem jest zatrudnienie na kilka godzin w tygodniu specjalisty psychoterapii uzależnień lub instruktora terapii uzależnień, który pracuje w placówce leczenia uzależnienia. Ważną umiejętnością osób zatrudnianych w punktach konsultacyjnych jest skuteczne motywowanie klientów do zmiany szkodliwych zachowań.” – Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

- Implikacje prawne zawarte są w *Ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* z dnia 26 października 1982 r., gdzie art. 17 ust.1 mówi: kierownik zakładu pracy lub osoba przez niego upoważniona mają obowiązek niedopuszczenia do pracy pracownika, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że stawiał się on w pracy w stanie po spożyciu alkoholu albo spożył alkohol w trakcie pracy. Okoliczności stanowiące podstawę decyzji powinny być podane pracownikowi do wiadomości. Ustawodawca określa również, kto przeprowadza kontrolę stanu trzeźwości, art. 17 ust. 3 wyżej wymienionej ustawy: Na żądanie kierownika zakładu pracy, osoby przez niego upoważnionej, a także na żądanie pracownika, o którym mowa w ust. 1, badanie stanu trzeźwości pracownika przeprowadza uprawniony organ powołany do ochrony porządku publicznego. Zabiegu pobrania krwi dokonuje fachowy pracownik służby zdrowia. Do badania stanu trzeźwości stosuje się przepisy, wydane na podstawie art. 47 ust. 2.

- Podjęcie działań skierowanych zarówno do pracodawców jak i pracowników, których celem będzie przedstawienie konsekwencji prawnych podejmowania pracy w stanie nietrzeźwym oraz zagrożeń wynikających z takiej sytuacji.
- Organizowanie szkoleń dla kadry kierowniczej w zakresie adekwatnego reagowania i interwencji wobec pracowników będących w miejscu pracy w stanie nietrzeźwym.
- Przeprowadzenie kampanii informującej o skutkach picia w ciąży, zapoznanie mieszkańców z tematyką FAS – alkoholowego zespołu płodowego oraz uświadomienie kobietom w ciąży konieczności unikania nawet śladowych ilości alkoholu. Przydatne mogą być plakaty lub ulotki, które będą zawierać informację na ten temat.

Rysunek 6. Przykładowe materiały profilaktyczne dotyczące spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Włączenie się w następującą kampanię edukacyjną i realizację jej założeń na szczeblu lokalnym: *Ciąża bez alkoholu* uświadamia szkodliwy i nieodwracalny wpływ alkoholu na prawidłowy rozwój dziecka w życiu płodowym. Realizowane w ramach projektu działania edukacyjne uwrażliwiają na zakres szkód związanych z piciem alkoholu przez kobiety w okresie ciąży i karmienia piersią. Kampania dostarcza również rzetelnej wiedzy na temat zachowań prozdrowotnych w okresie ciąży.

- Dostarczanie wiedzy lekarzom, psychologom, pedagogom oraz wszystkim osobom, które zajmują się pomocą dzieciom z FASD oraz ich rodzinom.
- Zwiększenie dostępności do pomocy dla dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS) i Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) oraz ich rodzicom i opiekunom.
- Współpraca z instytucjami w zakresie tworzenia systemowego wsparcia i terapii dla dzieci z Płodowym Zespołem Alkoholowym (FAS) i Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD) oraz ich rodzicom i opiekunom.
- Realizowanie domowych wizyt u kobiet w ciąży lub u młodych matek z grupy ryzyka np. przez przeszkoloną pielęgniarkę lub pracownika socjalnego, których celem jest wspieranie i edukacja matek w zakresie potrzeb dziecka oraz pomoc i konsultacje w sprawach zdrowia, zatrudnienia, sytuacji mieszkaniowej i prawnej.

PROBLEM NIKOTYNOWY

Odsetek dorosłych mieszkańców palących papierosy codziennie.

- 21%

Odsetek dorosłych mieszkańców palących e-papierosy codziennie.

- 7%

Odsetek dorosłych mieszkańców, wypalających dziennie powyżej 16 sztuk papierosów (*spośród całej próby badawczej, tj. 152 osoby*).

- 20%

Odsetek dorosłych mieszkańców, oceniających papierosy jako mało szkodliwe.

- 8%

Odsetek dorosłych mieszkańców oceniających e-papierosy jako mało szkodliwe lub nieszkodliwe.

- 18%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala palenia papierosów i e-papierosów

- Zebrany materiał badawczy wykazał, że codziennie papierosy pali co piąty dorosły mieszkaniec gminy Pułtusk.
- Wśród obszarów problemowych związanych z paleniem papierosów można wyróżnić znaczny odsetek respondentów wypalających dziennie powyżej 16 sztuk papierosów (*20% spośród tych, którzy palą papierosy*).

- Papierosy elektroniczne są wśród dorosłej części społeczności Gminy znacznie mniej popularne, niż tradycyjne papierosy – codziennie sięga po nie 7% ankietowanych.

Opinia na temat palenia papierosów i e-papierosów

- Ważnym wnioskiem z badania jest fakt, że nie wszyscy respondenci zdają sobie sprawę ze szkodliwości palenia papierosów dla zdrowia (12%).
- E-papierosy są według dorosłych mieszkańców nieco mniej szkodliwe, niż tradycyjne papierosy, różnica jest jednak niewielka - jako mało szkodliwe lub nieszkodliwe elektroniczne papierosy uważa 18%.

Bazując na uzyskanych wynikach można stwierdzić, że problem palenia papierosów występuje wśród dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk w znacznym natężeniu, natomiast uzależnienie od e-papierosów nie dotyczy większej części respondentów.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Rozpowszechnianie ulotek, broszur i plakatów, na których znajdować się będą informacje zachęcające do rzucenia palenia oraz sposoby i metody, które mogą w tym pomóc.
- Podjęcie działań profilaktycznych wykorzystując przy tym strategię informacyjną mającą na celu edukację mieszkańców z zakresu szkodliwości nikotyny na zdrowie palacza i osób w jego najbliższym otoczeniu.

PROBLEM NARKOTYKOWY

Odsetek dorosłych mieszkańców, którzy sięgnęli po narkotyki lub dopalacze.

- 26%

Odsetek dorosłych mieszkańców, którzy sięgnęli po narkotyki lub dopalacze więcej niż jednokrotnie.

- 17%

Odsetek dorosłych mieszkańców, oceniających dopalacze jako mało szkodliwe.

- 3%

Odsetek dorosłych mieszkańców oceniających narkotyki jako mało szkodliwe.

- 4%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala zażywania narkotyków lub dopalaczy

- Do sięgnięcia po narkotyki, dopalacze lub inne środki psychoaktywne przyznało się 26% respondentów, wśród których aż 17% używało je więcej niż jednokrotnie.
- Zebrany materiał badawczy wykazał, iż problem nadmiernego zażywania substancji psychoaktywnych może dotyczyć 2% dorosłych mieszkańców - zadeklarowali oni sięganie po narkotyki kilka razy w tygodniu.

Rodzaje zażywanych substancji

- Wyniki badania ankietowego pokazały, iż najpowszechniejszą wśród respondentów substancją psychoaktywną jest marihuana – sięgnęło po nią większość osób (38% spośród tych, którzy używają narkotyków lub dopalaczy). Mieszkańcy gminy Pułtusk w dalszej kolejności sięgali również po mefedron oraz kokainę.

Dostępność nielegalnych substancji psychoaktywnych w środowisku lokalnym

- Na znajomość miejsc w swojej miejscowości, gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze wskazał stosunkowo znaczny odsetek respondentów, co drugi ankietowany. Przeważająca część spośród tych osób wskazała osiedle i dyskotekę.

Opinia na temat narkotyków i dopalaczy

- Ważnym wnioskiem z badania jest fakt, że zdecydowana większość mieszkańców zdaje sobie sprawę ze szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia.

Bazując na uzyskanych wynikach można stwierdzić, że problem związany z zażywaniem narkotyków, dopalaczy i innych substancji psychoaktywnych wśród dorosłych mieszkańców gminy Pułtusk jest widoczny i może stanowić sygnał do podjęcia działań w celu przeciwdziałania temu zjawisku.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Realizacja działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym dotyczących konsekwencji zdrowotnych, społecznych i prawnych zażywania narkotyków i dopalaczy. Działania powinny mieć szeroki zasięg, który będzie możliwy do zrealizowania za pomocą kampanii informacyjno-edukacyjnej przy użyciu ulotek, plakatów i artykułów umieszczanych w lokalnej prasie, mediach oraz miejscach publicznych.
- Rozpowszechnianie ulotek na temat możliwych form pomocy w przypadku doświadczania problemów z nadużywaniem lub uzależnieniem od środków psychoaktywnych. Ulotki powinny być pozostawione w miejscach publicznych takich jak: kościół, szpitale, przychodnie itp.

PROBLEM PRZEMOCY

Odsetek dorosłych mieszkańców
deklarujących doświadczenie przemocy.

- 34%

Odsetek dorosłych mieszkańców
deklarujących stosowanie przemocy.

- 32%

Odsetek dorosłych mieszkańców
deklarujących znajomość kogoś w swoim
otoczeniu, kto doświadcza przemocy
domowej.

- 34%

Odsetek dorosłych mieszkańców
stwierdzających, że w ich domu występuje
problem przemocy.

- 7%

Odsetek dorosłych mieszkańców
nieoceniających jednoznacznie negatywnie
stosowania kar fizycznych wobec dzieci.

- 26%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala przemocy

- Analiza wyników przeprowadzonego pod kątem przemocy w rodzinie badania pozwala stwierdzić, iż problem ten dotyczy bezpośrednio 7% mieszkańców gminy Pułtusk – stwierdzili oni, że w ich domu występuje przemoc.
- Znajomość kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy w swoim domu zadeklarował stosunkowo wysoki odsetek badanych – co trzeci respondent, tj. 34%.
- Bazując na uzyskanych wynikach można stwierdzić, że problemu przemocy doświadczyła i stosowała kiedykolwiek w życiu znaczna część dorosłych mieszkańców – co trzeci ankietowany. Przemocy doznało 34% respondentów, natomiast stosowało – 32%.
- Z zebranych danych wynika, iż mieszkańcy Gminy najczęściej doświadczali przemocy psychicznej (*47% spośród tych, którzy doświadczyli przemocy*). Na drugim miejscu pod tym względem znalazła się przemoc fizyczna (39%).
- W ankiecie pojawiło się również pytanie o osoby stosujące przemoc. Okazało się, że mieszkańcy Gminy najczęściej doświadczali przemocy ze strony pracodawcy (*28% spośród tych, którzy doświadczyli przemocy*) oraz partnera/partnerki (24%).

Stosowanie kar fizycznych wobec dzieci

- Analiza materiału badawczego pod kątem stosowania kar fizycznych wobec dzieci pozwala zauważyć, że blisko co trzeci mieszkaniiec biorący udział w badaniu nie wie, czy jest to dobra metoda wychowawcza, czy też nie lub ma do niej pozytywny stosunek (26%). Należy wziąć to pod uwagę podczas projektowania działań profilaktycznych wśród dorosłej części społeczności lokalnej.
- Niepokojące jest również to, że do zastosowania przemocy wobec dziecka/dzieci przyznało się 11% badanych (*spośród osób deklarujących stosowanie przemocy*).

Analizując uzyskane w tym obszarze wyniki badań można stwierdzić, że problem związany z przemocą występuje na stosunkowo wysokim poziomie. Niepokojące jest to, że blisko co trzeci z dorosłych mieszkańców Gminy, nie ocenia jednoznacznie negatywnie stosowania kar fizycznych wobec dzieci jako metody wychowawczej, 11% badanych stosujących przemoc dokonywało tego wobec dziecka/dzieci i znaczny odsetek ankietowanych zadeklarował doznanie oraz stosowanie przemocy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Zorganizowanie dla mieszkańców warsztatów, których celem będzie zapobieganie i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, poprzez ukazanie sposobów komunikowania się z osobą stosującą przemoc, naukę asertywnych form radzenia sobie z osobą agresywną oraz poprzez wskazanie innych możliwości, które mogą pomóc ofiarom przemocy. Zaleca się, aby podczas warsztatów mieszkańcy uczeni byli w jaki sposób reagować, jeśli znają osobę doświadczającą przemocy.
- Prowadzenie w placówkach opieki zdrowotnej wstępnej diagnozy zjawiska przemocy domowej u nowych pacjentów. Badania pokazują, że w rodzinach z problemem uzależnienia od alkoholu, nierzadko dochodzi do przemocy. W załączniku nr 1 znajduje się *kwestionariusz oceny ryzyka występowania przemocy wobec dorosłego i propozycja algorytmu postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie wobec osoby dorosłej*, który można rozpowszechnić wśród pracowników ochrony zdrowia.
- Upowszechnienie informacji o miejscach w lokalnej społeczności, w których świadczona jest pomoc medyczna, psychologiczna, prawna, socjalna oraz zawodowa

osobom dotkniętym przemocą, za pomocą ulotek, plakatów, broszur i stron internetowych.

Rysunek 7. Przykładowe materiały profilaktyczne dotyczące przemocy w rodzinie dla dorosłych mieszkańców

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Rozpowszechnienie wśród podmiotów i organizacji biorących udział w procedurze „Niebieskie Karty” plakatu udostępnionego na stronie www.niebieskalinia.pl. Ilustruje on schemat przebiegu całej procedury i ma za zadanie ułatwić szybką orientację w kolejnych etapach jej realizacji. Plakat ten może służyć jako pomoc również osobom dotkniętym problemem przemocy. Znajduje się on w załączniku nr 2, jednak można go zamówić pisząc na adres sekretariat@niebieskalinia.pl lub pod numerem tel. 22 824-25-01.
- Zacieśnianie współpracy z przedstawicielami służb realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy i wymiaru sprawiedliwości, mającej na celu kierowanie osób stosujących przemoc w rodzinie lub środowisku lokalnym do uczestnictwa w oddziaływaniach zmierzających do zniwelowania problemu. Pomocne może być przeprowadzenie interdyscyplinarnych spotkań, konferencji lub szkoleń, na których obecni będą przedstawiciele wszystkich służb.
- Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli instytucji realizujących działania zapobiegawcze tego typu problemom. Zaleca się również organizowanie i finansowanie szkoleń dotyczących obowiązujących procedur i zasad podejmowania interwencji w przypadku przemocy w rodzinie.

„Rekomenduje się również, aby gminy zadbały o to, aby profesjonaliści pracujący z członkami rodzin z problemem przemocy posiadali certyfikat specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie nadany przez dyrektora PARPA, który można otrzymać w ramach Programu potwierdzania kwalifikacji osób pracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.” – Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

- Tworzenie, wspieranie i finansowanie miejsc pomocy dorosłym i dzieciom oferujących kompleksową pomoc: psychologiczną, terapeutyczną, socjoterapeutyczną, socjalną w przypadku doświadczenia przemocy w rodzinie (np. punkty konsultacyjne, grupy samopomocowe). Informacje o tych miejscach powinny być rozpowszechnione na stronach internetowych i w miejscach publicznych.
- Zwiększenie świadomości dorosłych mieszkańców na temat negatywnych konsekwencji stosowania przemocy w procesie wychowania, przy jednoczesnej edukacji w zakresie innych skutecznych i bezpiecznych dla rozwoju dziecka metod wychowawczych, poprzez warsztaty i zajęcia organizowane dla rodziców oraz przy wykorzystaniu strategii informacyjnej, zarówno w środkach masowego przekazu, jak i w społeczności lokalnej.
- Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych, które będą obalać mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, a także będą opisywać mechanizmy przemocy i uświadamiać ich społeczną szkodliwość.
- Włączanie się w ogólnopolskie akcje/kampanie społeczne mające na celu przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.

KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH

Odsetek dorosłych mieszkańców korzystających z urządzeń elektronicznych codziennie.

- 78%

Odsetek dorosłych mieszkańców deklarujących korzystanie z urządzeń elektronicznych powyżej 6 godzin w ciągu dnia (*spośród całej próby badawczej tj. 152 osoby*).

- 8%

Odsetek dorosłych mieszkańców deklarujących doświadczenie problemów w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych (*spośród całej próby badawczej tj. 152 osoby*).

- 25%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Częstotliwość korzystania z urządzeń elektronicznych

- Z urządzeń elektronicznych korzysta przeważająca część dorosłych mieszkańców Gminy (94%). Wśród tych osób większość zadeklarowało korzystanie z nich codziennie (78%).
- Analizując wyniki uzyskane w trakcie badania pod kątem częstotliwości korzystania z urządzeń elektronicznych możemy stwierdzić, że stosunkowo niski odsetek badanych poświęca na to dziennie znaczne ilości czasu, tj. powyżej 6 godzin (8% *spośród całej próby badawczej, tj. 152 osoby*).
- Problemów w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych doświadczył co czwarty badany – 25% (*spośród całej próby badawczej tj. 152 osoby*).

Biorąc pod uwagę wyniki badań możemy stwierdzić, że problem nadmiernego korzystania z urządzeń elektronicznych może dotyczyć 8% dorosłych mieszkańców Gminy – stwierdzili oni, iż poświęcają na to powyżej 6 godzin dziennie (z wyłączeniem pracy). Całościowa analiza materiału badawczego pozwala stwierdzić, że problem związany z nadmiernym korzystaniem z urządzeń elektronicznych nie przybiera w gminie Pułtusk znaczących rozmiarów.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Przeprowadzenie warsztatów wśród mieszkańców na temat mediów społecznościowych (ochrona informacji o sobie i swoim wizerunku w sieci), cyberprzemocy i jej rodzajów (sposoby radzenia sobie z tym problemem) oraz handlu w sieci (oszustwa finansowe).
- Przeprowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnej dotyczącej uzależnienia od urządzeń elektronicznych, mającej na celu poszerzenie ich świadomości na temat nadmiernego korzystania z nowych mediów i zagrożeń za tym idących.
- Powtórzenie w przyszłości badań diagnozujących problem uzależnienia od urządzeń elektronicznych wśród dorosłych mieszkańców Gminy.

PROBLEM HAZARDOWY

Odsetek dorosłych mieszkańców obstawiających gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

- 24%

Odsetek dorosłych mieszkańców deklarujących doświadczenie problemów w związku z graniem w gry na pieniądze (*spośród całej próby badawczej tj. 152 osoby*).

- 20%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala grania w gry za pieniądze

- Zebrany materiał badawczy wykazał, że styczność z grami na pieniądze miał blisko co czwarty dorosły mieszkaniec (24%).
- Większość respondentów podejmowali się grania w gry hazardowe stosunkowo rzadko – maksymalnie 10 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Problemy związane z graniem w gry za pieniądze

- Przeprowadzone badanie wskazuje na to, iż tylko 84% mieszkańców grających w gry za pieniądze, doświadczyło problemów w związku z uprawianiem hazardu.

Bazując na uzyskanych wynikach badań możemy stwierdzić, że problem grania w gry hazardowe wśród dorosłych mieszkańców Gminy, może być alarmujący, ze względu na odsetek osób grających oraz doświadczających problemów z tym związanych.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Wprowadzenie działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym. Działania z zakresu profilaktyki hazardu powinny obejmować szerokie grupy mieszkańców: dzieci i młodzież (w celu kształtowania prawidłowych postaw oraz świadomości względem istniejących zagrożeń społecznych) oraz dorosłych mieszkańców.
- Stałe monitorowanie nasilenia zjawiska z uwzględnieniem powtórzenia badań pod kątem występowania problemu hazardowego w przyszłości.
- Rozpowszechnienie informacji o placówkach udzielających pomocy w zakresie uzależnień od hazardu oraz na temat wskaźników pozwalających stwierdzić czy problem w tym zakresie występuje. Pomocne mogą okazać się broszury/ulotki i plakaty informujące o negatywnych skutkach regularnego grania w gry hazardowe oraz wskazujące możliwe formy pomocy wyjścia z nałogu.
- Warto przekazać mieszkańcom informację, że na stronie <http://www.uzaleznieniabehawioralne.pl/poradnia-online/> mogą uzyskać pomoc w przypadku doświadczenia problemów z graniem w gry hazardowe. Ekspertami udzielającymi porad są osoby z wieloletnim doświadczeniem w obszarze profilaktyki i terapii uzależnień. Pytanie można przesłać drogą elektroniczną. Rozpowszechniony może zostać również numer na Telefon Zaufania - 801 889 880.

PROFILAKTYKA

Odsetek dorosłych mieszkańców oceniających zaangażowanie władz lokalnych związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych mieszkańców niedostatecznie.

- 17%

Odsetek dorosłych mieszkańców deklarujących brak wiedzy na temat miejsc, gdzie można się zgłosić w razie problemów.

- 11%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Opinia na temat działań podejmowanych przez Gminę

- Z uzyskanych danych wynika, że część mieszkańców nie ma wiedzy na temat stopnia zaangażowania władz lokalnych związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych mieszkańców (13%). Aż 17% mieszkańców ocenia negatywnie działania Gminy w tym zakresie.
- Warto podkreślić, że co czwarty badany nie wie, jakie działania podejmuje Gmina, aby ograniczyć popyt na zażywanie narkotyków i dopalaczy (24%).

Znajomość miejsc, do których można się udać po pomoc w przypadku doświadczenia problemów

- Obraz jaki wyłania się z badania to stosunkowo niski odsetek respondentów deklarujących brak wiedzy odnośnie miejsc, gdzie można się zgłosić w razie problemów – przyznał to blisko co dziesiąty respondent (6%).
- Największym zaufaniem w przypadku problemów związanych z uzależnieniami lub przemocą w rodzinie cieszy się Policja oraz Telefon Zaufania. Blisko co piąty badany udałby się po pomoc do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Odpowiedzi respondentów pokazują, że mieszkańcy Gminy w większości oceniają zaangażowanie władz lokalnych pozytywnie, jednakże blisko co piąty mieszkaniec ocenia je negatywnie. Pozostała część z nich nie ma na temat takich działań wiedzy. Pozytywne jest to, że znaczna część badanych zwróciłaby się do Telefonu Zaufania oraz Policji w przypadku problemów uzależnień oraz przemocy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Włączanie i angażowanie się w ogólnopolskie kampanie edukacyjne dotyczące profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych.
- Włączanie w działania edukacyjne i informacyjne lokalnych i regionalnych VIP-ów (osoby, które są znane w środowisku lokalnym, sportowców, artystów i innych autorytetów).
- Prenumeratę lub zakup specjalistycznych opracowań, czasopism, publikacji, czy też materiałów multimedialnych, w celu wspierania rozwoju zawodowego i kompetencji osób pracujących zawodowo w zakresie rozwiązywania problemów społecznych.
- Interaktywne komunikowanie się ze społecznością lokalną oraz reagowanie na jej potrzeby i oczekiwania. W tym celu konieczne jest systematyczne przeprowadzanie badań i sondaży oraz tworzenie lokalnych diagnoz.
- Stałe rozpowszechnianie informacji z zakresu rozwiązywania problemów społecznych na przykład poprzez wydawanie biuletynu, dodatku do gazety, stałej rubryki informacyjnej w lokalnej gazecie, czy też na stronie internetowej Gminy.
- Stowarzyszenie Diakonia Ruchu Światło-Życie realizuje ogólnopolską kampanię edukacyjną #NIEROZERWALNI, której głównymi odbiorcami są rodziny. Przypomina, że więzi rodzinne i relacje między dziećmi i rodzicami są kluczowe dla prawidłowego rozwoju i funkcjonowania dzieci i młodzieży. Uświadamia, że

okazywanie emocjonalnego wsparcia oraz rozważna kontrola ze strony dorosłych są elementami wychowania, które mają istotne znaczenie dla ograniczania ryzyka zaburzeń zdrowia psychicznego i zachowania u dzieci i nastolatków. Pomaga rozwijać te kompetencje rodziców i opiekunów, które wpływają na pogłębienie więzi rodzinnych i wspierają mądrą ochronę dzieci i młodzieży przed podejmowaniem ryzykownych decyzji. Podpowiada konkretne rozwiązania, ćwiczenia i sposoby wzmacniające wysokie kompetencje psychospołeczne w rodzinie. Inicjuje budowanie społeczności rodzin wzajemnie wspierających się i wspólnie przeżywających radości i smutki codziennego życia. Rekomendujemy udział miast i gmin w kampanii edukacyjnej #NIEROZERWALNI.

UCZNIOWIE

PROBLEM ALKOHOLOWY

Odsetek uczniów, którzy sięgnęli po alkohol.

- 46%

Odsetek uczniów, którzy pili alkohol więcej niż jednokrotnie.

- 32%

Odsetek uczniów, którzy pili alkohol 3 razy lub więcej w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*).

- 8%

Odsetek uczniów uznających alkohol za łatwy do zdobycia.

- 53%

Odsetek uczniów oceniających alkohol za nieszkodliwy, w małym stopniu szkodliwy lub nie mających w tym zakresie wiedzy.

- 34%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala spożywania alkoholu

- Uzyskane w procesie badawczym odpowiedzi uczniów ze szkół znajdujących się na terenie gminy Pułtusk pokazują, że po alkohol kiedykolwiek w życiu sięgnęła prawie połowa uczniów biorący udział w badaniu, tj. 46%.
- Z przeprowadzonego badania dowiadujemy się również, że jednokrotne próby spożycia alkoholu ma za sobą co ósmy uczeń (14%), natomiast pozostała część sięgnęła po niego więcej razy (32%).
- W sposób ryzykowny alkohol piło 8% uczniów (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*) – zadeklarowali oni spożycie alkoholu 3 razy bądź więcej w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie.

Wiek inicjacji alkoholowej

- Z przeprowadzonego badania wyłania się obraz wczesnej inicjacji alkoholowej 41% ankietowanych – 12% przyznało, że sięgnęło po alkohol przed ukończeniem 10 roku życia, natomiast 29% w wieku między 11 a 13 lat (*spośród tych, którzy spożywali alkohol*).

Rodzaj spożywanego alkoholu

- Najpopularniejszym wśród uczniów rodzajem spożywanego alkoholu okazało się piwo, po które sięgnęła większość badanych (*80% spośród tych, którzy spożywali alkohol*).
- Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia znalazła się wódka – jej spożycie zadeklarowała ponad połowa uczniów mających za sobą inicjację alkoholową (59%).

Okoliczności spożywania alkoholu

- Przeprowadzone badanie pozwoliło zweryfikować również okoliczności otrzymania/zdobycia alkoholu przez uczniów. Z deklaracji ankietowanych wynika, że znaczna część młodych mieszkańców Gminy miała kontakt z alkoholem, ponieważ została nim poczęstowana (*53% spośród tych, którzy spożywali alkohol*) lub dostała go do spróbowania od rodziców (36%). Aż 27% badanych dokonało samodzielnego zakupu alkoholu.

Dostępność napojów alkoholowych

- Analizując odpowiedzi uczniów z gminy Pułtusk można stwierdzić, że alkohol jest stosunkowo łatwo dostępny dla respondentów – połowa uczniów przyznała bowiem, że nie miałyby trudności w zdobyciu alkoholu na terenie swojej miejscowości (53%).

Opinia na temat szkodliwości alkoholu

- Na podstawie deklaracji badanych uczniów możemy stwierdzić, że blisko co trzeci respondent nie ma świadomości na temat szkodliwości alkoholu – 34% ankietowanych uznaje go za mało szkodliwy, nieszkodliwy lub przyznali, iż nie mają na ten temat żadnej wiedzy.
- Jednocześnie z uzyskanych danych widzimy, że alkohol jest przez uczniów postrzegany jako mniej szkodliwy niż dopalacze, narkotyki i papierosy.

Biorąc pod uwagę powyższe podsumowanie wyników badań możemy stwierdzić, że problem spożywania alkoholu jest wśród uczniów z gminy Pułtusk widoczny i niepokojący.

Z zebranych danych wynika, że bezpośredni kontakt z alkoholem miała znaczna część uczniów, a wśród tych, którzy po niego sięgnęli, wiele respondentów spróbowało go więcej niż jeden raz i zostało nim poczęstowanych lub dostało do spróbowania od rodziców. Warto mieć na uwadze przede wszystkim to, że część uczniów nie ma świadomości na temat szkodliwości alkoholu i uznaje alkohol za łatwo dostępny.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Podjęcie działań profilaktycznych na poziomie uniwersalnym wśród dzieci i młodzieży poprzez przeprowadzenie programu rekomendowanego przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) – „*Fantastyczne możliwości*”. Głównym celem programu jest opóźnienie inicjacji alkoholowej wśród dzieci oraz ograniczanie problemów związanych z piciem alkoholu przez dorastających poprzez wzmacnianie rodzinnych, indywidualnych i rówieśniczych czynników chroniących. Wszelkie informacje na ten temat mogą Państwo uzyskać na stronie: <https://programyrekomendowane.pl>.
- Organizowanie zajęć profilaktycznych trwających od 10 do 30 godzin w roku szkolnym. Jak wynika z przeprowadzonych badań, wielogodzinnym działaniom profilaktycznym towarzyszy wzrost pozytywnych zachowań uczniów.
- Przeprowadzenie działań o możliwie najszerszym spektrum, docierającym do wszystkich dzieci i młodzieży, w celu obniżenia liczby uczniów inicjujących we wczesnych latach picie alkoholu. Skuteczne mogą okazać się np. tematyczne godziny wychowawcze, w czasie których opiekunowie będą podejmować działania profilaktyczne: warsztaty edukacyjne, wykorzystanie źródeł multimedialnych, spotkania z ekspertami np. osobami pracującymi z osobami uzależnionymi lub zajęcia wspierające uczniów w rozwijaniu konstruktywnych form radzenia sobie w trudnych sytuacjach.
- Zastosowanie w działaniach profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży strategii informacyjnej, w celu poszerzenia ich wiedzy na temat przyczyn i konsekwencji picia alkoholu oraz umożliwienia młodym ludziom, podejmowania racjonalnych wyborów, popartych znajomością zagadnień związanych z używaniem napojów wysokoprocentowych. By działania z zakresu strategii informacyjnej, przynosiły oczekiwane rezultaty, powinny być realizowane przez kompetentne osoby, które cechuje wiarygodność, umiejętność wybudzania zaufania wśród dzieci i młodzieży i budowania z nimi pozytywnej relacji. Przekazywane informacje, muszą być rzetelne oraz dostosowane do etapu rozwojowego uczniów. Przydatne mogą okazać się również ulotki i plakaty rozpowszechniane wśród dzieci i młodzieży.

Rysunek 8. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące spożywania napojów alkoholowych

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Rozwijanie pozytywnego potencjału rodziny i jednocześnie wzmacnianie czynnika chroniącego, jakim jest pozytywna więź dziecka z rodzicami poprzez realizację warsztatów podnoszących kompetencje wychowawcze rodziców.
- Przeprowadzenie szkoleń dla rodziców podczas których przekazana im będzie wiedza, na temat problemu picia alkoholu, skutków wczesnej inicjacji alkoholowej wśród dzieci oraz możliwości jej zapobiegania. Ryzykowne może być przyzwolenie rodziców na spożywanie przez ich dzieci alkoholu nawet jeśli wydaje im się, że to kontrolują. Rodzice powinni zostać również przeszkoleni w zakresie reagowania, w przypadku spożywania alkoholu przez dziecko. Warto skorzystać z darmowego przewodnika *Jak rozmawiać z dzieckiem o alkoholu?* dostępnego na stronie trzymajpion.pl. Istotne jest dotarcie do jak największej liczby rodziców oraz realizacja działań profilaktycznych we współpracy z rodzicami na co zwraca uwagę Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w swoich rekomendacjach za 2020 rok.

„[...] rekomenduje się realizowanie działań profilaktyczno-edukacyjnych we współpracy z rodzicami, aby wspierać abstynencję dziecka i przygotowywać je do podejmowania świadomych i odpowiedzialnych decyzji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Chodzi zatem nie tylko o przekazanie informacji na temat skali problemu, ale pracę nad przekonaniem normatywnym dotyczącym picia alkoholu i jego szkodliwości dla młodzieży i dorosłych. W ocenie specjalistów zajmujących się profilaktyką najbardziej skuteczne są programy oparte na równoległym oddziaływaniu zarówno na rodziców, jak i dzieci.” –

Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

- Podnoszenie kompetencji nauczycieli, pedagogów szkolnych oraz osób pracujących w świetlicach celem zwiększenia efektywności działań. Należy dążyć do powiązania działań skierowanych ku dzieci i młodzieży z działaniami skierowanymi do ich dorosłego otoczenia - nie tylko rodziców, ale także nauczycieli.
- Wyposażenie nauczycieli, pedagogów szkolnych i psychologów w profesjonalną wiedzę na temat strategii i metod działań profilaktycznych.
- Zastosowanie w działaniach profilaktycznych strategii edukacyjnej, która ma na celu rozwijanie ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych. Zaleca się realizowanie ćwiczeń, gier psychoedukacyjnych, czy też warsztatów, które będą rozwijały asertywność, uczyły nawiązywania relacji z innymi ludźmi, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów oraz podnosiły poczucie własnej wartości. Programy edukacyjne, konstruowane z wykorzystaniem strategii rozwijania umiejętności życiowych, składają się zazwyczaj z bloków ćwiczeń, w których uczestnicy mogą poznawać własne braki w zakresie różnych umiejętności i zacząć je trenować. Przykłady takich programów stanowią programy znajdujące się w banku programów rekomendowanych, takie jak:

- Realizacja programów opartych na strategii edukacji normatywnej, których celem jest korygowanie błędnych przekonań normatywnych (np. przekonania, że większość nastolatków przyjmuje środki psychoaktywne) i osłabianiu odczuwanej presji społecznej (np. przekonania, że skoro wszystkie nastolatki biorą narkotyki, ja też powinienem to zrobić).
- Prowadzenie zajęć integracyjnych dla dzieci i młodzieży mających na celu budowanie więzi pomiędzy uczniami oraz poczucie bezpieczeństwa i zaufania, stanowi to bowiem czynnik chroniący podejmowania zachowań ryzykownych przez młodych ludzi.
- Wspieranie uczniów przeżywających trudności edukacyjne, obserwowany jest bowiem związek pomiędzy występowaniem trudności w nauce, a podejmowaniem zachowań ryzykownych.
- Rozpowszechnianie wśród uczniów informacji na temat form pomocy w przypadku posiadania w rodzinie osoby uzależnionej. Ważną rolę w diagnozie dzieci dotkniętych tym problemem odgrywają nauczyciele, wychowawcy i opiekunowie w placówkach, którzy poprzez obserwację i dyskretne wywiady powinny zwracać uwagę na symptomy świadczące o tym, że dziecko cierpi z powodu uzależnionego członka rodziny. Pomocne mogą okazać się również warsztaty psychologiczne (np. podczas godzin wychowawczych) polegające na pracy nad samooceną, budowaniem zaufania, ćwiczeniem różnego rodzaju umiejętności potrzebnych do funkcjonowania w grupie, gry i zabawy pomagające w budowaniu więzi z innymi ludźmi, uczące norm z innymi ludźmi, dające szansę na budowanie pozytywnego wizerunku własnego.

PROBLEM NIKOTYNOWY

Odsetek uczniów, którzy palili papierosy.

- 21%

Odsetek uczniów, którzy sięgnęli po papierosy więcej niż 5 razy w ciągu ostatnich 30 dni (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*).

- 5%

Odsetek uczniów, którzy palili e-papierosy.

- 31%

Odsetek uczniów, którzy sięgnęli po e-papierosy więcej niż 5 razy w ciągu ostatnich 30 dni (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*).

- 7%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala palenia papierosów

- Na podstawie zebranych danych możemy zauważyć, że kontakt z papierosami miał co piąty uczeń z gminy Pułtusk (21%).
- Jednocześnie zauważalne jest to, że spośród uczniów mających z nimi kontakt, nieco większa część sięgnęła po nie więcej niż jednokrotnie, bądź kilka razy (7%).
- Wysokie prawdopodobieństwo uzależnienia od papierosów występuje w przypadku 25% uczniów – sięgnęli oni po papierosy w ciągu 30 dni poprzedzających badanie więcej niż 5 razy.

Skala palenia e-papierosów

- Elektroniczne papierosy są wśród uczniów z gminy Pułtusk bardziej rozpowszechnione jak te tradycyjne. Po e-papierosy sięgnęło 31% uczniów, a więc różnica wynosi 10 pp.
- Wśród uczniów, którzy sięgnęli po e-papierosy, 30% paliło je jednokrotnie, natomiast pozostali częściej (70%).
- Z zebranych danych wynika również, że uczniowie palą elektroniczne papierosy w podobnej częstotliwości jak te tradycyjne. W ciągu 30 dni poprzedzających badanie, ponad 5 razy po e-papierosy sięgnęło 22% uczniów, a po zwykłe papierosy – 25%. Tym samym można wnioskować, że są to uczniowie, wśród których zachodzi wysokie prawdopodobieństwo uzależnienia.

Ocena dostępności papierosów i e-papierosów

- W porównaniu do e-papierosów, tradycyjne papierosy są dla uczniów nieco łatwiejsze do zdobycia. Różnica wynosi 2 pp. (papierosy uznaje za łatwe do zdobycia 50%, a e-papierosy 48%).

Opinia na temat szkodliwości papierosów i e-papierosów

- Odpowiedzi uczniów ze szkół na terenie gminy Pułtusk dotyczące szkodliwości papierosów i e-papierosów pozwoliły na następujące wnioski: znaczna część młodych mieszkańców Gminy nie ma świadomości lub wiedzy na temat szkodliwości e-papierosów dla zdrowia (33%).
- Z deklaracji badanych wynika, że papierosy są w opinii uczniów bardziej szkodliwe niż e-papierosy – nie ma świadomości lub wiedzy na temat szkodliwości papierosów dla zdrowia tylko 8% ankietowanych.

Biorąc pod uwagę powyższe podsumowanie wyników badań możemy stwierdzić, że problem palenia papierosów i e-papierosów jest wśród uczniów z gminy Pułtusk widoczny, przy czym większe natężenie przybiera problem palenia e-papierosów. Blisko co trzeci uczeń nie ma świadomości na temat ich szkodliwości, a część z respondentów sięgała po nie wiele razy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Propagowanie wśród uczniów zdrowego stylu życia, poprzez przedstawianie korzyści za tym idących oraz możliwości tego osiągnięcia, a także poprzez rozpowszechnianie na ten temat ulotek, plakatów oraz zapewnianie uczniom możliwości uczestnictwa w zajęciach sportowych. Przy realizacji tego warto mieć na uwadze rekomendacje *Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Społecznych* odnośnie zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży, które brzmią następująco:

„Na realizację pozalekcyjnych zajęć sportowych i imprez o charakterze rekreacyjno-sportowym samorządy lokalne wydają blisko sześciokrotnie więcej funduszy niż na realizację rekomendowanych programów profilaktycznych, czyli ponad 58 mln zł. Te dysproporcje są szczególnie niepokojące, zważywszy na fakt, że nie udowodniono poprzez badania naukowe pozytywnego związku pomiędzy uczestnictwem młodzieży w takich działaniach a zmianą ich postawy wobec substancji psychoaktywnych. Należy podkreślić, że zajęcia sportowe nie mogą stanowić jedynej i samodzielnej strategii profilaktycznej. Powinny być integralnym elementem programu profilaktycznego, uwzględniającego szeroki zakres zagadnień związanych ze zdrowym stylem życia i spełniać określone kryteria pozwalające na stwierdzenie, że mogą konstruktywnie wpływać na postawy młodych ludzi wobec używek.”

– Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

Zajęcia sportowe powinny wzmacniać czynniki chroniące, zwłaszcza poprzez ukazywanie autorytetów promujących wzorzec trzeźwości (trenera, znanych sportowców, nauczycieli wychowania fizycznego itp.) i rozwijanie zainteresowań, z wyraźnym określeniem zasad zachowania w różnych sytuacjach (postawa wobec używek, rozwiązywanie konfliktów, eliminowanie przemocy). Istotne jest również, aby osoba prowadząca takie zajęcia miała odpowiednie przygotowanie i wiedzę w zakresie profilaktyki.

- Zorganizowanie warsztatów/zajęć mających na celu wzmacnianie poczucia własnej wartości, naukę asertywności i umiejętności przeciwstawiania się presji grupy rówieśniczej.
- Prowadzenie działań profilaktycznych z zakresu strategii informacyjnej, poprzez przekazywanie wiedzy na temat szkodliwości palenia papierosów i e-papierosów. Pomocne w realizacji tej strategii, może być zaproszenie wykwalifikowanej osoby (np. lekarza), który w profesjonalny sposób przekaze uczniom odpowiedni zasób wiedzy, na temat skutków podejmowania takiego zachowania.
- Rozwijanie umiejętności budowania samokontroli, która jest uniwersalnym czynnikiem chroniącym przed paleniem papierosów, a także ogranicza inne zachowania ryzykowne młodych ludzi.
- Ograniczanie dostępności papierosów dla dzieci i młodzieży poprzez szkolenia dla sprzedawców wyrobów nikotynowych z zakresu przestrzegania zakazu sprzedaży papierosów osobom nieletnim oraz konsekwencji moralnych i prawnych za tym idących.

PROBLEM NARKOTYKOWY

Odsetek uczniów, którzy sięgnęli po narkotyki lub dopalacze.

- 5%

Odsetek uczniów oceniających narkotyki za łatwe do zdobycia.

- 11%

Odsetek uczniów oceniających dopalacze za łatwe do zdobycia.

- 5%

Odsetek uczniów oceniających narkotyki za mało szkodliwe, nieszkodliwe lub deklarujących brak wiedzy w tym zakresie.

- 11%

Odsetek uczniów oceniających dopalacze za mało szkodliwe, nieszkodliwe lub deklarujących brak wiedzy w tym zakresie.

- 8%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala zażywania narkotyków lub dopalaczy

- Obraz jaki wyłania się z badania to nieduży odsetek uczniów mających kontakt z narkotykami, dopalaczami lub innymi środkami psychoaktywnymi. Sięgnęło po nie 5% badanych.

Rodzaje zażywanych substancji

- Najpopularniejsza wśród uczniów z gminy Pułtusk, podobnie jak ma to miejsce w całej Polsce, okazała się marihuana lub haszysz. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia znalazły się leki w celu odurzenia się oraz grzyby halucynogenne.

Okoliczności zażywania substancji psychoaktywnych

- Z zebranego materiału badawczego wynika, że uczniowie pozyskiwali używane substancje z następujących źródeł: brali wspólnie w grupie przyjaciół, kupili od kolegi oraz kupili od kogoś znanego im ze słyszenia, ale nie osobiście.

Dostępność środków psychoaktywnych

- W kwestii dostępności dopalaczy w środowisku lokalnym uczniów, wyniki kształtują się na zadowalającym poziomie – tylko 5% uznaje je za łatwo dostępne w swojej miejscowości. Odnośnie narkotyków sytuacja jest mniej korzystna, ponieważ łatwość dostępu do narkotyków deklaruje 11% badanych.

Opinia na temat substancji psychoaktywnych

- Zdecydowana większość uczniów ma świadomość na temat szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia (dopalacze – 84%, narkotyki – 80%).

Analiza wyników przeprowadzonego pod kątem środków psychoaktywnych badania pozwala stwierdzić, że problem ten wśród młodzieży występuje w małym stopniu, gdyż: 96% badanych nie ma doświadczenia związanego z zażywaniem narkotyków lub dopalaczy, niewielka część uczniów nie posiada świadomości na temat szkodliwości narkotyków i dopalaczy dla zdrowia oraz deklaruje łatwą ich dostępność na terenie Gminy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Prowadzenie działań profilaktycznych w szkole, mających na celu przekazywanie wiedzy na temat konsekwencji społecznych, zdrowotnych i prawnych zażywania narkotyków i dopalaczy. Pomóc w tym mogą ulotki, broszury czy plakaty, zawierające informacje na ten temat.

Rysunek 9. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące dopalaczy

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Podjęcie obserwacji, w celu identyfikacji uczniów zażywających środki psychoaktywne. W tym celu pomocne będzie poszerzenie wiedzy pracowników szkoły, na temat wykrywania objawów stosowania substancji odurzających. Przydatny w tym zakresie może być materiał udostępniony na stronie *Krajowego Biura Do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii*, która zawiera przykłady objawów mogących wskazywać na używanie przez dzieci i młodzież narkotyków.
Link do strony: <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=490267>
- Zapewnienie współpracy różnych instytucji i ośrodków zajmujących się profilaktyką i leczeniem uzależnień w społeczności lokalnej. Skuteczna interwencja wobec nastolatków już sięgających po środki psychoaktywne wymaga pozyskania ich zaufania, zapewnienia możliwie jak największej dyskrecji, kompetencji i szybkości działania.
- Przeprowadzanie programów rozwijania umiejętności psychospołecznych ucznia – realizowane przez cykl kilku lub kilkunastu zajęć, wsparte przez zajęcia uzupełniające w późniejszych latach edukacji oraz oparte na interaktywnej metodyce kształcenia. Nieskuteczne będą obrazy, statystyki i historie w celu wzbudzenia lęku przed

konsekwencjami używania substancji oraz tradycyjne metody edukacji np. wykład/pogadanka.

- Organizowanie szkoleń nauczycieli na realizatorów programów profilaktycznych - wtedy w większym stopniu przyczyniają się oni do rozwijania pozytywnych zachowań, niż prowadzący spoza szkoły. Szkoły, w których część kadry pedagogicznej przeszła szkolenia dla realizatorów, łatwiej radzą sobie w pracy wychowawczej i profilaktycznej, mają też mniej trudności przy konstruowaniu programu wychowawczego.
- Przeprowadzenie szkoleń/warsztatów dla rodziców, na temat reagowania w przypadku zażywania przez dzieci środków psychoaktywnych, rozpoznawania czy dziecko zażywa takie substancje, do kogo należy się zgłosić w przypadku doświadczenia tego problemu oraz jak rozmawiać z dzieckiem w przypadku podejmowania przez niego zachowań ryzykownych.

„Pozytywna i silna więź z rodzicami, normy dotyczące substancji psychoaktywnych wyniesione z domu oraz umiejętność budowania wokół dziecka nie tylko systemu kontroli, ale i wsparcia są bardzo ważnymi czynnikami chroniącymi młodych ludzi przed sięganiem po substancje psychoaktywne. Rodzice mają największą możliwość podejmowania skutecznych oddziaływań wychowawczych. Szkoła i inne instytucje mogą wspierać rodziców w wychowaniu dzieci i uzupełniać ewentualne braki wynikające ze specyficznych trudności danej rodziny” - Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

PROBLEM PRZEMOCY

Odsetek uczniów deklarujących
doświadczenie przemocy.

- 30%

Odsetek uczniów deklarujących stosowanie
przemocy.

- 31%

Odsetek uczniów deklarujących
występowanie w swojej szkole przemocy
między uczniami.

- 32%

Odsetek uczniów stwierdzających, że
w ich domu członkowie rodziny stosują
wobec nich przemoc.

- 3%

Odsetek uczniów deklarujących doznanie
cyberprzemocy.

- 37%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala przemocy

- W kontekście przytoczonych danych można wysnuć wniosek, że przemocy kiedykolwiek w życiu doznał znaczny odsetek uczniów ze szkół znajdujących się na terenie Gminy – zadeklarował to co trzeci respondent.
- Warte uwagi jest to, że do stosowania przemocy również przyznała się znaczna część

uczniów. Na pytanie „czy kiedykolwiek doszło do sytuacji, w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby” twierdzącej odpowiedzi udzielił co trzeci respondent.

- Najczęstszym rodzajem doznawanej przez uczniów przemocy okazała się przemoc psychiczna – wskazało na nią 71% ankietowanych (*spośród tych, którzy zadeklarowali doznanie przemocy*). Doświadczenie przemocy fizycznej zadeklarowała prawie połowa badanych.
- Z uzyskanych danych wynika również, że wśród uczniów stosujących przemoc, zdecydowanie dominują osoby stosujące przemoc psychiczną (66% *spośród tych, którzy zadeklarowali stosowanie przemocy*).

Przemoc rówieśnicza

- Z przeprowadzonego wśród uczniów badania ankietowego wynika, że większość respondentów doświadczyło przemocy ze strony kolegów ze szkoły (49% *spośród tych, którzy zadeklarowali doświadczenie przemocy*). Znaczna ilość odpowiedzi padła również na rodzeństwo (28%).
- Podobnie sytuacja wygląda jeśli chodzi o stosowanie przemocy – większość ankietowanych (*spośród tych, którzy zadeklarowali stosowanie przemocy*), stosowało ją wobec swoich rówieśników (57%).
- Na podstawie deklaracji badanych możemy stwierdzić, że problem przemocy w szkole występuje na wysokim poziomie – w swojej szkole dostrzega ją blisko co trzeci uczeń, a 14% spośród nich stwierdziło, że do takich sytuacji dochodzi często lub czasami

Przemoc domowa

- Wśród uczniów biorących udział w badaniu byli również tacy, którzy zadeklarowali doznanie przemocy ze strony mamy lub taty, jest to 10% spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób.
- Wyniki badań wskazują na występowanie przemocy w 3% domów respondentów – taki odsetek badanych stwierdził bowiem, że doznaje przemocy bezpośredniej w swoim domu.

Cyberprzemoc

- Z przeprowadzonego wśród uczniów z gminy Pułtusk badania, wyłania się obraz znacznej części respondentów deklarujących doświadczenie cyberprzemocy. Doznanie tego typu problemu zadeklarował co trzeci uczeń (37%).
- Najczęściej doznawanym rodzajem cyberprzemocy okazało się wyzywanie (29%), natomiast na drugim miejscu pod tym względem znalazło się ośmieszanie/poniżanie (19%).

Biorąc pod uwagę powyższe podsumowanie wyników badań możemy stwierdzić, że problem przemocy rówieśniczej oraz cyberprzemocy występuje na wysokim poziomie i domaga się podjęcia działań profilaktycznych – znaczna część uczniów zadeklarowała bowiem doświadczenie przemocy ze strony kolegów ze szkoły, stosowanie jej wobec rówieśników, doznanie cyberprzemocy oraz występowanie w swojej szkole przemocy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Przeprowadzenie zajęć, mających na celu poszerzenie wiedzy z zakresu problematyki przemocy. Zakres kierowanej do uczniów informacji, oprócz konsekwencji stosowania przemocy, powinien zawierać również treści na temat szerokiego spektrum rodzajów przemocy. Zaleca się stosowanie różnych technik i metod, które będą w atrakcyjny i aktywny sposób przekazywały informację. Skuteczne w tym przypadku mogą być metody takie jak: psychodrama (odgrywanie scenek na temat zachowań przemocowych, które pomogą wczuć się w doświadczenia osób będących ofiarą agresji); burza mózgów (stworzenie listy wszystkich zachowań będących aktem przemocy); praca w grupach (znalezienie wspólnych pomysłów rozwiązań problemu przemocy).

- Przekazanie uczniom ulotek bądź plakatów dotyczących hejtu, aby uświadomić im, że to również jest przemoc i może nieść za sobą negatywne konsekwencje zarówno dla osoby będącej sprawcą, jak i osoby będącej ofiarą.

Rysunek 10. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące hejtu i mowy nienawiści

Źródło: oficyna-profilaktyczna.pl

- Włączenie w profilaktykę przemocy rówieśniczej rodziców/opiekunów poprzez informowanie o podejściu szkoły do przemocy, rozwiązań i procedur w tym zakresie oraz wskazywanie działań, które należy podjąć, gdy dziecko doświadcza tego problemu.
- Wprowadzenie na terenie szkoły, jasnych zasad zachowania i konsekwencji ich nieprzestrzegania. Skuteczne zapobieganie działaniom przemocowym jest możliwe tylko wtedy, gdy w szkole funkcjonuje czytelny system norm współżycia społecznego i jasny system konsekwencji w przypadku złamania zasad. Ważne, aby zasady te odnosiły się do traktowania innych w społeczności szkolnej i powstały w wyniku pracy zespołowej uczniów, przy współudziale nauczycieli. Zasady te muszą być konsekwentnie egzekwowane.
- Przekazanie uczniom wiedzy, na temat możliwych form pomocy w przypadku doświadczania przez nich przemocy zarówno w szkole jak i w domu, a także w jaki sposób mogą reagować, jeśli będą świadkiem agresji.

- Prowadzenie zajęć psychoedukacyjnych w klasach takich jak: doskonalenie umiejętności radzenia sobie ze stresem, wzmacnianie poczucia własnej wartości, rozwijanie umiejętności asertywnego zachowania się. Do pożądanych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy należą również: trening empatii (ćwiczenia w wyobrażaniu sobie przeżyć i emocji osób doświadczających przemocy), trening atrybucji (świczenia w wyjaśnianiu orczyzyczyn zachowań konfliktowych z punktu widzenia frugie osoby) oraz symulacje doświadczenia (inscenizowanie różnych sytuacji, aby uczniowie mogli przeżyć i zrozumieć uczucia i działania innych osób).
- Realizacja programu rekomendowanego „ARCHIPELAG SKARBÓW”, którego głównym celem jest zapobieganie różnym zachowaniom ryzykownym i problemom młodzieży, w tym ograniczanie natężenia przemocy rówiesniczej (fizycznej, słownej oraz o podtekście seksualnym). Wszelkie informacje na ten temat można uzyskać na stronie <https://programyrekomendowane.pl/>. Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zaleca przeprowadzanie w pierwszej kolejności programów rekomendowanych, które mają udowodnioną skuteczność.

„Warto podkreślić, iż wszystkie działania o charakterze jednorazowym, akcyjnym (np. konkursy, pogadanki, spektakle, koncerty) nie zastąpią realizacji profesjonalnych działań profilaktycznych, a ze względu na brak udowodnionej skuteczności w ograniczeniu zachowań ryzykownych, mogą stanowić jedynie uzupełnienie programów rekomendowanych i o udowodnionej skuteczności.”

– Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

- Realizacja zajęć integracyjnych w klasach mających na celu budowanie konstruktywnego środowiska wychowawczego, wzmacnianie więzi pomiędzy rówieśnikami, tworzenie związków opartych na partnerstwie, dobrych relacjach i wzajemnym wsparciu.
- Wprowadzenie programów rówieśniczych jako pomoc koleżeńska w nauce, rówieśniczy doradcy, czy rówieśniczy mediatorzy. Program wsparcia rówieśniczego opiera się na założeniu, że w wieku dojrzewania rówieśnicy wywierają na siebie nawzajem silny wpływ, a pozytywne relacje rówieśnicze mogą zostać wykorzystane w organizowaniu konstruktywnych działań pomocowych na terenie szkoły. Program polega na organizowaniu grupy szkolnych liderów/pomocników, którzy pomagają rówieśnikom w różnych obszarach ich funkcjonowania.
- Dbanie o klimat szkoły zwłaszcza relacje społeczne – zarówno pomiędzy nauczycielami a uczniami, jak i personelem szkoły a rodzicami, a także wykorzystanie w planowaniu działań służących poprawie klimatu szkoły wyników badań, które mogą być pomocne w określeniu kierunków i celów interwencji (a systematyczne ich prowadzenie może też posłużyć do monitorowania skutków podejmowanych działań). Poprawa klimatu szkoły wymaga zaangażowania wszystkich grup społeczności szkolnej, ponieważ klimat szkoły kształtują praktyki, które są w niej stosowane. Wiele badań wskazuje, że pozytywny klimat szkoły sprzyja adaptowaniu się uczniów do obowiązków i wymagań, jakie stawia im szkoła, przekłada się na lepsze wyniki w nauce oraz zapobiega występowaniu problemów.
- Prowadzenie szkoleń dla nauczycieli, które będą rozwijały u nich kompetencje kierowania klasą oraz umiejętności właściwego reagowania na niekorzystne zachowania uczniów, wzmacniania pożądanych zachowań i formułowania oczekiwań wobec uczniów.
- Przeprowadzenie z uczniami warsztatów, podczas których poszerzą oni wiedzę na temat zjawiska cyberprzemocy i rozległych negatywnych konsekwencji jej stosowania. Zaleca się także, uświadomienie uczniom gdzie mogą uzyskać pomoc w przypadku bycia ofiarą lub świadkiem tego typu przemocy.

Rysunek 11. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące cyberprzemocy

Źródło: oficyna-profilaktyczna.pl

- Opracowanie procedur reagowania w szkole na zjawisko cyberprzemocy oraz podejmowanie interwencji w każdym przypadku ujawnienia lub podejrzenia cyberprzemocy.
- Dążenie do współpracy całego personelu szkoły poprzez szkolenie oraz zapoznanie ze szkolnym podejściem do przeciwdziałania przemocy (rozwiązywania konkretnych przypadków przemocy rówieśniczej) nie tylko personelu pedagogicznego, ale także administracyjnego i obsługi.
- Organizowanie i finansowanie szkoleń dla nauczycieli dotyczących obowiązujących procedur (w tym procedury „Niebieskie Karty”), zasad podejmowania interwencji oraz współpracy służb działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Wspieranie personelu medycznego w profilaktyce i zgłaszaniu przypadków krzywdzenia dzieci. Istotne w tym zakresie będzie zapewnienie wsparcia merytorycznego oraz inwestowanie w profilaktykę w celu wzmacniania personelu medycznego w tym zakresie.
- W załączniku nr 3 znajduje się *kwestionariusz oceny ryzyka występowania przemocy wobec dziecka oraz propozycja algorytmu postępowania w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie wobec dziecka*, który zawiera informacje przydatne w diagnozie czy dane dziecko doświadcza przemocy oraz w jaki sposób należy w takim przypadku

postępować. Kwestionariusz i algorytm zaleca się rozpowszechnić wśród pracowników oświaty oraz tych, którzy pracują bezpośrednio z dziećmi (np. wśród pracowników świetlic środowiskowych). Można go pobrać bezpośrednio ze strony <https://www.niebieskalinia.pl/>.

KORZYSTANIE Z URZĄDZEŃ ELEKTRONICZNYCH

Odsetek uczniów deklarujących korzystanie z urządzeń elektronicznych codziennie.

- 79%

Odsetek uczniów deklarujących korzystanie z urządzeń elektronicznych powyżej 6 godzin dziennie (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*).

- 21%

Odsetek uczniów bardzo często próbujących bezskutecznie ograniczyć czas spędzany na korzystaniu z urządzeń elektronicznych.

- 7%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Częstotliwość korzystania z urządzeń elektronicznych

- Z urządzeń elektronicznych korzystają prawie wszyscy młodzi mieszkańcy Gminy, a 4 na 5 uczniów robi to codziennie (79%).
- Bardzo duże ilości czasu, tj. powyżej 6 godzin dziennie, poświęca na korzystanie z urządzeń elektronicznych 21% uczniów (*spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób*).
- Do kłamania w celu ukrycia prawdziwej ilości czasu spędzanego na korzystaniu z urządzeń elektronicznych przyznał się co trzeci badany (38%), w tym 5% robiło to bardzo często (*spośród osób korzystających z urządzeń elektronicznych*).

- Warto mieć na uwadze odpowiedzi respondentów na temat ich doświadczeń związanych z korzystaniem z urządzeń elektronicznych – wyniki są dosyć niepokojące: próbuje bezskutecznie ograniczyć czas spędzany na korzystaniu z urządzeń elektronicznych bardzo często 7% badanych, najbliższe osoby zarzucają zbyt częste spędzanie czasu na korzystaniu z urządzeń elektronicznych bardzo często 9% badanych, a późno w nocy nie śpi, bo korzysta z urządzeń elektronicznych bardzo często 8% uczniów.

Najczęstsze powody korzystania z urządzeń elektronicznych

- Najczęstszą formą korzystania z urządzeń elektronicznych jest nauka, kontakt ze znajomymi, poznawanie nowych osób, oglądanie filmów/seriali oraz słuchanie muzyki.

Badania wykazały, że z urządzeń elektronicznych codziennie korzysta większość młodych mieszkańców Gminy, a problem nadmiernego korzystania z urządzeń elektronicznych może dotyczyć nawet 22% uczniów. W związku z powyższymi wynikami badań zaleca się przeprowadzenie długoterminowych działań profilaktycznych.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Przeprowadzenie warsztatów poruszających problematykę użytkowania oraz wykorzystywania współczesnych mediów. Warsztat powinien uczyć dzieci jak bezpiecznie poruszać się po świecie cyberprzestrzeni. Przeprowadzenie warsztatów pt.

Media, można zlecić Ośrodkowi Psychoprofilaktyki Nowa Perspektywa. Podczas tych zajęć uczniowie zdobywają takie umiejętności jak zdolność bezpiecznego poruszania się w świecie massmediów, kontroli czasu spędzanego w Internecie, przed telewizorem czy grami komputerowymi, zdolność krytycznej oceny prezentowanych przez media wartości i postaw oraz reagowania w sytuacji zagrożenia. Warsztaty dostosowane są do wieku uczniów. Wszelkie informacje w tym zakresie uzyskają Państwo dzwoniąc pod nr tel. 534 303 240 lub 12 422 82 30.

- Przeprowadzenie zajęć dla uczniów mających na celu zwrócenie uwagi na problem uzależnienia od urządzeń elektronicznych. Pomocne przy realizacji takich zajęć może być rozpowszechnienie ulotek informujących o takim problemie. Dzięki ulotce, która znajduje się poniżej, odbiorcy mają możliwość zbadania indywidualnego ryzyka uzależnienia, poprzez wypełnienie prostego kwestionariusza. Przekaz podsumowuje sposoby racjonalnego wykorzystywania multimediów w życiu codziennym oraz wyjaśnia istotę nadużywania. Wskazuje również ogólnodostępne źródła poszukiwania pomocy i wsparcia.

Rysunek 12. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące uzależnienia od komputera

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Projektując sieć oddziaływań pod kątem uzależniania od Internetu należy skupić się również na pozytywnych stronach korzystania z Internetu (możliwość rozwoju, nauki języków, zdobywanie informacji) oraz uświadamianiu dzieciom i młodzieży negatywnych skutków nadmiernego przebywania w sieci. Warto również skupić się na wyidealizowanych wzorcach przekazywanych przez portale społecznościowe (idealne ciała, ideale ubrania, idealne życie) oraz na tym, jak nie dać się przez te wzorce manipulować i im podporządkowywać.

UCZESTNICTWO W GRACH HAZARDOWYCH

Odsetek uczniów, którzy grali w gry za pieniądze.

- 37%

Odsetek uczniów grających w gry na pieniądze częściej niż 11 razy w ciągu ostatnich 12 miesięcy *(spośród całej próby badawczej, tj. 414 osób)*.

- 3%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Skala grania w gry za pieniądze

- Badanie ankietowe pokazało, że bezpośredni kontakt z grami na pieniądze miał co trzeci uczeń z gminy Pułtusk.
- Zdecydowana większość uczniów grała w nie do 5 razy. Częściej robiło to 21 uczniów, tj. 5% spośród całej próby badawczej.

Doświadczenia związane z graniem w gry za pieniądze

- Poważnych problemów w związku z graniem w gry za pieniądze doświadczyło 10 uczniów, tj. 2% spośród całej próby badawczej *(414 osób)*.

Badania wykazały, że w gry na pieniądze z nadmierną częstotliwością gra 3% uczniów, w związku z czym możemy stwierdzić, iż problem ten jest widoczny u małej części uczniów. Warto podjąć jednak działania profilaktyczne w tym zakresie, gdyż bezpośredni kontakt z grami na pieniądze miał co piąty uczeń.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Działaniami profilaktycznymi należy objąć te miejsca, gdzie istnieje możliwość grania w gry na pieniądze czy też podejmowania zakładów, bowiem osoby do 18. roku życia obowiązuje zakaz wstępu do salonów gier oraz punktów na przyjmowanie zakładów wzajemnych. Młodzi ludzie przed osiągnięciem pełnoletności nie mogą również uczestniczyć w grach losowych, poza loteriami fantowymi i promocyjnymi. Należy umieścić informacje o zakazie dotyczącym osób niepełnoletnich w widocznym miejscu na maszynach do gry i innych miejscach (np. zakłady bukmacherskie). Osoby pracujące w takich miejscach powinny zostać przeszkolone.
- Zastosowanie strategii informacyjnej, poprzez przekazywanie dzieciom wiadomości na temat negatywnych konsekwencji grania w gry na pieniądze. Zajęcia takie mogą się odbywać np. w ramach godziny wychowawczej.

Rysunek 13. Przykładowe materiały profilaktyczne dla dzieci i młodzieży dotyczące gier hazardowych

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

- Warto zwrócić uwagę rodzicom na występowanie tego problemu i konsekwencje jakie może za sobą nieść. Wskazane jest podejmowanie rozmów z dzieckiem na temat podejmowania hazardu w młodym wieku, a także uważne przyglądanie się symptomom wskazującym na to, że dziecko podejmuje się tego typu zachowań. Wśród rodziców można rozpowszechnić pytania, na które warto szukać odpowiedzi podczas rozmowy z dzieckiem:

- czy dziecko czuje potrzebę grania i myśli o nim, nawet jeżeli nie gra?
- czy wydaje na nie coraz więcej pieniędzy?
- czy czuje czasami taką silną potrzebę, żeby zdobyć pieniądze, że nawet myśli że mogłoby ukraść?
- czy granie staje się na tyle ważne, że inne sprawy, w tym szkoła traci na znaczeniu?
- czy czuje, że grając zaczyna czuć przyjemny dreszczyk emocji i ma potrzebę powtarzania tego doświadczenia?
- czy zdarza dziecku przeznaczyć pieniądze np. na przejazdy na granie?

Odpowiedź twierdząca na którekolwiek z powyższych pytań powinna wzbudzić czujność.

- Przed podejmowaniem się grania w gry hazardowe przez dzieci i młodzież oraz przed jego negatywnymi konsekwencjami może uchronić właściwa komunikacja na linii rodzic-dziecko. Wśród rodziców można rozpowszechnić ulotki, które uświadomią rodzicom wagę pozostawiania w bliskiej relacji i kontakcie z dzieckiem.

Rysunek 14. Przykładowe materiały profilaktyczne dla rodziców dotyczące komunikacji z dziećmi

Źródło: www.oficyna-profilaktyczna.pl

PROFILAKTYKA

Odsetek uczniów, którzy nie brali udziału w zajęciach profilaktycznych.

- 35%

Odsetek uczniów, którzy stwierdzili, że zajęcia profilaktyczne nie wniosły nic nowego i były nieciekawe.

- 35%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Opinia o zajęciach profilaktycznych

- Z zebranych w procesie badawczym danych wynika, że co trzeci uczeń nie brał udziału w zajęciach profilaktycznych i ten sam odsetek ocenia je jako nieciekawe i niewnoszące nic nowego.
- Dla większości respondentów najciekawszym rodzajem zajęć profilaktycznych byłyby zajęcia warsztatowe z psychologiem, pedagogiem lub innym specjalistą, natomiast najmniej ciekawe zajęcia z wykorzystaniem form multimedialnych.

Bazując na uzyskanych wynikach badań można stwierdzić, że znaczna część uczniów z gminy Pułtusk nie brała udziału w zajęciach profilaktycznych lub ocenia je jako mało ciekawe i niewnoszące nic nowego.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Organizowanie i finansowanie dla przedstawicieli placówek pracujących z dziećmi i młodzieżą szkoleń, obejmujących zagadnienia dotyczące skutecznych strategii profilaktycznych oraz podnoszące ich kompetencje w zakresie realizacji warsztatów i zajęć profilaktycznych (w tym programów rekomendowanych).
- Zaleca się również systematyczne prowadzenie badań związanych przede wszystkim z diagnozą zachowań problemowych oraz ewaluacją programów profilaktycznych.

Projektując sieć profilaktyki należy w pierwszej kolejności korzystać z profesjonalnych działań – programów rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii. Mając na uwadze rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku żadne działania o charakterze jednorazowym, akcyjnym (np. pogadanki, spektakle, festyny) nie zastąpią działań profesjonalnych i mogą stanowić jedynie ich uzupełnienie. W związku z takim założeniem formy profilaktyczne wymienione przez uczniów jako atrakcyjne powinny stanowić jedynie spójny element zaplanowanego i zintegrowanego procesu oddziaływań profilaktycznych.

- Zalecanym działaniem jest również rozwój lub tworzenie placówek wsparcia dziennego, które odgrywają istotną rolę w systemie pomocy zwłaszcza dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym i przemocą.

„[...] placówki wsparcia dziennego stanowią skuteczny instrument wspierania rodzin, szczególnie tych, które doświadczają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych; placówki świadczą pomoc adekwatną do potrzeb dzieci. Mimo skromnych warunków, w jakich funkcjonują, realizują prawidłowo swoje zadania, a ich praca przynosi wymierne pozytywne efekty w zakresie rozwoju osobowości dziecka, postępów w nauce oraz kształtowania relacji społecznych, opartych na wzajemnej pomocy.” –

Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2020 roku.

SPRZEDAWCY NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH

Odsetek sprzedawców
dostrzegających wzrost spożycia
alkoholu przez mieszkańców Gminy.

- 27%

Odsetek sprzedawców stwierdzających
wielokrotne próby zakupu alkoholu przez
osoby niepełnoletnie.

- 60%

Odsetek sprzedawców dokonujących
sprzedaży alkoholu osobie niepełnoletniej
w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

- 7%

Odsetek sprzedawców będących
świadkiem prowadzenia pojazdu przez
osobę nietrzeźwą na terenie Gminy.

- 73%

Wnioski i podsumowanie wyników badań

Ocena spożycia alkoholu na przestrzeni kilku lat

- Na mogący się zaostrzać problem spożywania alkoholu przez mieszkańców gminy Pułtusk wskazało 4 sprzedawców, w związku z czym można sądzić, że problem ten nie zaostrza się, ale należy go monitorować.

Sprzedaż napojów alkoholowych osobom niepełnoletnim

- Z deklaracji badanych wynika, że w ich miejscowości alkohol rzadko jest sprzedawany osobom niepełnoletnim – 1 respondent przyznał się do sprzedaży alkoholu osobie niepełnoletniej.
- Analizując odpowiedzi sprzedawców napojów alkoholowych widzimy, że próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie zdarzały się w 11/15 punktach, w których realizowane było badanie ankietowe. Niepokojące jest jednak to, że większość respondentów stwierdziła, iż takie sytuacje zdarzały się wiele razy.
- 1 respondent przyznał, że zdarzało mu się sprzedawać alkohol osobie niepełnoletniej, gdy osoba ta chciała kupić alkohol dla rodziców bardzo często oraz 1 stwierdził, że do takich sytuacji dochodziło rzadko.

Sprzedaż papierosów osobom niepełnoletnim

- Bazując na uzyskanych w procesie badawczym wynikach możemy stwierdzić, że problem sprzedaży papierosów osobom niepełnoletnim w Gminie występuje, ale w nieznacznym stopniu. 1 respondent jednoznacznie stwierdził, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy sprzedał papierosy osobie niemającej ukończonych 18 lat, natomiast 5 z nich nie było pewnych czy osoba kupująca papierosy była pełnoletnia.

Prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu

- Wyniki badania ankietowego przeprowadzonego wśród osób pracujących w punktach sprzedaży i podawania napojów alkoholowych wykazały występujący na terenie Gminy problem prowadzenia pojazdów pod wpływem alkoholu – na bycie świadkiem tego typu sytuacji wskazało aż 73% (w ocenie 5 osób miało to miejsce rzadko i czasami, z kolei według 1 osoby często).

Sprzedaż alkoholu osobom nietrzeźwym

- Większość sprzedawców biorących udział w badaniu stwierdziło, że zdarzały się sytuacje, w których osoby nietrzeźwe próbowały kupić alkohol w obsługiwanym przez nich punkcie (8 osób). Równo po 4 osoby spośród nich stwierdziły, że miało to miejsce raz lub kilka razy oraz wiele razy.
- Sprzedaży alkoholu osobie nietrzeźwej w ciągu ostatnich 12 miesięcy dokonało 2 badanych – w tym 1 wiele razy oraz 1 raz lub kilka razy.

Wiedza na temat ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu

- Z odpowiedzi respondentów wynika, że we wszystkich punktach sprzedaży alkoholu znajduje się informacja o szkodliwości alkoholu, do której zobowiązuje ustawa.
- Warto zwrócić uwagę na to, że w szkoleniu dotyczącym odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu nie brała udziału mniej więcej połowa respondentów (7 osób).
- Tylko jeden respondent posiada wiedzę na temat tego, komu zabrania się sprzedaży alkoholu, według Ustawy.

Przeprowadzone wśród sprzedawców napojów alkoholowych badanie nie wykazało występujących w znacznym stopniu problemów sprzedaży alkoholu i papierosów osobom niepełnoletnim, a także wzrostu poziomu spożycia alkoholu przez mieszkańców Gminy na przestrzeni lat. Widoczny jest natomiast problem prowadzenia pojazdów przez osoby nietrzeźwe oraz brak przeszkolenia sprzedawców w zakresie Ustawy.

Rekomendowane działania profilaktyczne

- Zapoznanie pracowników punktów sprzedaży napojów alkoholowych z procedurą skutecznej odmowy, wzmacnianie umiejętności asertywności oraz ukazanie sposobów wspomagających współpracę sprzedawcy z policją.
- Przeprowadzenie szkolenia stacjonarnego wśród sprzedawców dotyczącego konsekwencji prawnych, moralnych i społecznych wynikających z nieodpowiedzialnej sprzedaży alkoholu, przy szczególnym uwzględnieniu treści *Ustawy z dnia 26 X 1982 r. O wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*.

Rysunek 15. Przykładowe materiały profilaktyczne dla sprzedawców napojów alkoholowych dotyczące odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu

Źródło: <http://oficyna-profilaktyczna.pl/>

- Zorganizowanie badania „Tajemniczy Klient” w celu uzyskania pewności, czy sprzedawcy napojów wysokoprocentowych nie sprzedają alkoholu osobom niepełnoletnim. Polega ono na wizycie kontrolowanej w punkcie sprzedaży alkoholu oraz próbie zakupu alkoholu przez osobę wyglądającą na niepełnoletnią. Specjalnie przeszkoleni audytorzy, jako klienci przeprowadzają zgodnie z wcześniej ustalonym scenariuszem wizytę w wyznaczonym punkcie, a następnie, zaraz po zakończeniu, notują wyniku w odpowiednio do tego przygotowanym kwestionariuszu. Po badaniu zaleca się przeprowadzenie szkolenia terenowego wśród sprzedawców dotyczącego

konsekwencji prawnych, moralnych, społecznych wynikających z nieodpowiedzialnej sprzedaży alkoholu³⁹.

*„Zgodnie ze stanowiskiem WHO Państwowa Agencja
Rozwiązywania Problemów Alkoholowych nie
rekomenduje podejmowania współpracy w obszarze
profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych
z przedstawicielami przemysłu alkoholowego.”*

– Rekomendacje do realizowania i finansowania gminnych
programów profilaktyki i rozwiązywania problemów
alkoholowych w 2020 roku.

³⁹ Źródło: Ośrodek Psychoprofilaktyki Nowa Perspektywa, Szkolenie dla właścicieli oraz punktów sprzedaży alkoholu. Tajemniczy klient.

BIBLIOGRAFIA

1. Babbie E., Badania społeczne w praktyce.
2. CBOS, *Palenie papierosów*, Komunikat z badań 2019, Nr 104/2019.
3. Czajkowska- Majewska D., Człowiek globalny.
4. Denzin N., Wprowadzenia. Dziedzina i praktyka badań jakościowych.
5. Grzegorzewska I., Cierpiąłkowska L., *Uzależnienia behawioralne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.
6. <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>
7. <http://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty/132-statystyki>
8. *Jak rozmawiać dzieckiem o alkoholu?*, Przewodnik dla rodziców, Trzymaj Pion.
9. Jarosz E., *Przemoc w wychowaniu – czas z tym skończyć!* Raport Rzecznika Praw Dziecka, Uniwersytet Śląski 2017.
10. Kwaśniewski J., Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych.
11. Miedzik M., Godlewska-Szurkowska J., *Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Raport cząstkowy*, wyniki badań PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014.
12. *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci: raport z badań*, Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Warszawa 2018.
13. *Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019: raport z badań*, Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2019.
14. Pilch T., Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku.
15. *Przemoc i agresja w szkołach w Europie – sposoby przeciwdziałania*, Polskie Biuro Eurydice, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2007.
16. Przewłocka J., CAWI- specyfika, wykorzystanie, perspektywa rozwoju.
17. Pyżalski J., Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży.
18. *Raport Głównego Inspektora Sanitarnego: Nowe narkotyki w Polsce 2017-2018*, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Warszawa.

19. *Raport o stanie narkomanii w Polsce 2019*, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2018.
20. *Raport z ogólnopolskiego badania uczniów: Nastolatki 3.0*, pod. red. Bochenek M., Lange R., NASK Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2019.
21. Sierosławski J., *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2015 r.*, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 2015.
22. Szatur – Jaworska B., *Diagnoza i diagnozowanie w polityce społecznej*.
23. Sztumski J., *Wstęp do metod i technik badań społecznych*.
24. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 852).
25. *WHO report on the global tobacco epidemic: monitoring tobacco use and prevention policies*, World Health Organization, Geneva 2017.
26. Włodarczyk E., *Społeczne konsekwencje problemu alkoholowego w Polsce*, Pedagogika Społeczna 2018, Nr 2 (68), str. 241-251.
27. Wódz J., *Socjologia dla prawników i politologów*.
28. *Zachowania ryzykowne nastolatków*, koncepcja: Jędrzejko Z. M., Sieroń B. R., Oficyna Wydawnicza ASPRA JR, Warszawa-Milanówek 2017.
29. Zgliczyński, W. S., *Palenie tytoniu w Polsce*, Biuro Analiz Sejmowych 2017, nr 14(237).

SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW

SPIS TABEL

Tabela 1. Dręczenie szkolne i cyberbullying - różne rozumienie właściwości dręczenia w tradycyjnym dręczeniu i cyberbullyingu	9
Tabela 2. Jaki rodzaj alkoholu pije Pan/i najczęściej?	21
Tabela 3. Ile porcji alkoholu wypija Pan/i w ciągu całego dnia, w którym Pan/i pije? Porcja to szklanka piwa (250ml), lampka wina (100 ml), kieliszek wódki (30 ml).....	21
Tabela 4. Czy zdarzyło się Panu/i wykonywać obowiązki w pracy pod wpływem alkoholu?	22
Tabela 5. Czy zdarzyło się Panu/i kierować pojazdem pod wpływem alkoholu?	22
Tabela 6. Ile sztuk papierosów dziennie Pan/i wypala?	26
Tabela 7. Czy próbował/a Pan/i kiedykolwiek rzucić palenie?	26
Tabela 8. Proszę zaznaczyć na poniższej liście, które substancje psychoaktywne stosował/a Pan/i?	29
Tabela 9. Czy doznał/a Pan/i przykrych konsekwencji związanych z używaniem substancji psychoaktywnych?	30
Tabela 10. Jakiego rodzaju przemocy Pan/i doznał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	34
Tabela 11. Kto stosował wobec Pana/i przemoc?	35
Tabela 12. Gdzie doświadczył/a Pan/i przemoc?	35
Tabela 13. Jakiego rodzaju przemoc Pan/i zastosował/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	37
Tabela 14. W stosunku do kogo zastosował/a Pan/i zachowanie przemocowe?	37
Tabela 15. Ile czasu w ciągu dnia poświęca Pan/i na korzystanie z urządzeń elektronicznych (nie wliczając w to godzin pracy)?	44
Tabela 16. Czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych doświadczył/a Pan/i w ciągu ostatnich 12 miesięcy:.....	45
Tabela 17. Czy w związku z graniem w gry na pieniądze doświadczył/a Pan/i któregoś z niżej wymienionych problemów?	48
Tabela 18. W jakim wieku pierwszy raz spożyłeś/aś alkohol?	52
Tabela 22. W jaki sposób otrzymałeś/aś – zdobyłeś/aś alkohol?	53
Tabela 19. Ile razy piłeś/aś alkohol w ciągu ostatnich 30 dni?	53
Tabela 20. Jaki rodzaj alkoholu próbowałeś/aś?	54

Tabela 21. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu?	54
Tabela 23. W jakim wieku pierwszy raz paliłeś/aś papierosa?	56
Tabela 24. Jak często paliłeś(a)ś papierosa w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	57
Tabela 25. W jakim wieku pierwszy raz paliłeś/aś e-papierosa?	58
Tabela 26. Jak często paliłeś/aś e-papierosa w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	58
Tabela 30. Skąd wziąłeś(ęłaś) tę substancję?	61
Tabela 28. Ile miałeś/aś lat, kiedy po raz pierwszy zażyłeś/aś jakieś narkotyki/dopalacze/inne środki psychoaktywne?	61
Tabela 27. Jak często zażywałeś/aś narkotyki/dopalacze w ciągu OSTATNICH 30 DNI?	62
Tabela 29. Jakie były to substancje?	62
Tabela 31. Czy miałeś/aś jakieś przykre doświadczenia związane z zażywaniem narkotyków lub dopalaczy?	63
Tabela 32. Kto stosował wobec Ciebie przemoc?	69
Tabela 33. Jakiego rodzaju przemocy doznałeś/aś?	70
Tabela 34. Jakiego rodzaju przemoc zastosowałeś/aś?	71
Tabela 35. Wobec kogo zdarzyło Ci się stosować przemoc?	72
Tabela 36. Ile czasu w ciągu dnia poświęcasz na korzystanie z urządzeń elektronicznych?...	81
Tabela 37. Z jakich powodów najczęściej korzystasz z urządzeń elektronicznych?	82
Tabela 38. Odnies się proszę, do poniższych stwierdzeń korzystając z przedstawionej skali.	83
Tabela 39. Czy zdarzyło Ci się kłamać aby ukryć prawdziwą ilość czasu spędzanego na.....	84
Tabela 40. Jak często grałeś/aś lub obstawiałeś/aś gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	86
Tabela 41. Czy miałeś/aś poważne problemy w związku z graniem w gry na pieniądze?	87

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Wiek.....	17
Wykres 2. Wykształcenie.....	17
Wykres 3. Miejsce zatrudnienia:	18
Wykres 4. Jak ocenia Pan/i swoją sytuację materialną?	18
Wykres 5. Stan cywilny:	19
Wykres 6. Jak często spożywa Pan/i alkohol?	20
Wykres 7. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i być świadkiem sytuacji w swojej miejscowości, kiedy ktoś prowadził pojazd pod wpływem alkoholu?.....	23
Wykres 8. Czy według Pana/i picie alkoholu w ciąży ma wpływ na rozwój dziecka?.....	23
Wykres 9. Jak często w ostatnich 12 miesiącach widział/a Pan/i na terenie gminy kobiety w ciąży spożywające alkohol?	24
Wykres 10. Czy według Pana/i na terenie gminy należy ograniczyć ilość punktów sprzedaży napojów alkoholowych?.....	24
Wykres 11. Jak często pali Pan/i papierosy?.....	25
Wykres 12. Jak często pali Pan/i e-papierosy?	27
Wykres 13. Jak często zażywa Pan/i środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzania)?	28
Wykres 14. Czy zna Pan/i miejsca w swojej miejscowości gdzie można kupić narkotyki lub dopalacze?	30
Wykres 15. Jak ocenia Pan/i szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?	31
Wykres 16. Czy zna Pan/i kogoś w swoim otoczeniu, kto jest osobą doświadczającą przemocy w swoim domu?	33
Wykres 17. Jak często, w okresie 12 miesięcy zdarzyło się Panu/i doświadczyć przemocy? .	33
Wykres 18. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doszło do sytuacji gdzie zastosował/a Pan/i przemoc wobec drugiej osoby?	36
Wykres 19. Czy w Pana/i domu występuje problem przemocy?	38
Wykres 20. Czy Pana/i zdaniem stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą?	38
Wykres 25. Do kogo zwrócił(a)by się Pan/i o pomoc w razie problemu uzależnień lub/i przemocy w rodzinie?	40
Wykres 26. Jakie działania według Pana/i podejmuje gmina, aby ograniczyć popyt na zażywanie narkotyków lub dopalaczy?	41

Wykres 23. Jak ocenia Pan/i stopień zaangażowania władz lokalnych, związanych z rozwiązywaniem problemów społecznych mieszkańców?	42
Wykres 24. Czy zna Pan/i dane kontaktowe do instytucji pomocowych, gdzie można się zgłosić w razie problemów?	42
Wykres 21. Jak często korzysta Pan/i z urządzeń elektronicznych (komputer, tablet, telefon komórkowy, konsola do gier itp.)	44
Wykres 22. Jak często Pan/i grał/a lub obstawiał/a gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	47
Wykres 27. Wiek:	50
Wykres 28. Klasa:	50
Wykres 29. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się pić alkohol?	52
Wykres 30. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić papierosy?	56
Wykres 31. Ile razy w życiu (jeśli w ogóle) zdarzyło Ci się palić e-papierosy (papierosy elektroniczne)?	57
Wykres 32. Ile razy w życiu zdarzyło Ci się zażywać środki psychoaktywne (narkotyki, dopalacze, leki w celu odurzenia)?	60
Wykres 33. Gdybyś chciał/a zdobyć narkotyki, dopalacze, alkohol, papierosy w swojej miejscowości byłoby to:	64
Wykres 34. Jak oceniasz szkodliwość poniższych substancji dla zdrowia?	65
Wykres 35. Jakie według Ciebie mogą być negatywne konsekwencje związane z zażywaniem alkoholu, narkotyków, dopalaczy i papierosów?	66
Wykres 36. Do kogo zwrócił(a)byś się o pomoc mając problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?	67
Wykres 37. Czy kiedykolwiek zdarzyło Ci się doświadczyć przemocy?	69
Wykres 38. Czy kiedykolwiek doszło do sytuacji w której zastosowałeś/aś przemoc wobec drugiej osoby?	71
Wykres 39. Czy w Twoim domu członkowie rodziny stosują przemoc?	73
Wykres 40. Czy w Twojej szkole występuje problem przemocy między uczniami?	73
Wykres 41. Czym według Ciebie jest cyberprzemoc?	74
Wykres 42. Czy doznałeś/aś kiedykolwiek, którejs z niżej wymienionych form cyberprzemocy (czyli przemocy w Internecie)?	75
Wykres 43. Czy stosowałeś/aś kiedykolwiek, którąś z niżej wymienionych form cyberprzemocy (czyli przemocy w Internecie)?	76

Wykres 44. Jaka forma zajęć profilaktycznych jest wg Ciebie najciekawsza/najefektywniejsza?	78
Wykres 45. Czy Twoim zdaniem prowadzone zajęcia profilaktyczne spełniają swoje zadanie?	79
Wykres 46. Jak często korzystasz z urządzeń elektronicznych (komputer, tablet, telefon.....	81
Wykres 47. Czy zdarzyło Ci się grać w gry za pieniądze?	86
Wykres 48. Pana/i wiek mieści się w przedziale:	89
Wykres 49. Od ilu lat pracuje Pan/i w punkcie, gdzie prowadzona jest sprzedaż alkoholu? ..	89
Wykres 50. Proszę ocenić czy spożycie alkoholu na przestrzeni kilku lat w Pana/i miejscowości:	90
Wykres 51. Czy zdarzyło się Panu/i, że osoba niepełnoletnia chciała kupić alkohol w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie?.....	91
Wykres 52. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobie niepełnoletniej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	91
Wykres 53. Czy często zdarza się , że ktoś z dorosłych klientów podejmuje interwencję w sprawie sprawdzenia wieku kupujących alkohol?.....	92
Wykres 54. Czy zdarzyło się Panu/i kiedykolwiek pytać o dowód osobisty klienta, nie mając pewności czy jest pełnoletni?	93
Wykres 55. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobom nieletnim, w sytuacji, gdy osoba ta chciała kupić alkohol dla rodziców?	93
Wykres 56. Proszę ocenić jak często ma miejsce sytuacja jazdy po wypiciu alkoholu w Pana/i miejscowości?	94
Wykres 57. Czy zdarzyło się Panu/i, że osoba nietrzeźwa próbowała kupić alkohol w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie?.....	94
Wykres 58. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać alkohol osobie nietrzeźwej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	95
Wykres 59. Jak często zdarza się Panu/i wzywać policję z powodu zakłócania porządku przez osobę pod wpływem alkoholu na terenie punktu sprzedaży alkoholu lub w jego najbliższej okolicy?	95
Wykres 60. Czy zdarzyło się Panu/i sprzedać papierosy osobie niepełnoletniej w ciągu ostatnich 12 miesięcy?	96
Wykres 61. Czy zna Pan/i ustawę z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi odnoszącą się do odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu? ..	97
Wykres 62. Czy w obsługiwanym przez Pana/ią punkcie znajdują się informacje na temat: ..	97

Wykres 63. Czy brał/a Pan/i udział w szkoleniu dotyczącym odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu?	98
Wykres 64. Komu zabrania się sprzedaży i podawania napojów alkoholowych według ustawy z dnia 26 X 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi?	99
Wykres 65. Czy utrata zezwolenia na sprzedaż alkoholu za sprzedaż alkoholu nieletnim jest:	99

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Typy diagnozy społecznej	6
Rysunek 2. Płeć:	16
Rysunek 3. Płeć:	49
Rysunek 4. Płeć:	88
Rysunek 5. Przykładowe materiały profilaktyczne dla dorosłych mieszkańców dotyczące uzależnienia od alkoholu	105
Rysunek 6. Przykładowe materiały profilaktyczne dotyczące spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży	108
Rysunek 7. Przykładowe materiały profilaktyczne dotyczące przemocy w rodzinie dla dorosłych mieszkańców	118
Rysunek 8. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące spożywania napojów alkoholowych	131
Rysunek 9. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące dopalaczy	141
Rysunek 10. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące hejtu i mowy nienawiści	146
Rysunek 11. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące cyberprzemocy	149
Rysunek 12. Przykładowe materiały profilaktyczne dla uczniów dotyczące uzależnienia od komputera	152
Rysunek 13. Przykładowe materiały profilaktyczne dla dzieci i młodzieży dotyczące gier hazardowych	154
Rysunek 14. Przykładowe materiały profilaktyczne dla rodziców dotyczące komunikacji z dziećmi	155
Rysunek 15. Przykładowe materiały profilaktyczne dla sprzedawców napojów alkoholowych dotyczące odpowiedzialnej sprzedaży alkoholu	162

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1

DOROŚLI

KWESTIONARIUSZ OCENY RYZYKA WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE WOBEĆ DOROŚŁEGO

OCHRONA
ZDROWIA

W przypadku wystąpienia czynników ryzyka proszę zaznaczyć X w kratce.
Na podstawie zaznaczonych punktów w kwestionariuszu możesz wykonać kroki według proponowanego algorytmu.

1. Pacjentka/Pacjent przejawia niechęć/obawę przed opuszczeniem placówki ochrony zdrowia ☐
2. U pacjentki/pacjenta bezpośrednio przed opuszczeniem placówki ochrony zdrowia pojawiają się/nasilają się objawy chorobowe (proszę właściwe podkreślić) ☐
3. Z powodu sytuacji domowej pacjentkę/pacjenta natchodzą myśli o tym, żeby zakończyć swoje życie ☐

Zaznaczenie jednego z punktów 1-3:
proszę rozważyć pozostawienie pacjentki/pacjenta w placówce ochrony zdrowia w celu dalszych badań (w przypadku placówki ambulatoryjnej proszę skierować do właściwego szpitala)

4. Osoba dopuszczająca się przemocy groziła pacjentce/pacjentowi pozbawieniem jej/jego życia ☐
5. Osoba dopuszczająca się przemocy próbowała pacjentkę/pacjenta pozbawić życia ☐

Zaznaczenie jednego z punktów 4-5:
proszę rozważyć zatrzymanie pacjentki/pacjenta w placówce ochrony zdrowia i wezwanie policji

6. Pacjentka/Pacjent boi się mówić (odpowiadać na pytania pracownika ochrony zdrowia) ☐
7. U pacjentki/pacjenta można zaobserwować nadmierne (nieadekwatne do sytuacji) wycofanie/lęk/poczucie winy (proszę właściwe podkreślić) ☐
8. Osoba towarzysząca pacjentce/pacjentowi nie dopuszcza jej/go do głosu, sama odpowiadając na pytania pracownika ochrony zdrowia ☐
9. Osoba towarzysząca nie chce zostawić pacjentki/pacjenta sam na sam z pracownikiem ochrony zdrowia ☐

Zaznaczenie dwóch lub więcej z punktów 6-9:
proszę zadbać o bezpieczne warunki do badania bez osób towarzyszących pacjentce/pacjentowi

10. Podczas badania pacjentki/pacjenta zauważono zmiany wskazujące na urazy nieprzypadkowe ☐
11. Historia pacjentki/pacjenta (w postaci dokumentacji medycznej i/lub wynikającej z przekazu ustnego) wskazuje na powtarzające się urazy mechaniczne ☐

Zaznaczenie jednego z punktów 10-11:
proszę poinformować pacjentkę/pacjenta o prawie do otrzymania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie

12. Pacjentka/Pacjent jest (lub kiedykolwiek była/był) źle traktowana/traktowany przez osobę bliską ☐
13. Pacjentka/Pacjent została/został zraniona/zraniony fizycznie przez osobę bliską (raz, czy więcej razy?) ☐
14. Osoba stosująca przemoc grozi pacjentce/pacjentowi posiadaną bronią ☐
15. Osoba stosująca przemoc nadużywa alkoholu i/lub innych środków psychoaktywnych ☐
16. Osoba stosująca przemoc leczy się psychiatrycznie ☐
17. Pacjentka/pacjent próbowała/próbował targnąć się na swoje życie z powodu sytuacji domowej ☐

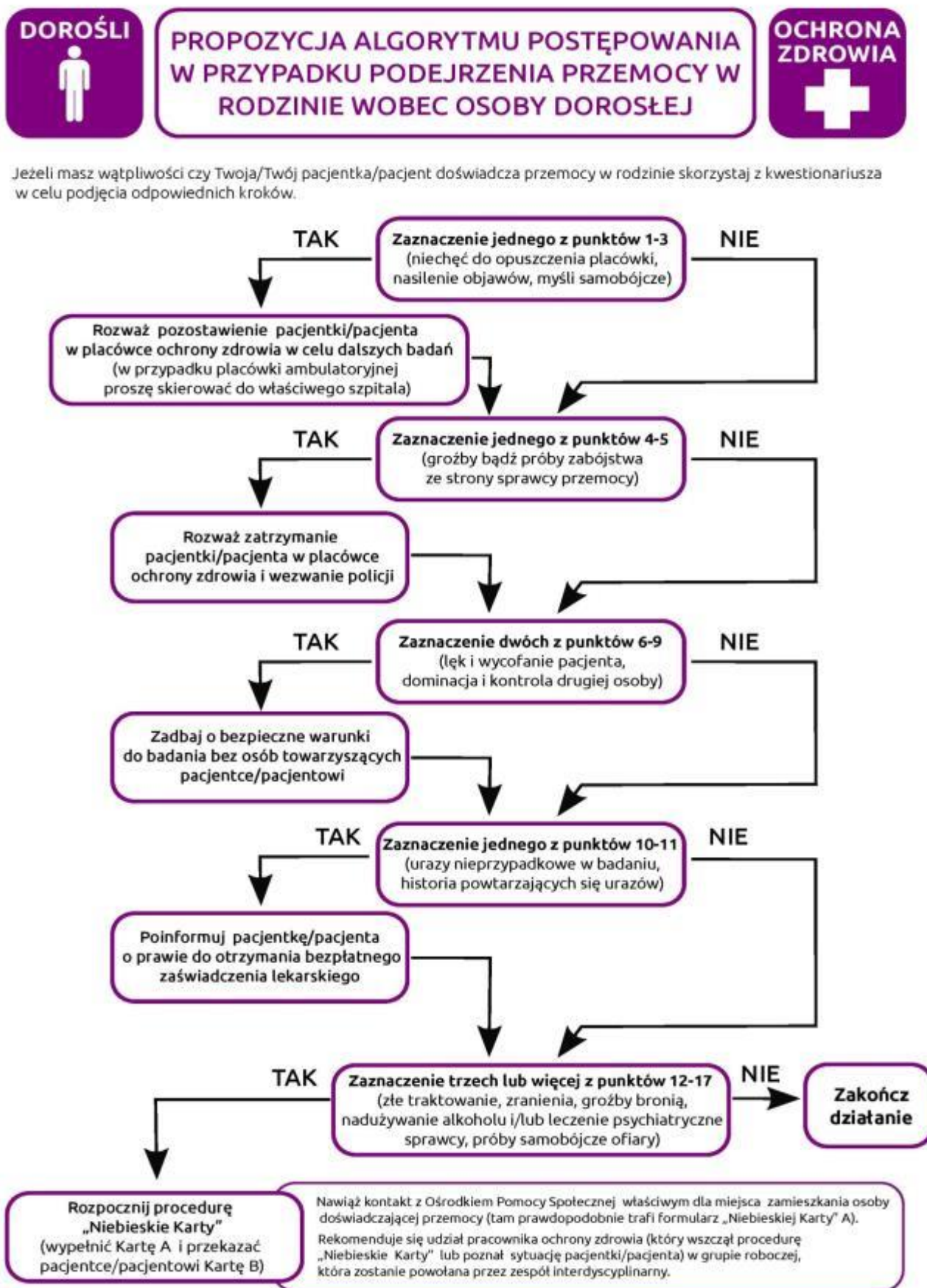
Zaznaczenie trzech lub więcej z punktów 12-17:
proszę rozpocząć procedurę „Niebieskie Karty” (wypełnić Kartę A i przekazać pacjentce/pacjentowi Kartę B)

Opracowanie:

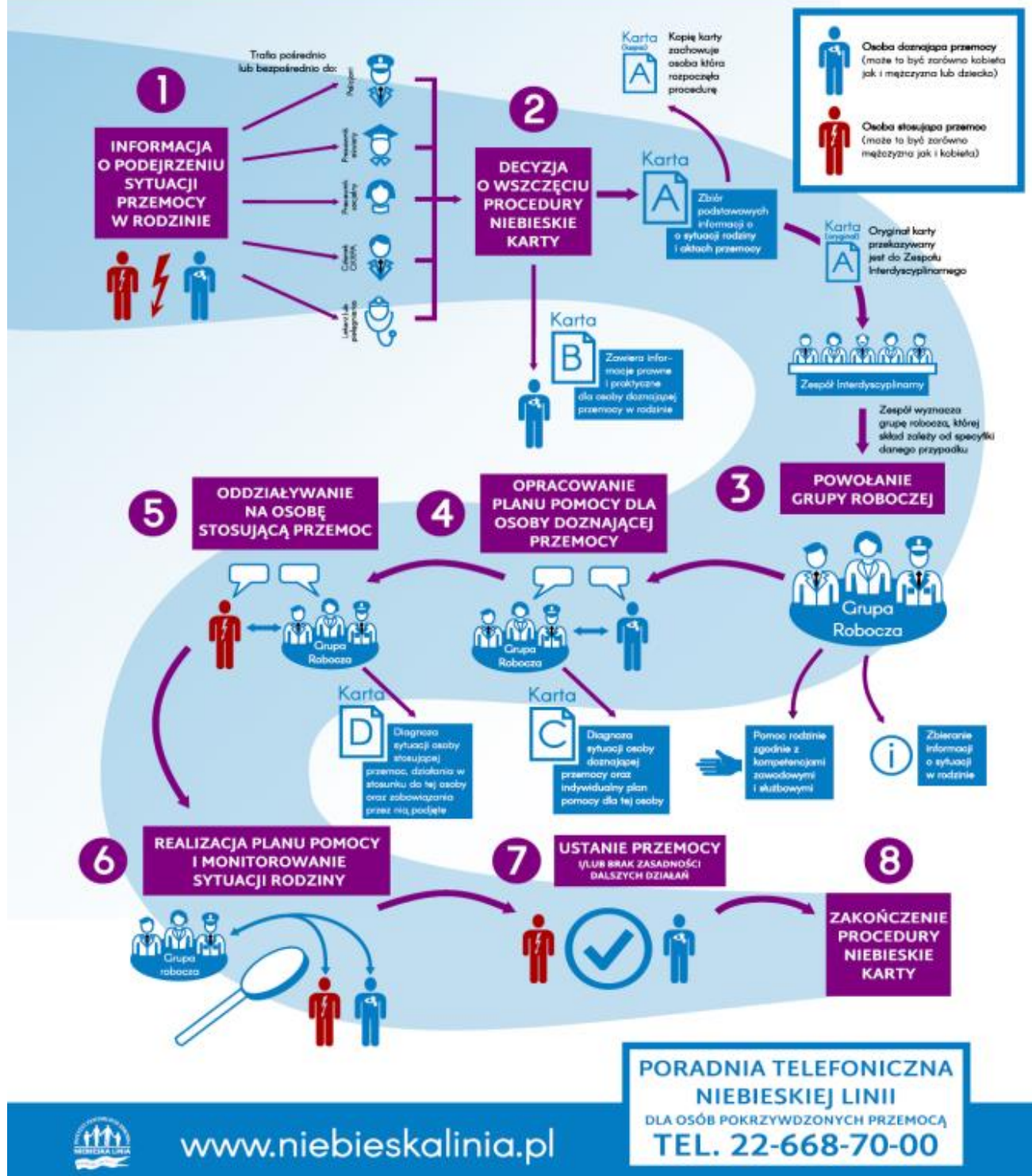

Projekt realizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji finansowanego z Funduszy EOG

ZAŁĄCZNIK NR 2

SCHEMAT PRZEBIEGU PROCEDURY
NIEBIESKIE KARTY

ZAŁĄCZNIK NR 3

KWESTIONARIUSZ OCENY RYZYKA WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE WOBEK DZIECKA

LISTA A

**Kwestionariusza i algorytmu używa tylko pracownik oświaty!
Nie powinien być przekazywany dziecku lub rodzicom!**

INFORMACJA OD DZIECKA LUB OSOBY, KTÓRA BYŁA BEZPOŚREDNIM ŚWIADKIEM PRZEMOCY

- A.1.** Ktoś w domu bije dziecko, popycha, szarpie, potrząsa, przytrzymuje, rzuca w nie przedmiotem, itp. ☐
- A.2.** Ktoś w domu używa wobec dziecka wulgarnych słów, obraża, poniża, straszy, szantażuje, izoluje w sposób ciągły i nieuzasadniony od kontaktu z innymi osobami, np. z rodziny lub z rówieśnikami, itp. ☐
- A.3.** Opiekunowie nie zaspokajają podstawowych potrzeb dziecka, takich jak: przynależności, bezpieczeństwa, pożywienia, snu, leczenia, rozwoju poznawczego, emocjonalnego, społecznego, pomimo wcześniejszej pracy z opiekunami w tym zakresie. ☐
- A.4.** Ktoś w domu narusza sferę seksualną dziecka, tj.: dotyka intymnych części ciała, namawia na dotykanie intymnych części ciała osoby dorosłej, zmusza do kontaktu seksualnego, podejmuje kontakty seksualne z inną osobą w obecności dziecka, prezentuje pornografię lub zmusza do tworzenia treści pornograficznych z udziałem dziecka, itp. ☐
- A.5.** Dziecko ma ślady przemocy fizycznej lub zaniedbania (opis A.10. i A.11.). ☐
- A.6.** Dziecko mówi, że boi się wrócić do domu ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie (wobec siebie lub innych członków rodziny). ☐
- A.7.** Dziecko mówi, że chce odebrać sobie życie ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie. ☐
- A.8.** Dziecko jest świadkiem przemocy w rodzinie (wobec rodzica, rodzeństwa lub innej osoby mieszkającej w jego domu). ☐

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI DOTYCZĄCA RODZICA:

- A.9.** Rodzic zachował się agresywnie (słownie lub fizycznie) wobec dziecka na terenie placówki oświatowej lub w miejscu publicznym, np. popchnął, szarpnął, uderzył, poniżył, itp. ☐

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA DZIECKA:

- A.10.** Dziecko ma widoczne ślady przemocy fizycznej, np.: uszkodzenia ciała, siniaki, zadrapania, obrzęki, oparzenia, obrażenia ciała świeże i/lub w różnych stadiach gojenia się, rany na ciele, itp. ☐
- A.11.** Dziecko ma widoczne ślady zaniedbania, np.: brak dbałości o higienę ciała, nieadekwatność ubioru do pory roku, wieku, itp. Występują zaburzenia, opóźnienia rozwojowe, problemy emocjonalne, niepełnosprawność, a dziecko nie otrzymuje potrzebnej pomocy, np.: opieki lekarskiej, zabiegów medycznych, terapii, wsparcia, itp. Sytuacja ta występuje pomimo wcześniejszej pracy z opiekunami w tym zakresie. ☐

LISTA B

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA DZIECKA:

- B.1.** Dziecko odtwarza doświadczaną przemoc – w relacjach rówieśniczych (lub zabawie), identyfikuje się z rolą ofiary i/lub sprawcy. ☐
- B.2.** Dziecko reaguje nieadekwatnie do sytuacji powstającej w placówce, np.: lękiem, izolacją, autoagresją, agresją itp. ☐
- B.3.** Dziecko zachowuje się autodestrukcyjnie, np.: gryzie, szczypie się, uderza głową. Dziecko jest od jakiegoś czasu lub stale apatyczne, ospałe, nie ma chęci do zabawy, eksploracji rozwojowej. ☐
- B.4.** Dziecko boi się powrotu do domu i/lub reaguje lękiem lub innymi trudnymi emocjami na kontakt z rodzicem/rodzicami i/lub na sytuację powrotu do domu. ☐
- B.5.** Dziecko często opuszcza zajęcia (dotyczy dzieci objętych obowiązkiem szkolnym) lub bez uzasadnionego powodu jest nieobecne bezpośrednio po rozmowach z rodzicami lub działaniach interwencyjnych placówki. ☐

INFORMACJE DOTYCZĄCE RODZICÓW:

- B.6.** Postawa i zachowanie rodziców zagraża dobru, rozwojowi i bezpieczeństwu dziecka. ☐
- B.7.** Rodzice nie współpracują z placówką przy udzielaniu pomocy dziecku. ☐
- B.8.** Dziecko rozdzielone z rodzicami na skutek emigracji lub innej sytuacji losowej, pozostające bez opieki osoby dorosłej i/lub wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców lub innych osób z rodziny. ☐
- B.9.** Na terenie placówki rodzic jest pod wpływem środków zmieniających świadomość, np. alkoholu, narkotyków, itp. lub nie zgłasza się po odbiór dziecka. ☐
- B.10.** Którąkolwiek dziecko z rodziny z powodu przemocy lub zaniedbania wymagało umieszczenia w pieczy zastępczej. ☐

LISTA C

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ LUB INFORMACJA OD OSÓB BĘDĄCYCH W KONTAKCIE Z DZIECKIEM I RODZICAMI:

- C.1.** Karalność rodzica za przemoc lub przemoc w rodzinie. ☐
- C.2.** Wcześniejsze podejrzenie dotyczące przemocy wobec dziecka lub przemocy w rodzinie albo obecne podejrzenie przemocy w rodzinie dziecka. ☐
- C.3.** Rodzic nadużywający środków zmieniających świadomość – np.: alkoholu, narkotyków, leków, itp. ☐
- C.4.** Poważne problemy zdrowotne, emocjonalne, choroba psychiczna wśród osób zamieszkujących z dzieckiem. ☐
- C.5.** Rozwód, separacja rodziców, konflikt w rodzinie lub inna sytuacja kryzysowa. ☐
- C.6.** Dziecko o szczególnych wymaganiach wychowawczych, edukacyjnych i występuje 1 lub więcej spośród: problemy emocjonalne, problemy społeczne, zaburzenie rozwojowe, niepełnosprawność. ☐
- C.7.** Niskie kompetencje wychowawcze rodziców, niewydolność wychowawcza lub brak zainteresowania rodziców rozwojem dziecka. ☐
- C.8.** Matka i/lub ojciec byli poniżej 18 r.ż. w chwili narodzin dziecka. ☐
- C.9.** Ubóstwo i wynikające z tego stanu problemy rodziców. ☐

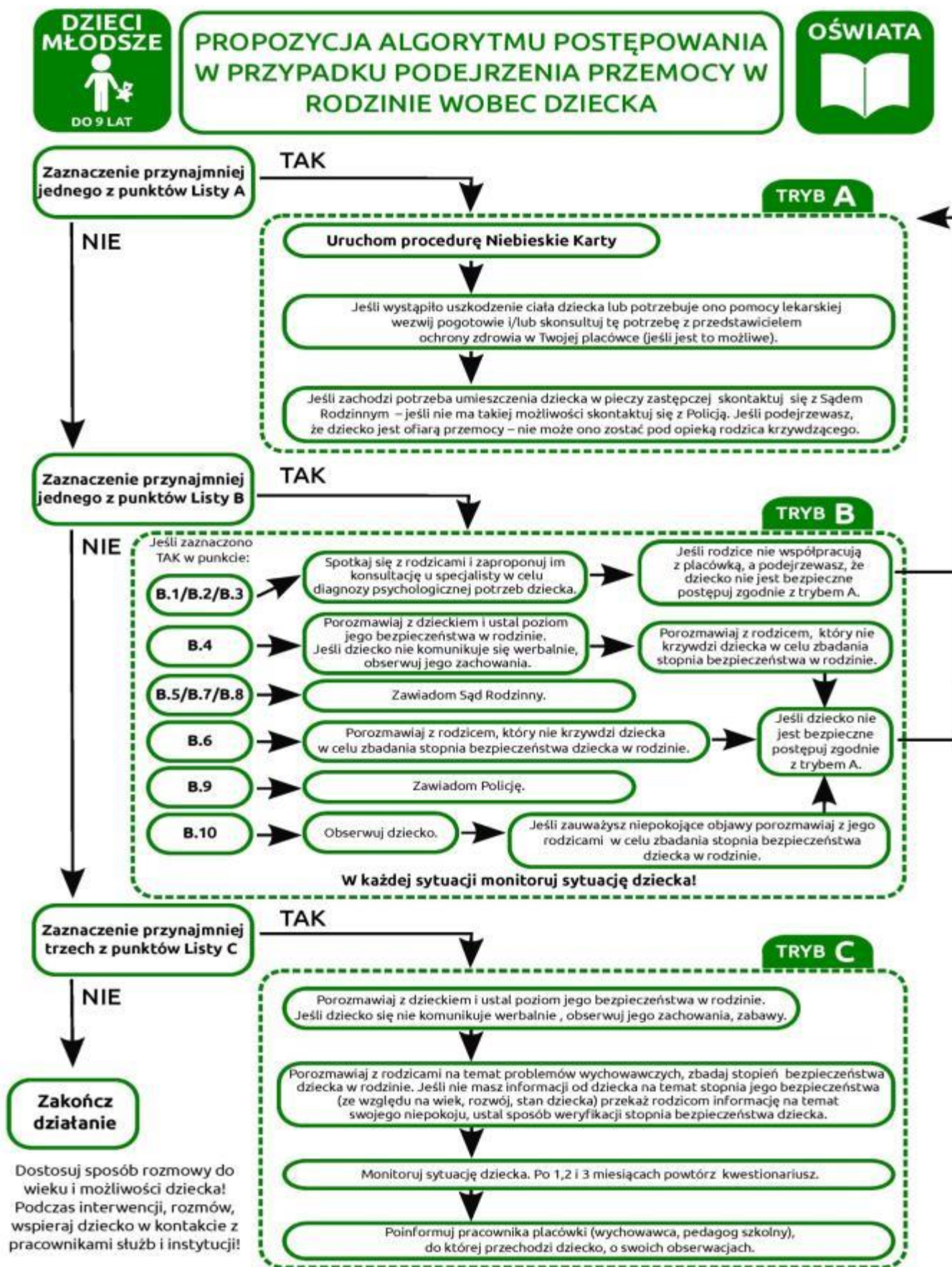
**Sprawdź, czy występują sygnały
ze wszystkich list: A, B i C, a następnie postępuj
zgodnie ze wskazówkami na drugiej stronie!**

Opracowanie:

Projekt realizowany w ramach programu
Obywatele dla Demokracji
finansowanego z Funduszy EOG

DZIECI
STARSZE

POWYŻEJ 9 LAT

KWESTIONARIUSZ OCENY RYZYKA WYSTĘPOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE WOBEĆ DZIECKA

OŚWIATA

LISTA A

Kwestionariusza i algorytmu używa tylko pracownik oświaty!
Nie powinien być przekazywany dziecku lub rodzicom!

INFORMACJA OD DZIECKA LUB OSOBY, KTÓRA BYŁA BEZPOŚREDNIM ŚWIADKIEM PRZEMOCY

- A.1.** Ktoś w domu bije dziecko, popycha, szarpie, potrząsa, przytrzymuje, rzuca w nie przedmiotem, itp. ☐
- A.2.** Ktoś w domu używa wobec dziecka wulgarnych słów, obraża, poniża, straszy, szantażuje, izoluje w sposób ciągły i nieuzasadniony od kontaktu z innymi osobami, np. z rodziny lub z rówieśnikami, itp. ☐
- A.3.** Opiekunowie nie zaspokajają podstawowych potrzeb dziecka, takich jak: przynależności, bezpieczeństwa, pożywienia, snu, leczenia, rozwoju poznawczego, emocjonalnego, społecznego, pomimo wcześniejszej pracy z opiekunami w tym zakresie. ☐
- A.4.** Ktoś w domu narusza sferę seksualną dziecka, tj.: dotyka intymnych części ciała, namawia na dotykanie intymnych części ciała osoby dorosłej, zmusza do kontaktu seksualnego, podejmuje kontakty seksualne z inną osobą w obecności dziecka, prezentuje pornografię lub zmusza do tworzenia treści pornograficznych z udziałem dziecka, itp. ☐
- A.5.** Dziecko ma ślady przemocy fizycznej lub zaniedbania (opis A.10. i A.11.). ☐
- A.6.** Dziecko mówi, że boi się wrócić do domu ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie (wobec siebie lub innych członków rodziny). ☐
- A.7.** Dziecko mówi, że chce odebrać sobie życie ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie. ☐
- A.8.** Dziecko jest świadkiem przemocy w rodzinie (wobec rodzica, rodzeństwa lub innej osoby mieszkającej w jego domu). ☐

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI DOTYCZĄCA RODZICA:

- A.9.** Rodzic zachował się agresywnie (słownie lub fizycznie) wobec dziecka na terenie placówki oświatowej lub w miejscu publicznym, np. popchnął, szarpnął, uderzył, poniżył, itp. ☐

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA DZIECKA:

- A.10.** Dziecko ma widoczne ślady przemocy fizycznej, np.: uszkodzenia ciała, siniaki, zadrapania, obrzęki, oparzenia, obrażenia ciała świeże i/lub w różnych stadiach gojenia się, rany na ciele, itp. ☐
- A.11.** Dziecko ma widoczne ślady zaniedbania, np.: brak dbałości o higienę ciała, nieadekwatność ubioru do pory roku, wieku, itp. Występują zaburzenia, opóźnienia rozwojowe, problemy emocjonalne, niepełnosprawność, a dziecko nie otrzymuje potrzebnej pomocy, np.: opieki lekarskiej, zabiegów medycznych, terapii, wsparcia, itp. Sytuacja ta występuje pomimo wcześniejszej pracy z opiekunami w tym zakresie. ☐

LISTA B

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA DZIECKA:

- B.1.** Dziecko odtwarza doświadczaną przemoc – w relacjach rówieśniczych (lub zabawie), identyfikuje się z rolą ofiary i/lub sprawcy. ☐
- B.2.** Dziecko reaguje nieadekwatnie do sytuacji powstałej w placówce, np.: lękiem, izolacją, autoagresją, agresją itp. ☐
- B.3.** Dziecko zachowuje się autodestrukcyjnie, np.: bije, szczypie się, nacina sobie skórę, itp. lub występują zachowania ryzykowne dziecka, np.: ucieczki z domu, używanie substancji zmieniających świadomość, ryzykowne kontakty, itp. ☐
- B.4.** Dziecko boi się powrotu do domu i/lub reaguje lękiem lub innymi trudnymi emocjami na kontakt z rodzicem/rodzicami i/lub na sytuację powrotu do domu. ☐
- B.5.** Dziecko często opuszcza zajęcia (dotyczy dzieci objętych obowiązkiem szkolnym) lub bez uzasadnionego powodu jest nieobecne bezpośrednio po rozmowach z rodzicami lub działaniach interwencyjnych placówki. ☐

INFORMACJE DOTYCZĄCE RODZICÓW:

- B.6.** Postawa i zachowanie rodziców zagraża dobru, rozwojowi i bezpieczeństwu dziecka. ☐
- B.7.** Rodzice nie współpracują z placówką przy udzielaniu wsparcia dziecku. ☐
- B.8.** Dziecko rozdzielone z rodzicami na skutek emigracji lub innej sytuacji losowej, pozostające bez opieki osoby dorosłej i/lub wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców lub innych osób z rodziny. ☐
- B.9.** Na terenie placówki rodzic jest pod wpływem środków zmieniających świadomość, np. alkoholu, narkotyków itp. ☐
- B.10.** Którąkolwiek dziecko z rodziny z powodu przemocy lub zaniedbania wymagało umieszczenia w pieczy zastępczej. ☐

LISTA C

OBSERWACJA PRACOWNIKA SZKOŁY LUB PLACÓWKI OŚWIATOWEJ LUB INFORMACJA OD OSÓB BĘDĄCYCH W KONTAKCIE Z DZIECKIEM I RODZICAMI:

- C.1.** Karalność rodzica za przemoc lub przemoc w rodzinie. ☐
- C.2.** Wcześniejsze podejrzenie dotyczące przemocy wobec dziecka lub przemocy w rodzinie albo obecne podejrzenie przemocy w rodzinie dziecka. ☐
- C.3.** Rodzic nadużywający środków zmieniających świadomość – np.: alkoholu, narkotyków, leków, itp. ☐
- C.4.** Poważne problemy zdrowotne, emocjonalne, choroba psychiczna wśród osób zamieszkujących z dzieckiem. ☐
- C.5.** Rozwód, separacja rodziców, konflikt w rodzinie lub inna sytuacja kryzysowa. ☐
- C.6.** Dziecko o szczególnych wymaganiach wychowawczych, edukacyjnych i występuje 1 lub więcej spośród: problemy emocjonalne, problemy społeczne, zaburzenie rozwojowe, niepełnosprawność. ☐
- C.7.** Niskie kompetencje wychowawcze rodziców, niewydolność wychowawcza lub brak zainteresowania rodziców rozwojem dziecka. ☐
- C.8.** Matka i/lub ojciec byli poniżej 18 r.ż. w chwili narodzin dziecka. ☐
- C.9.** Ubóstwo i wynikające z tego stanu problemy rodziców. ☐

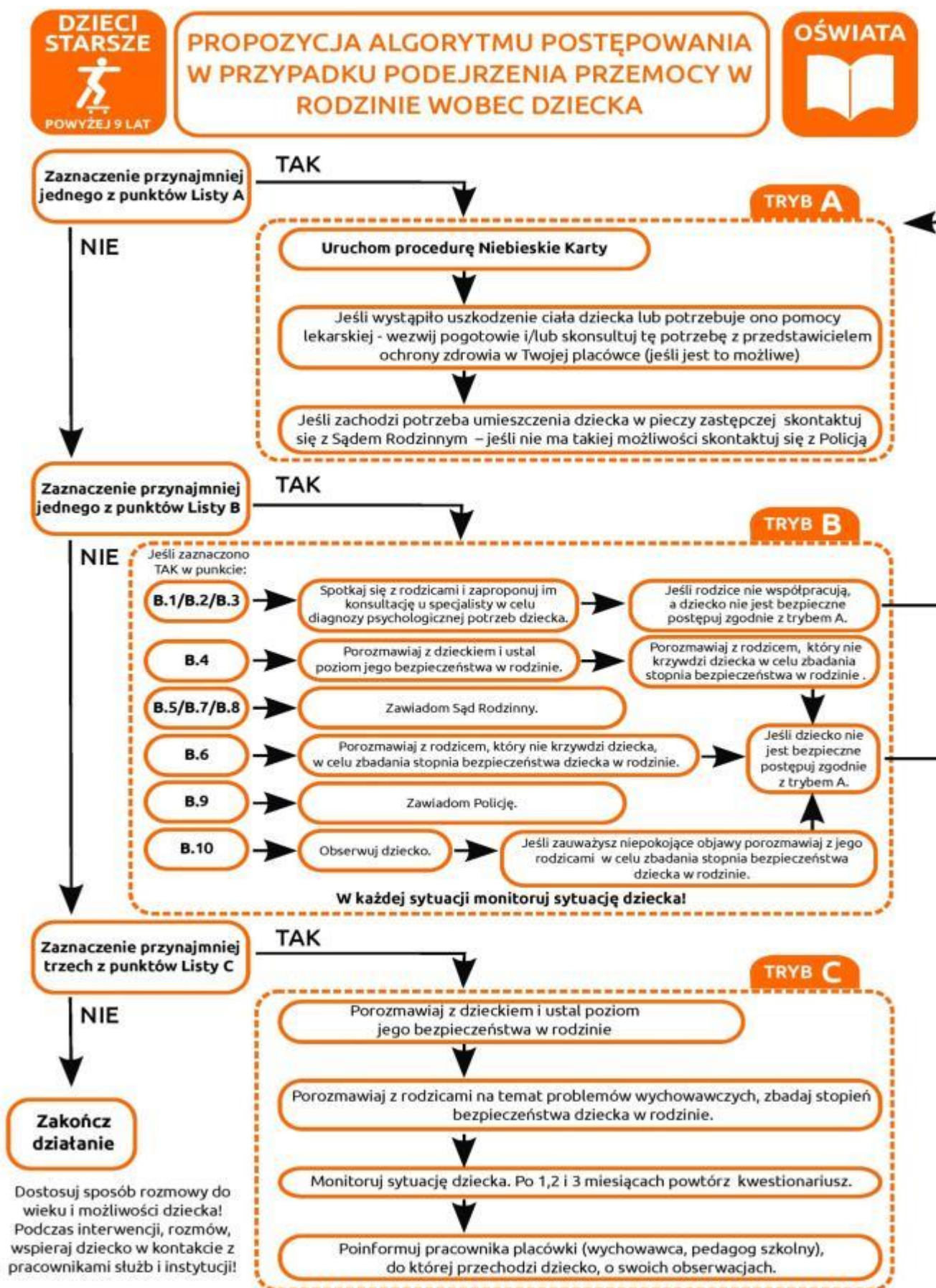
**Sprawdź, czy występują sygnały
ze wszystkich list: A, B i C, a następnie postępuj
zgodnie ze wskazówkami na drugiej stronie!**

Opracowanie:

Projekt realizowany w ramach programu
Obywatele dla Demokracji
finansowanego z Funduszy EOG

u l . D w o r c o w a 9 a / 1 9

3 0 - 5 5 6 K r a k ó w

t e l : 1 2 3 9 5 0 6 6 5

f a x : 1 2 3 9 5 0 6 6 4

m a i l : b i u r o @ o f i c y n a - p r o f i l a k t y c z n a . p l

